

Հայկական գիտահետազոտական հանգույց
Armenian Research & Academic Repository

Սույն աշխատանքն արտոնագրված է «Մտերձագործական համայնքներ
ոչ առևտրային իրավասություն 3.0» արտոնագրով

This work is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial
3.0 Unported (CC BY-NC 3.0) license.

Դու կարող ես.

պատճենել և տարածել նյութը ցանկացած ձևաչափով կամ կրիչով
ձևափոխել կամ օգտագործել առկա նյութը ստեղծելու համար նորը

You are free to:

Share — copy and redistribute the material in any medium or format

Adapt — remix, transform, and build upon the material

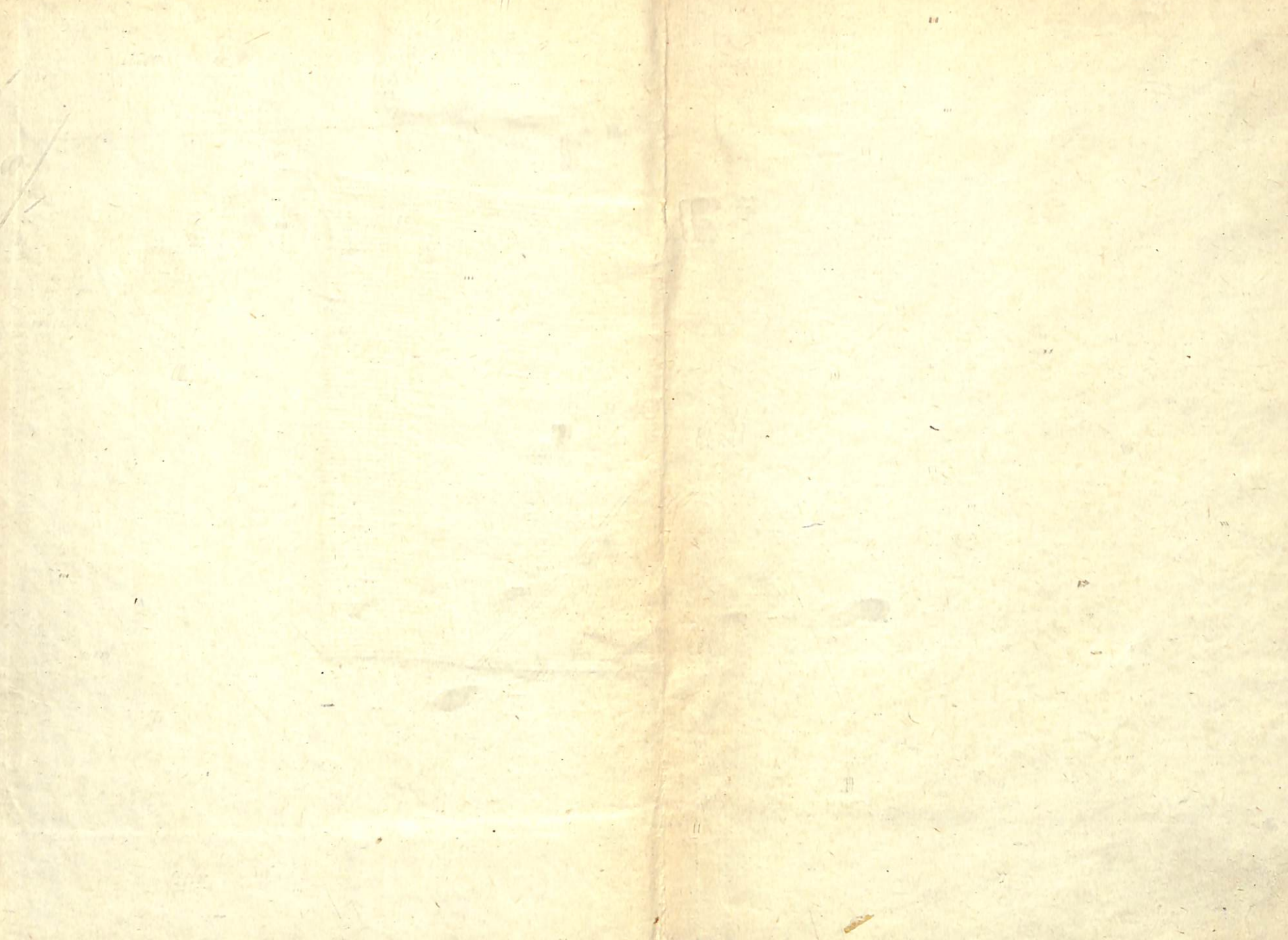
MS

Препят

165

891.99
7-45

1931

ՆՇԱՆ ՊԷՇԻԿՔԱՇԼԵԱՆ

891.99

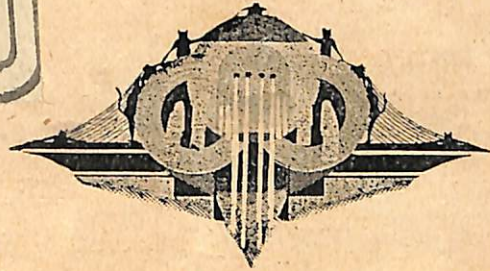
Պ-45

Ռ Ա Պ Պ Ի

(ԲՆԱՐԱՎԷՊ)

891.99
Պ-45

Գեղանկարեց ՄԵԼԻՔՈՆ ԲԷՊԱՊՅԱՆ

ՀԱՅԿ ՄԵՏ ԴՆԼՐԱՅԻՆ ՔՐԱԿՆԻՑ
Կ. ՍՈՒԿԻՆՍԻ
ՏՊ. ՍԵԼԱՄԵԼՔ - ՌԵՊՈՂԻՆԵՆՍԵԱՆ
1931 Отдел
Публичная б-ка СССР

50597

19 .07. 2013

Ն. ՊԷՇԻԿՔԱՇԼԵԱՆԻ ԵՐԿԵՐԸ

ԸՆԿԵՐ ՇԱՀԱԶԱՐ (սպառած)
ՍԻԴՈՆԵԱ
ՌԱՊՊԻ

Հրատարակելի

ՄԻ ԳԼՈՒԽ — ՓԱՐԱԽՈՆ — Երգիծավէպ
ՄԵՐ ԿԱԽ ՊՈԶԵՐԸ, Ազգային Տիպեր
ԱՍՏՈՒԾՈՅ ՀԱՆԳԻՍՏԸ, Երգիծախաղ
ԲԱՆԿԵՆԻՔՈՒՆԿԵՆ, Մերօրեայ Ծիծաղներ
ՅՇՈՒԱ, Վիպասանութիւն
ՅԻՇԱՏԱԿԻ ՊԵՂՕՆԵՐ, Արձակ Էջեր
ՄԵՂՔԵՐՍ, Բերթուածներ

1598-91

1165-90/

(81821-սև)
1450-89

ՀԱՅԿԱՍՏԱՆԻ ԵՊԻՍԿՈՍՈՍ

ԵՊԻՍԿՈՍՈՍ ԵՊԻՍԿՈՍՈՍ
ԵՊԻՍԿՈՍՈՍ ԵՊԻՍԿՈՍՈՍ

ԵՊԻՍԿՈՍՈՍ

ԵՊԻՍԿՈՍՈՍ ԵՊԻՍԿՈՍՈՍ
ԵՊԻՍԿՈՍՈՍ ԵՊԻՍԿՈՍՈՍ
ԵՊԻՍԿՈՍՈՍ ԵՊԻՍԿՈՍՈՍ
ԵՊԻՍԿՈՍՈՍ ԵՊԻՍԿՈՍՈՍ
ԵՊԻՍԿՈՍՈՍ ԵՊԻՍԿՈՍՈՍ
ԵՊԻՍԿՈՍՈՍ ԵՊԻՍԿՈՍՈՍ

Ն Ա Ր Դ Ո Ս

Նժար Գեղեցիկեան

Մելքոն Բեկապեան

Ա. ԳԼՈՒԻ

Ն Ա Ր Դ Ո Ս

«Երբ բազաւորը սեղանն էր, նարդասս
իր հոսը բուրեց»:

ԵՐԳ ԵՐԳՈՑ (11-12)

- Շալոմ Լէքիա, ունկն դիր:
- Շալոմ Լէքիա, դուն որ կը պաշտես գաղափար
ու գեղեցկութիւն:
- Շալոմ Լէքիա, ունկն դիր:
Հին պատմութիւն՝ որ նոր կը պատմուի:
Քնար Ասաիի ու հանճար Դաւթի:
Բոլորեցէ՛ք զիս,
Ինչպէս կը բոլորէք աղբիւր, աւազան ու մերկ կնոջ
նմանող շատրուան:

*
**

ԱՐՇԱՆՈՅՍԻՆ

Գեներալներէն լինը այնքան կապոյտ էր ու այն-
քան զուլալ, որ իր մէջ կը ցոլային լուսազգեստ ծա-
ռերն իրենց խրթին հիւղերով, խիտ տերեւներով եւ
խատուտիկ ծաղիկներով ու թռչնիկներով: Գեներալ-
ներէն լինին մէջ կը ցոլար նաեւ Աստուծոյ Արքայու-
թիւնը, վասնզի անոր երկնքին մէջ էր Տիրոջ Թագա-
ւորութեան գահանիստ ոստանը:

ՎԵՐՉԱԼՈՅՍԻՆ

Գեներալսարէթի լիճը նման էր ծաղկեպսակներով լիցուն աւազանի: Անոր ջուրերուն վրայ տեսանելի կ'ըլլար սերմանող կոյս մը, որ բռնկած գոհարներ կը ցանէր, լայնալիճ շարժումներով: Ու մոզական խարոյկահանդէս մը իր գոյները կը բանար պատմութեաններու նման, որոնք բանուած էին ոսկի արծաթով ու նախշուն մետաքսով: Հեռո՛ւն, անհուն խորը լիճին տեսանելի կ'ըլլար երփներանգ տաճար մը, ամբողջ վառ խճանկար, որ կ'այրէր ջուրերուն մէջ, լիճին մէջ հոսեցնելով գոյներու արու եւ էգ երակներ:

ԼՈՒՍՆԻ ԼՈՅՍԻՆ

Գեներալսարէթի ծովուն շուրջը հրեշտակներ, սպիտակ հագած, բոլորապար կը դառնային, մինչ լճափնեայ Մակտալա քաղաքին մէկ բարձունքին վրայ՝ զիրար կը համբուրէին երկու լուսեղէն էակներ: Ու զիշերը կը ճերմկնար հրեշտակներուն սպիտակութենէն, սիրահարներուն լոյսէն: Ու Փիւնիկէն մինչեւ Ասորիք եւ Հրէաստանէն մինչեւ Բեթրա՝ զիշերը կը նմանէր ձիւնադաշտի մը, որուն վրայէն կը բալխիրէր լուսնեակը:

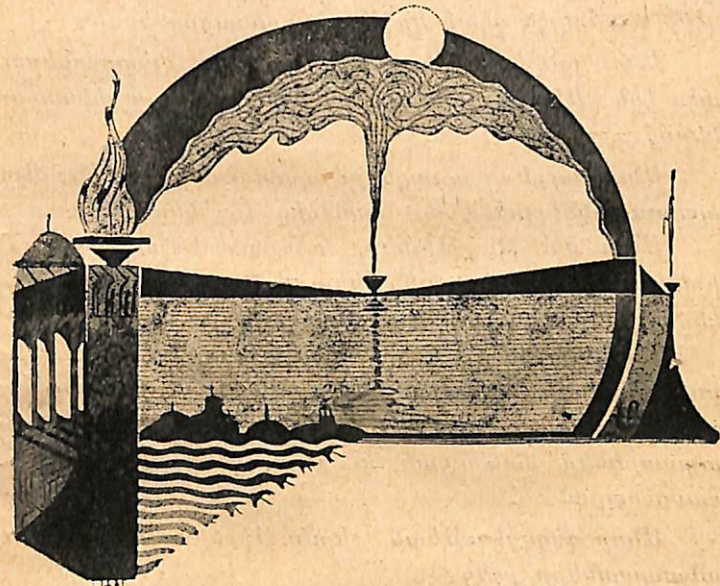
ԱՐԵՒՈՒ ԼՈՅՍԻՆ

Գեներալսարէթի լիճին շուրջը իրենց շղարշները կը բանային փինածիր քաղաքները՝ Թալմանութա, Տիբերիա, Գերգեսա, Գորազին, Բերսայիթա, Քէնէրէթ, Կափառնայում եւ Մակտալա: Անոնք նման էին թեւերնին իրար ուսի նետած արծանախումբի:

*
*

Եւ ամէնքն ալ այդ քաղաքներէն՝ հանդիսացան նշանաւոր, իրենց զաւակներով: Մակայն, ոչ ոք հաւասարեցաւ Մակտալա քաղաքի փառքին: Քանզի այնտեղ ծնաւ, ու տարիներ յետոյ, եկաւ այնտեղ ապրեցաւ կին մը՝

ՄԵՐԵՆԷՄ...

Ու ահա թէ ի՛նչպէս անոր գովքը հիւսուեցաւ Մատմանացի երգիչ Աքազի կողմէ, մագաղաթներու եւ սրտերու վրայ, վրձինով, եղէգով ու մանաւանդ նետով:

— Գիրք Ծննդեան Մակտալացի Մերեմէմի՝ Ապփիայի աղջկան, Շարուհեայի աղջկան:

Երոհիմ ծնաւ լոյսը. լոյսը ծնաւ Գեղեցկութիւնը, Գեղեցկութիւնը ծնաւ աղջիկ մը, ու անոր անունը Մերեւելմ դրաւ:

Անոր հասակը Աքայեայի սիւնարծաններուն պէս էր:

Անոր վարսերը նման էին զառքաշի ու կրնային ծածկել իր մերկութիւնը, իբրեւ վերմակ:

Անոր դէմքին դաշնակութիւնը նման էր Երուսաղէմի տաճարէն դէպի երկինք բարձրացող երգի:

Անոր յոնքերը երկու փոքր ու սեւ փետուրներու պէս էին: Սիրող մարդոց ճակատագիրը այդ փետուրներով գրուեցաւ:

Անոր աչքերը աստղերու պատուհաններ էին: Այդ պատուհաններուն ետեւ նետածիգ հոգիներ կային:

Անոր սեւ թարթիչները այնքան երկար էին որ իրենց ծայրերով կրնային սիրտ մը նետահարել ու ծածկել այդ սրտէն հոսող արիւնը:

Անոր շրթունքը թառ մըն էր, որուն վրայ թառելու համար շատ մը թռչուններ Մակտալա գաղթեցին:

Անոր լուսագեղ ստինքներուն ստուերին տակ երիտասարդներ մանկացան ու մանուկներ յանկարծօրէն հասունացան:

Անոր գեղեցկութեան ջերմութիւնը այրեց զիս ու անապատները բշեց:

Գիշեր մը միայն իր աչքերն ու ծոցը կարենայի բաց պահել ու յետոյ յաւիտեան բորոտութիւնը զարվրաս: Կամ կապէին զիս մեռելի մը ու նետէին քաղաքէն դուրս:

Աքազի առաջին երգը կ'աւալտի:

* *

Մենք սակայն Լիւսանիագէ կը լսենք հետեւեալ համբաւները,

— Իմ պատանութեան օրերուս ամէն ոք կը խօսէր Մերեւելմ անուն կնոջ մը մասին, որ նոր աշխարհակալութեան մը ելած էր երկրէ երկիր ու քաղաքէ քաղաք: Անոր կին Ալեքսանդր կ'ըսէին: Անիկա շրջած էր խոր Ասորիքը, Փիւնիկէն, Մեսոպոտամիա, Կիւրնական Լիբիան, Մելիտա կղզին, Նումանտիան, Լուսիտանեան: Անիկա իր անցած քաղաքները վերածած էր Սեբոյիմի եւ Ադմայի: Անոր համար կ'ըսէին թէ պարզ ծագումով երիտասարդ կին մըն է, ծնած Գալիլիոյ Մակտալա քաղաքը: Ակրոպոլի մէջ տեսայ զինքը, Բաբոսի թատրոնին մէջ: Գեղեցիկ էր ու քաղաքներու մարդերը բռնուած էին յարատեւ փոթորիկի: Դերասանները կարծես իր դէմքին վրայ կը ներկայացնէին ողբերգութիւնը. ամէն ոք իրեն կը նայէր ու դերասանները իրենք ալ խաղը դադարեցուցին ու նայիլ սկսան: Այն ժամանակ Մերեւելմ յառաջացաւ դէպի կրկէսին միջաբեմը ու ուժեղ շարժումով մը մերկացաւ: Հիացումի մրրիկ մը մինչեւ ամպերը բարձրացաւ: Մերեւելմ կը դառնար կանգնած տեղը: Անիկա իր բոլոր կողմերով ու բոլոր կողմերէ դիտուած գեղեցիկ էր ու կատարեալ: Ու ահա անիկա, մե՛րկ, բարձրացաւ Ակրոպոլի մարմարիոն բազրոտներէն, ամբոխը իր ետեւէն կանչելով: Մտաւ Ափրոզի-թէի տաճարէն ներս: Ու յանկարծ աստուածուհիին արծանը երեսանկեալ տապալեցաւ, վերածուելով երեք կտորներու: Երկու թեւերը փշրուեցան: Ժողովուրդը թեւատ աստուածուհիին դուրս նետեց տաճարէն ու քուրմերը սիրով ու սարսափով մերկ Մերեւելմը բարձրացուցին բազիլիկ վրայ, ու քրմուհիները սկսան պարել ու երգել քնարով, սրինգով, տաւիղով եւ այլ նուագարաններով: Հիւրիկներով լեցաւ տաճարը: Ժողո՛ւ-

վուրդը լեցուեցաւ կոտանս մէջ, բռնուած հեշտութեան ջերմէն ու տուայտանքէն: Կը հեծկլտային, կը հառաչէին, կը գալարուէին: Երեք օրեր անցան այսպէս: Զինուորներ հասան: Ոչ դուրս կ'ելնէր ժողովուրդը եւ ոչ ալ թոյլ կուտար որ դուրս հանեն Մերեէմը: Տահարը հետզհետէ գերեզմանի կը փոխուէր: Տեսարանը սուկալի էր: Մերեէմ վերջապէս փախաւ ու քաղաքէն դուրս, գերեզմանատուն մը ապաստանեցաւ: Կը պատմեն թէ իր ոտքերուն ու բարեկերպ սրունքներուն զգլխանքին տակ մեռելները շարժեցան, որդնոտեցան ու օծերով բռնուեցան:

Օրեր վերջը քաղաք վերադարձաւ ան ու կ'ապրէր աստուածուհիի նման: Ամէն օր աւելի կը գեղեցկանար: Քաղաքին պարուհիները կը դադրեցնէին իրենց պարը՝ երբ ան քալէր, կը դադրեցնէին նուագարանները՝ երբ ան խօսէր: Ու օր մըն ալ ան թողուց Աթէնքը ու հեռացաւ: Հազարաւոր խելագարներ անոր հետեւէն քաշքոտուած գացին:

Սոսկալի, տասն անգամ սոսկալի ու հազար անգամ գեղեցիկ էր այդ կինը՝ որ կը կոչուէր Մերեէմ, ծնած Գալիլիոյ Մակտալայի մէջ:

Այստեղ կ'աւարտի Լուսանիագի համբաւագրութիւնը:

* * *

Ու Մերեէմ՝ փառքերու ծովերուն վրայ պարգած իր գեղեցկութեան առագաստները, հասաւ իր ծննդավայրը՝ Մակտալա:

Քիչ ատենուան մէջ այդ փոքրիկ քաղաքը եղաւ մեծ ոստան:

Մերեէմ իր գեղեցկութեան հուրճրացող զօրքով՝ ստրկացուց բանակ մը մարդեր ու իր տունը ըրաւ

երկիրներու մայրաքաղաք: Աստուածարեալ թագուհի մը եղած էր: Անոր ապարանքը տածար: Այնտեղ նուազիլ կուգային աստիճանաւոր գերիներ, մեծահարուստ խելագարներ եւ շուայտ ուխտաւորներ:

Ատենը անգամ մը Մերեէմի գեղեցկութեան ի պատիւ տօնակատարութիւն կը սարքուէր: Հեռաւոր տեղերէ մարդիկ կուգային այդ սիրանոցը, իբրեւ ամարանոց: Գեղեցիկ երիտասարդներով կը լեցուէին տուները: Մակտալային ախոռներն անգամ մեծագին կը դառնային, ուր կը գիշերէին ուշ մնացած մեծահարուստ պարմաններ: Եօթը օր, եօթը գիշեր, ամբողջ քաղաքը ջահավառ կը հեշտանար:

Մերեէմի տան մէջ տեղի կ'ունենար կեդրոնական հանդիսութիւնը: Այնտեղ կը հաւաքուէին իրենց սրտին մէջ միեւնոյն զգացումը ունեցող մեծ հակառակորդներ:

Անոր տունը նման էր փոքրիկ պարսպաքաղաքի: Կամարակապ ու շեղ մուտք: Քառակուսի պարտէզով բոլորուած փայտահիւս պատշգամներ ունեցող շէնքերով: Խորը կամարուղի՝ տանող նման պարտէզի մը, յարակից շէնքերով: Աջ ու ձախ դուռներ, նոյնպէս նոր թիւերով: Խորը կը սկսէր երկար պարտէզ մը, լճակով ու ծառերով: Նեղ ու երկար լիճ մը մարմար սալաքարերով, սիւներով ու մերթ տերեւախիտ տաղաւարներով: Ընդհանուր շէնքը նման էր հսկայ քարախաչի:

Գիշերուան կէսին Մերեէմ կը կանգնէր լճակին մէջ գտնուող սիւնազարդ խորանին մէջ ու դրօշակի նման կը բանար իր կարմիր քօղը, տեսանելի ընծայելու համար իր մարմնին լուսեղէն ճարտարապետութիւնը, պարտէզներէն լճակին շուրջն հաւաքուող տարփաւորներուն: Ջահերը կը վառէին, նուագարանները կը զարնէին ու տառապանքը դաշոյն ու թոյն կը բաժնէր ներկաներուն: Եւ իրաւ շատեր կը մեռնէին այդ գեղե-

ցիկ պահը ունենալով իրենց աչքերուն եւ հոգիին մէջ: Ու հարստութիւնը հեղեղի նման կը վազէր: Այդ հեղեղը կը կազմուէր Մեսրայիմէ, Թաթմորէ, Թարսիսէ, Ապողոնիայէ, Սուհինէ ու Սաբայէ հոսող գանձագետերով: Լայիսէն մինչեւ Բերսաբէէի միջեւ գտնուող երկիրներուն վրայ կ'իշխէին երկու չորրորդապետներ՝ Հերովդէս Անդիպաս ու Փիլիպոս, եւ մէկ ազգապետ՝ Բիլատոս. մինչ Թարսիսէն մինչեւ Սաբա կը տիրապետէր Գեղեցկութիւնը՝ աշխարհակալ կին Ալեքսանդրը՝ Մերեմէմը:

Ու քաղաքի մը գինը իրենց ափերուն մէջ, կը պաղատէին Մերեմէմի ոտքերուն տակ, շատ մարդեր:

Անիկա քիչ, շատ քիչ անգամ միայն կը բանար իր դրախտը այցելուի:

Իր գիշերներուն մտերմութենէն մաս մը գնելու համար իշխանազուններ իրենց հարստութեամբ ծառայի պաշտօն վարձած էին:

Իր տնախումբին մէջ ունէր նուագածուներու, պարուհիներու եւ աղախիներու բազմութիւններ, որոնք կ'ապրէին ու կը մսխէին իշխանաւորներու նման: Ու աղբիւրի նման ոսկի ու ջրվէժի նման արծաթ պէտք էր չխանգարելու համար ներդաշնակութիւնը այդ կենցաղին: Իր թեւաբաց ետը նման էր արծուեղջիւրի, պարզուող իր բերդին վերեւ: Հոռմէական արծիւներն այդ տունին գորութեան ներքեւ կը կոխկոտուէին: Անիկա կ'ուրանար աշխարհը եւ իր Հոռմը, Հոռմը եւ իր Կեսարները: Աշխարհը Մակտալան, մայրաքաղաքը իր տունը ու թագուհին ինք: Տարածութիւն, ոյժ, հարստութիւն կը սմբէին իր նայուածքին ներքեւ: Նոյն այդ նայուածքը կրնար անապատները երկինքներու հրաշափոխել ու աւազները աստղերու վերածել: Դեռ երկրորդը չէր կատարած: Ժամանակը չէր եկած կարծես:

Ու դեռ ո՛չ մէկ մեծատուն, ո՛չ մէկ իմաստուն, ո՛չ մէկ գեղեցիկ տղամարդ չէր կրցած աստուածարուեստ այդ մարմինը սիրոյ տրուիով մը տապալել:

Բայց երկրին մէջ կար Մէհլ, որ կը քալէր ջուրերու, հոգիներու, երազներու, ծաղիկներու եւ փուշերու վրայէն ու կ'առաջանար դէպի Մերեմէմի սիրտը:

Անիկա, իբրեւ գերագոյն Սիրոյ մարդ, գալոց էր նովին մարմնով:

Անիկա աղքատ ու բոպիկ վարդապետ մըն էր:

Աղքատ ու բոպիկ՝ բայց գեղեցիկ ու հրաշալի:

Ամէն անգամ որ Մերեմէմ կը լսէր անոր մասին, տարօրինակ այլափոխութիւն մը կ'ունենար: Իր հոգին կը լուսափոխուէր ասուպներու ճառագայթով:

Եւ օր մը անոր հոգիին լուսափոխութիւնը հասունցաւ, երբ իր ծերունի Սալպատ քարեկամը վաւերացուց այդ աղքատ վարդապետին վրայ հիւսուող գովքը:

* * *

Մերեմէմ մէկ մտերիմ քարեկամ ունէր: Անիկա Սալպատ կը կոչուէր: Ազդեցիկ սադուկեցի: Կ'ապրէր Երուսաղէմի մէջ ու մաքսաւորներուն ընդհանուր պետն էր: Այդ իսկ պատճառով իբրեւ Հոռմի ծախուած մարդ չէր սիրուած իր ազգակից ամբոխէն: Ինք սակայն չէր դադրած իր խորքին մէջ բուռն հայրենասէր ու ազգասէր մը ըլլալէ: Տարին քանի մը հեղ կ'այցելէր Մերեմէմի ու կը խօսէր անոր հետ հօր մը ու մենտորի մը նման: Այն օրերուն Ռապալի մը երեւցած էր, բոլորուած աշակերտներու խումբով ու նորօրինակ քարոզութիւններ կ'ընէր անապատներուն մէջ, լեռներուն վրայ ու երկրին հեռաւոր անկիւնները: Սալպատ ծըպտուած գացած ունկնդրած էր անոր բանքը: Հակա-

ուակ որ անոր վարդապետութիւնը խոտոր կը համեմատէր սաղուկեցիներուն եւ փարիսեցիներուն աղանդներուն հետ, Սալպատ սակայն համակրանք ու մեծ համարում կըրցած էր ունենալ այդ Ռապպիին վրայ:

Սկսած էր հաւատալ թէ երկիրը հոռմէական լուծէն կարելի է փրկել այդ մարդով: Անիկա սրբութիւն էր, հրէաներուն նախընտրած պաշտելի առաքինութիւնը: Սալպատի համար, սակայն, երեք մեծ ազգեր կային, զատ առաքինութիւններով, — հրէաները՝ սրբապաշտութեամբ, յոյները՝ գեղեցկապաշտութեամբ ու հողմայեցիները՝ զօրապաշտութեամբ: Այս երեք առաքինութիւնները պէտք էին յեղափոխութեան մը համար: Ռապպին ունէր սրբութիւնը, Մերեքէմ գեղեցկութեանը, իսկ ինքը՝ Սալպատ՝ զօրութիւնը: Հարկ էր փրկել Հրէաստանը: Սալպատ ճամբայ ելաւ դէպի Մակտալա՝ որսալու համար Մերեքէմը եւ զրկելու Մերեքէմը իբրեւ որսորդ որս՝ Ռապպիին քով: Ծերունի Սալպատ թէեւ իսկական սաղուկեցի մըն էր եւ սակայն չէր մոլեռանդ ու իր աղանդէն վեր կը դասէր իր հայրենիքը: Անիկա չէր հաւատար թագաւոր-Մեսիայի գալստեան: Եւ սակայն կ'ուզէր Ռապպիին ներկայացնել իբրեւ թագաւոր-Մեսիան, փրկելու համար ժողովուրդն ու հայրենիքը Հոռմի արծիւին հիրաններէն: Անիկա չէր հաւատար ո՛չ մէկ աւանդութեան եւ անգիր օրէնքի: Ս. Գիրքը իրեն համար պարզապէս հրէական կրօնի կանոնադրելուն էր: Կը ծաղրէր փարիսեցիներուն դիւահաւատութիւնը եւ ապրող մարդոցմէ դուրս բարի եւ չար ոգիներու, հրեշտակներու եւ սատանաներու գոյութիւնը չէր ընդուներ: Անիկա կ'ըսէր թէ հոգին կը մեռնի մարմնոյն հետ ու չկայ հանդերձեալ կեանք, պատիժ ու վարձատրութիւն: Ան չէր հաւատար նաեւ փարիսեցիներու ճակատագրապաշտութեան եւ ոչ ալ Մովսի-

սականներու աստուածային տնօրինութեան: Ամէն դիպուած ու գործ կախում ունէր մարդոց կամքէն ու աշխատանքէն:

Սալպատ խիստ ազատախոհ էր եւ իր ժամանակի մտաւորականները իր միջոցաւ յարած էին Սաղովկոսի աղանդին, որ երեք դարու հնութիւն ունէր այն ժամանակ:

Սալպատ շատ կը ցաւէր սակայն որ յաջողութիւն չէր կըրցած ունենալ Մովսիսական ժողովուրդին մէջ, մինչ փարիսեցիները այնքան կը զօրանային քանակով: Սալպատ կըրցած էր սակայն Սաղովկոսի բարձր վարդապետութիւնը առաջ տանիլ Եսսենեաններու եւ Հեքովդիանոսեաններու աղանդէն: Այս անգամ կ'ուզէր փայլուն ցոյց մը կազմակերպել իր մարդոցմով, գլխաւորութեամբ Ռապպիին ու Մերեքէմին: Ան կ'ուզէր որ Ռապպիին աւանակի վրայ նստած մտնէր Երուսաղէմ, իբրեւ Թագաւոր-Մեսիա, ու նախ՝ յարանուանական ներքին յեղափոխութեամբ մը տապալել քահանայապետներն ու դպիրները, ու յետոյ՝ ծառանալ Հոռմի դէմ:

Առանց Մերեքէմի անկարելի էր այս ծրագրին գործադրութիւնը: Հարկ էր Մերեքէմը սիրաշահիլ ու շացնել, ապագայ թագուհիի խոստումով:

Սալպատ խոհեմ մարդ էր՝ հակառակ իր յանդուգն ծրագրիներուն: Ան կը խօսէր ու կը գործէր նման քաջ ու իմաստուն երիտասարդի:

Ու ահա թէ ի՛նչ խօսեցաւ Մերեքէմի, անոր ոսկի սննեակին մէջ:

— Թագուհի աղջիկա Մերեքէմ, աւետիս քեզի, քանզի եկած է Թագաւոր-Մեսիան: Ու հիմակ ժամանակ է որ դուն ալ արթննաս ու բաւ համարես այս կենցաղը: Եկած է Թագաւոր-Մեսիան ու դուն կը նիրհես: Անոր թագուհի մը պէտք է: Մեր ժողովին մէջ քեզ

նշանեցինք թագուհի, իբրև Հրէաստանի ամենէն գեղեցիկը, ամենէն իմաստունը աղջիկներուն: Մեր թագաւորը աղքատ է ու հեզ եւ այնքան գեղեցիկ: Ան ոչինչ գիտէ քու մասիդ: Դուն քեզ կը տանիս իրեն: Գու տեսքդ բաւական է: Շարժէ՛, զի կիներով բոլորուած է ան:

— Կիներո՞վ, կիներո՞վ... արդէ՞ն... եւ որո՞նք են այդ կիները, հարցուց Մերեմ յուզումով...

— Հանդարտ, Մերեմ... անոնց ամիսներու յաղթանակը դուն կրնաս մէկ վայրկեանի մէջ պարտութեան փոխել: Ամօթ է որ կասկածիս ուժիդ վրայ: Այդ կիներն են Շուշան տիկինը, Լազարէ կոչուող մէկու մը քոյրերը՝ Մերեմ ու Մարթա եւ գեղեցիկն Սոլոմէ, հազարապետ Քուզայի կինը, ու տակաւին մեծատուն կիներ, որոնք իրենց ստացուածքով ծառայութիւն կ'ընեն թագաւոր-Մեսիային, որ դեռ Ռապպի կը կոչուի:

— Օ՛, Ռապպի, Ռապպի, Շալոմ Լէքհա, աղաղակեց Մերեմ ինքզինքէն դուրս թռիչք մը կատարելով:

— Լսէ՛, Մերեմ: Ես տեսայ Ռապպին:

— Գեղեցի՞կ է, հայր իմ Սալպատ:

— Անիկա այնքան գեղեցիկ է որ արժանի է քու տունիդ, քու անկողնիդ, ու քու սրտիդ մէջ բնակելու: Եւ սակայն ան մեր թագաւորն է: Մարգարէներէն գուշակուած Մեսիան է: Դո՛ւն պիտի երթաս քու տեղը շինել անոր տունին մէջ՝ որ Հրէաստանն է, անոր անկողնին մէջ՝ որ Երուսաղէմն է, ու անոր սրտին մէջ՝ որ մեր տաճարն է:

— Անիկա բարի՞ է, հա՛յր իմ Սալպատ:

— Անիկա շատ գեղեցիկ ու շատ բարի է: Անիկա Սէ՛ր է համակ: Անիկա համբոյր է բոլոր հեզերուն, հիւանդներուն, յաղթուածներուն համար ու բոունցք է բոլոր իշխանաւորներուն, քահանաներուն ու գէշ հարուստներուն համար: Անիկա հիմակ քարոզութիւն-

ներ կ'ընէ, շրջապատուած իր մարդոցմով, Գալիլիոյ երկրին քաղաքներուն ու գիւղերուն մէջ ու ծովակին եզերքը: Իր շուրջը կ'ակմբէ ժողովուրդներ, իր ետեւէն կը քաշէ բազմութիւններ ու փրկութեան ժամը կ'աւետէ: Գնա՛ իր մօտ ընծաներով ու իբր գերագոյն ընծայ: Գնա՛ իր մօտ իբրև աղախին ու շատ պիտի բարձրանաս իր մօտ: Ով որ իբրև թագուհի կ'երթայ իրեն, չի կրնար ստրկուհի իսկ ըլլալ: Ով որ իբրև ծառայ կ'երթայ իրեն, կ'արժանանայ թագերու: Խոնարհողը կը կանգնի իր մօտ: Գնա՛:

Սալպատի խօսքերը մեղեդիներու, խոովիչ մեղեդիներու նման մը հոսէին Մերեմի հոգիին մէջ, ստեղծելով պատկեր մը՝ որուն առջեւ կը յափշտակուէր, կը քնարանար, կ'երազանար Մերեմ: Ու անիկա որոշեց.

— Կ'երթամ, հա՛յր իմ Սալպատ: Հեզ աղախին կ'ըլլամ: Գանձերուս հետ ինքզինքս կը դնեմ իր ոտքերուն տակ:

* *

Սալպատ՝ Երուսաղէմ դառնալէ առաջ, կարգ մը մանրամասնութիւններու մասին խօսած էր Մերեմի հետ: Ու հեռացած էր Մակտալայէն՝ այդ քաղաքին մէջ թողած հրդեհին բոցերը դիտելով հեռուէն, այնքան գոհունակութեամբ: Այդ հրդեհը կը վառէր գեղեցիկ Մերեմի սրտին մէջ:

Եւ իրաւ Մերեմ ալեկոծուած էր:

Այլևս Մերեմ մէկ բանի կը սպասէր՝ վագելու համար Ռապպին ետեւէն: Սալպատ տեղեկութիւն ունէր որ Ռապպին Զատիկը պիտի անցընէր Երուսաղէմի մէջ: Ան պիտի իջնէր հարաւ ու Երիքովի, Բեթանիոյ մէջ քանի մը օրեր մնալէ վերջ պիտի մտնէր Երուսա-

լէմ: Պատուիրած էր Մերեւմի՝ որ Երուսալէմ մտնելէ օրեր առաջ հասնի Ռապպիին ու միասին ճամբայ ելնէ Բեթանիայէն դէպի տաճար, իբրև Թագուհի իր Թագաւոր-Մեսիային հետ, հեծնելով էջի եւ աւանակի վրայ, ըստ գուշակութեանց մարգարէներուն: Մնացեալը Սալպատ յանձն առած էր կարգադրել իր մարդոցմով: Մերեւմ սակայն Սալպատի ծրագիրներէն աւելի, բռնուած էր սիրոյ ծովուն մէջ ու հոսանքին կ'ուզէր յանձնել ինքզինքը ոչ այնքան Հրէաստանի Թագուհի ըլլալու իղծէն, որքան Ռապպիին սիրուհին ըլլալու տենչանքէն:

Ու Մերեւմ կը սպասէր տանջալից անհամբերութեամբ, որ Ռապպին հեռանար իր Կափառնայում քաղաքէն ու ամբողջ Գալիլիայէն: Ռապպիին պատահիլ անծանօթ վայրի մը մէջ, ինչպէս էր Երիբովը կամ Բեթանիան, յարմար էր իրեն համար: Զի ամէն սկզբնաւորութիւն կը փափաքէր որ հետու ըլլար ծանօթներու աչքերէն: Իր հպարտութենէն այսքան մաս մնացած էր իր մէջ: Եւ բարեբաստիկ օր մը լսեց վերջապէս ցանկալի համբաւը: Ռապպին կը գտնուէր իր սիրական քաղաքը՝ Բեթանիա: Մերեւմ իր ոսկեսենեակին մէջ, մեծ պատուհանին առջեւ պահ մը կեցաւ մտամոլոր: Իր աչքերը մեղուներու նման կը թռչէին դէպի պարտէզ: Երազանքի փեթակներ կը կախուէին օդին մէջէն: Փեթակները պայթեցան ու լուսեղէն մեղրերը հոսեցան եւ լեցուցին ամբողջ պարտէզը: Արեւին լոյսը կ'եփէր այդ մեղրերը: Սպիտակ փրփուր մը ծնաւ ու պարտէզին մեծ բաժակը յորդեցաւ: Փրփուրը լոյսի նման էր ու կը դառնար: Յանկարծ կարմիր աստղ մը նշմարեց կապոյտ ու լուսավառ անհունի մը մէջ: Գոյներու քաղցրութեան մէջ նուազեցան ու փակուեցան իր մեղու աչքերը: Ու Մերեւմ գոց աչքերով տեսաւ

աստղին բացուիլը: Լուսաբեր էակ մը իրեն կը նայէր: Նիհար էր, հասակագեղ: Անոր գլուխը նման էր կէս մը մարդկային կէս մը հրեշտակային գլուխի: Անոր աչքերուն քաղցր տկարութիւնը զօրաւոր էր արեւուն պէս: Իր վարսերը մեծ հատիկներով Լիբանանի ողկոյզներուն նման էին: Մերեւմ կը դողար ու կը խենթենար: Բացաւ աչքերը եւ շարժում մը ըրաւ օդին մէջ: Անմիջապէս մերկացաւ իր զարդագգեստներէն ու ծածկուեցաւ սեւերու մէջ: Մերեւմ իր սեւ հանդերձներուն մէջ փայլ ստացաւ: Իր լուսեղէն մարմինը այդ խաւար հագուստին մեջ նման էր սեւ ամպերու մէջ ինկած լուսասիւնի: Ան իր հետ առաւ ոսկիով, արծաթով ու գոհարներով լեցուն քսակներ: Իր կուրծքին տակ գետեղեց կիպրական ծաղիկներ ու նրբօրէն հինայուեցաւ: Թամբել տուաւ հինգ վագերածի: Երեք ծառայով ու մէկ աղախինով ճամբայ ելաւ մութին, դէպի հարաւ: Խումբը անցաւ Թալմանութայէն ու երկու ժամէն հասաւ Տիբեթիա: Արշալոյսը մօտ էր: Նոր քաղաքին աղբերակներուն մօտ ծառաները նախաճաշեցին կաթ ու մեղրախորիսխ: Մերեւմ ոչինչ կերաւ. ան շատ դժբախտ ու շատ երջանիկ էր: Քիչ վերջ քառասմբակ դէպի Յորդանան արշաւեցին, արեւէն արծակուած ճառագայթներու նման: Երկու ժամ վերջ հասան գետափ, ուրկէ անդադար սուրացին դէպի հարաւ: Մերեւմ իր առջեւ կը տեսնէր կայծակներ, որոնք ամէն ուղղութեամբ վար կը վազվզէին: Երբեմն հսկայ հրդեհ մը ծառերուն առիւնը մը թափէր: Երկինքը կ'որոտար ու կը շարժէր ամպերու աշխարհը: Հովը կը բռնէր ոչխարներու հօտերը եւ անտառները կը թափէր գետին մէջ: Անձրեւ մը կու գար ձեծել ամբողջ հողը ու կղզիները ծով կը շինէր: Միջոցին մէջ կար բան մը, որ երկիրն ու երկինքը իրար կը խառնէր: Մերեւմ կը տառապէր՝

քանզի կը զգար թէ իր հոգին չկար ա՛լ իրեն համար եւ իր մարմինն ալ կրնար մեռնիլ հոգիին բացակայութենէն: Հինգ ժամ վերջ մօտեցան Սկիւթուպոլսի: Եստրեղոնի դաշտին մէջ մթնոլորտը պայծառ էր եւ Յեզրայէլի հովիտը այնքան խաղաղ: Կ'երեւէին քաղաքին պարիսպները: Խուճըք անցաւ պղնձապատ դռներէն, որոնց քով աշտարակները նման էին տիտան պահապաններու: Դռնէն ներս հրապարակն էր՝ ուր վաճառորդներ ու յանձնարողներ կը պոռչտային: Շրջող ու գետնին վրայ պառկող դատարկագորտներ ալ կային: Մերեքէմ անսահման գութ զգաց բոլոր այդ բազմութեան հանդէպ: Անոնց մէջ գտնուող ամէնէն բախտաւորն իսկ եղկելի էր: Անոնք կ'ապրէին առանց սիրոյ խանդավառութեան ու տառապանքին: Կային որ անասուններէն ալ դժբախտ էին, ապրելով մեռելներու հետ, գերեզմաններու մէջ: Մերեքէմ անսահման երջանիկ զգաց ինքզինք ու նոյնիսկ վախցաւ իր երջանկութենէն: Զգաց թէ մարդու մը աննիւթական պատկերը իր մէջ փոխած է ներքին դաշնակութիւններ: Իր հոգին չկար, իր սիրտը չկար, կրնար իր միտքն ալ չքանալ: Մերեքէմ նման էր յոգնած հիւանդի: Երեսուն մղոն ճամբայ էր կտրած եւ խոնջ էր իր մարմինը: Իր աչքերը տեսիլներով պարտասած էին, ու Ռապպի մը՝ որուն համար սէր է, բարի է կ'ըսէին, այո՛, Ռապպի մը կը խոտկէր ու կը տանջէր զինքը: Այդ Ռապպին իր տեսողութեան սահմանի ծառն էր եղած, սպիտակ ծաղիկներով: Ռապպին մերթ կը մօտենար իրեն ու կը մոտէր իր մէջ: Այնքան նուրբ ու այնքան ծանր էր: Հասած էին օթեւանի մը առջեւ: Մաքուր ակաստան, ուր Մերեքէմ լաւագոյն սենեակը վարձեց ու իր լուսեղէն մերկութիւնը տարածեց մահիճին վրայ: Մերեքէմ երկար ատեն չկրցաւ քնանալ: Այնտեղ էր Ռապպին, վարագոյրներու մէջ, սիրով վառ-

ուած իր աչքերը կը նայէին կնոջ մը մերկութեան: Վարագոյրները շարժեցան ու երեւցաւ Ռապպին մե՛րկ՝ լոյսի նման ու առաջացաւ ու բարձրացաւ մահիճին սանդուխներէն: Աջ ոտքը դրաւ Մերեքէմի ձախ ստինքին վրայ ու ձախ ոտքը աշին վրայ: Մերեքէմ իր թեւերով գրկեց Ռապպիի սրունքները, որոնք սահեցան իր սրունքներուն վրայ: Մերեքէմ ժամերով հեծկտաց ու խօսեցաւ: Յայգալոյսին միայն ստացաւ խոնջ խաղաղութիւն մը, որուն վրայ տարածուեցաւ քունը: Կէս օրին ճամբայ ելաւ: Անոնք անցան Գալալայագու լեռնէն ու Դեկապոլիսի օտարաբնակ քաղաքներէն: Ճամբաներուն վրայ հրէշներու նման կը վխտային խոզերու երամակներ: Քսան մղոն ճամբայէ վերջ հասան Թէքէս ու փոխելով ձիերը՝ զնացքը շարունակեցին մինչեւ լեռնապարիսպ Սալիմ քաղաքը, ուր գիշերեցին: Աղամամութիւն կրկին ճամբայ ելան ու ժամէ մը հասան Ալրաբբի, ուրկէ քսանըհինգ մղոն դէպի հարաւ, Երիքովի ճամբուն վրայ, պատահեցան բոքերով միրգեր կրող երկու կիներու, որոնք Բէթէլ կ'երթային: Մերեքէմ անոնց հարցումներ ուղղեց՝ Ռապպիին վերաբերող: Կիներէն մին պատմեց թէ մարդ մը, որուն համար օձեալ թագաւոր է կ'ըսէին, կը հրամայէ կենդանիներուն եւ մեռելներուն: Մեռելահմայ մը՝ որ գերեզմանէն դուրս կը հանէ քառասուն օրուան մեռելը ու զայն ամէնուն աչքին առջեւ իր տունը կը ղրկէ: Կախարդ մը՝ որ մարդոց փորէն դուրս կը հանէ ու կիներուն արգանդէն քահանաներ:

Երկրորդ կիւնը խօսեցաւ ու ըսաւ.

— Անիկա սակայն սուրբ ու գեղեցիկ է, նման թագաւոր մարգարէի: Օտարական հարիւրապետ մը անոր համար կ'ըսէր թէ՛ Մօիզ, Տավիտ ու Մալմոն, երեքը մէկ, հազիւ իր արժէքին պիտի կրնային մօտենալ: Օ՛,

աչքերուս առջեւէն չի հեռանար անոր զեղեցիկ աչքերուն քաղցր զօրութիւնը: Ես զայն տեսայ ու երջանիկ եմ: Ես զայն տեսայ ու հիմայ ճառագայթ ունիմ հոգիիս մէջ ու աչքերուս, եւ ամէն բան զուարթ գոյնով կը տեսնեմ:

— Եկո՛ւր, քո՛յր իմ, եկո՛ւր համբուրեմ քու աչքերդ՝ որոնք իր աչքերը տեսան, ըսաւ Մերեմքն ու գրկեց կինը, ու համբուրեց արտասուազին աչքերով: Ու անմիջապէս Մերեմքն խանդավառ եւ առատածեռն, վարձատրեց Բէթլէցի կիները՝ մէյմէկ քսակ արծաթով: Կիները նման էին գանձ գտնողներու ու բոլորովին հաւատացած որ Ռապպին իրա՛ւ պիտի փրկէր իրենց աշխարհը:

Մերեմքն գիշերեց Երեքովի մէջ: Առաւօտուն արթնցաւ կանաչ անկողնին մէջէն, նման շուշանի, ու մտաւ աւազան լողնալու: Բոյրեր հոսեցնել տուաւ աւազանին մէջ: Երբ դուրս ելաւ լողարանէն, իր մարմնէն լոյս ու բոյր կը հոսէր: Իր աղախինը պալամոնով օծանեց իր մարմինը: Իր ստինքներուն քսեց վարդի եւ նօնօֆարի անուշահոտութիւններ եւ իր մազերուն խաւար գետին մէջ լուսնի հոյզ կոչուող իւղէն թափեց: Աչքերուն քսեց ծարիր, նրբոսկի շիշով ու կրկին հագուեցաւ իր սեւ մետաքսէ հանդերձը, իր ստինքներուն ներքեւ զետեղելով Նարդոսի տուփ մը ու կիպրական ծաղիկներ: Աւազանին մէջ դիտեց իր դէմքն ու կերպարանքը: Անիկա նման էր Աստուծոյ մը հարս զացող զեղեցկագոյն քրմանուշի: Անիկա մարմնացած Գարունն էր: Իր շքախումբով գնաց այցելեց Երիքովի նշանաւոր բանտը ու ափերով դնար բաժնեց բանտարկեալներուն: Մխիթարութեան համար անոնց հետ գրկուեցաւ ու համբուրուեցաւ: Հրաշալի հրեշտակութիւն մըն է այս՝ գրկուածներուն համար: Ու վերջապէս Մերեմքն իր համհարզներով ճամբայ ելաւ: Արեւը եր-

կնքի կեդրոնին մօտեցած էր, երբ նշմարեց քաղաքը, կիսովին կորսուած արմաւենիներու մէջ: Անիկա առաջանալով՝ կը թուէր թէ կը մօտենայ սիրելիի ու սրբավայրի: Կապուած կը զգար ինքզինքը անծանօթ Ռապպիին: Կապուած ու քաշուած անկէ: Անոր համակրանքին արժանանալու համար՝ պատրաստ էր հողանել իր թեւերը, ինչպէս քոյր, ինչպէս աղախին: Կոյր հոսանքի մը մէջ ինկած էր ու այդ յանկարծական տուայտանքին կը հանդուրժէր հեշտութեան յոյսերով: Իր հեթանոսութիւնը սանձահարուած էր ու ամփոփուած անհուն թեւածուփի մը մէջ: Անիկա առանց աչքի, միմիայն հոտառու երեւակայութեամբ սիրահար էր անծանօթ ու անսովոր մարդուն, որուն համար կ'ըսէին թէ՛ զօրութիւն է, սրբութիւն է ու զեղեցկութիւն: Անոր համար կ'ըսէին թէ՛ Սէր է: Կը սիրէ մանուկները, մամիկները, մողաւորներն ու մաքսաւորները ու դեռ բոլոր մոլորած հոգիները: Այդ մարդը որ իր սիրով լեցուն թեւերը բաց կը պահէր ամէնուն համար, անշուշտ ինքն ալ կարօտ էր սիրոյ: Մերեմքն կ'երթար իբրեւ սիրոյ զեղեցիկ բաժակ: Վախ մը, կասկած մը, նախանձ մը սակայն մուխի նման կ'ամպոտէր իր հրճուանքին ու յոյսին լոյսը: Սալպատ ըսած էր թէ Շուշան տիկինը, Լազարէի քոյրերը՝ Մերեմքն ու Մարթա, եւ մանաւանդ Սոլոմէ՝ հազարապետ Քուզայի կինը ու տակաւին ուրիշ մեծատուն կիներ իրենց ստացուածքներով ծառայութիւն կ'ընէին, կը մեծարէին, կը դարպասէին Ռապպիին... Օ՛, այդ պատուաւոր կիները՝ որոնք իրենց պարանոցներուն վրայ ոսկիէ մահիկներ կը դնէին եւ իրենց ամուսիններուն պարանոցին վրայ պղինձէ սանձեր... Տանտիկիներ, որոնք հասարակաց յարգանքը կը վայելին եւ օտարական պոռնիկի մը չափ ամնալ չնն գիտեր... Կրնար չափուիլ սակայն անոնց հետ:

Ինքնավստահութիւնը բարեբախտաբար շատ անգամ կը լեցնէր իր միտքը: Իր յուսահատութեան նուպաներուն իր արծաթ հայելիին մէջ կը դիտէր իր գեղեցիկ դէմքը ու հոգիին մէջ ոյժի աղբիւր մը կը բացուէր: Ինք աւելի գեղեցիկ, աւելի հարուստ, աւելի ազատ ու կրնար աւելի անձնուէր ըլլալ:

Երբոր քաղաքին դուռը երեւցաւ, Մերեէմի մէջ ամէն խոն ցնդեցաւ ու դող մը, տրոփ մը պատեց իր մարմինը: Իր ծառաներէն բաժակ մը համեմուած կիբանանի գինի ուզեց: Կուշտ ու կուռ խմեց այդ գինիէն երեք բաժակ ու արբեցաւ ինքնավստահութեամբ: Քաղաքին դրան մօտ գտան ծերունի մը, որ գիտէր Ռապպիին ո՞ր յարկին ներքեւ գտնուելը այդ ժամուն, որ միջօրէ էր: Ծառաները ձիերով հրապարակը սպասեցին: Մերեէմ հետեւեցաւ ծերունիին: Քաղաքը ամայի էր: Պահ մը կարծեց թէ ամէն ոք բոլորուած է Ռապպիին շուրջը: Առատ արեւ մը ինկած էր հրապարակին, փողոցներուն եւ տանիքներուն վրայ: Լոյսին ու լուծեան մէջ կը յառաջանար: Արմաւենիները խորհուրդներու նման էին: Ամբողջ համբու ընթացքին մանուկ մը եւ հաւ մը տեսաւ՝ իբրեւ կենդանութեան նշան: Մերեէմ երեք փողոց անցնելէ վերջ առաջնորդուեցաւ, ծերունիին կողմէ դրան մը առջեւ:

— Այստեղ, Սիմոնի տան մէջ է Ռապպին, հաշի:

Մերեէմ քսակ մը յանձնեց ծերունիին, որ գրեթէ փախաւ, վախնալով որ ետ կը կանչուի՝ դրամները վերադարձնելու համար:

Մերեէմ գեղեցիկ նահատակուհիի նման անցաւ տանը անդաստակէն ու դրան մը առջեւ հասնելով լսեց ժխոր: Ամբողջովին աչանալով նայեցաւ դռնէն ներս: Ճաշասրահ էր: Երակմբանոց սեղան՝ որուն շուրջը բաստեռուները վրայ, ընկողմանած կը հաշէին կոչնա-

կաններ: Մեղաւորներն ու մաքսաւորները մեծամասնութիւն: Ահա՛,

ՌԱՊՊԻՆ...

Ճանչցա՛ւ: Անմիջապէ՛ս: Ու առանց երբեք տեսած ըլլալու: Ահա՛,

ՌԱՊՊԻՆ...

Անիկա հաշասեղանին մէջտեղն էր: Երջապատուած էր աշակերտներով: Ահա՛,

ՌԱՊՊԻՆ...

Դիտեց անոր հոգեգոյն աչքերը ու վարսերուն կիսախոպոպները: Իր սիրտը նման էր փոթորիկի մէջ ինկած աղաւնիի: Մերկացաւ իր հողաթափներէն ու զաղտագողի առաջացաւ սեղանակիցներու ետեւէն, աղախնի նման, ու հասնելով Ռապպիին՝ անոր բարբերուն ետին ծունկի վրայ նստաւ: Ծածկաբար դիտեց ու ականջեց՝ երբ կը խօսէր Ռապպին: Ուժասպառ անոր դէմքին ու խօսքերուն տիրապետութենէն՝ կծկուեցաւ ինքն իր վրայ ու փղծկելով սկսաւ հեկեկուն արտասուել: Ռապպին ետին դարձաւ ու կոչնականները շարժում ունեցան:

Մերեէմ փարեցաւ Ռապպիին ոտքերուն ու օձեց զանոնք իր արտասուքներով: Ան խօսեցաւ ու ըսաւ իր լացին մէջէն.

— Ռա՛պպի, Ռա՛պպի, ահա իմ հոգիս, մեղքի աղբանոց...

Ռա՛պպի, Ռա՛պպի, ահա իմ մարմինս, պղծութեան տախտակ...

Սրբէ՛ զիս:

Արգանդս գերեզման ու ցայլքս անապատ:

Ծաղկեցո՛ւր զիս:

Խոզի նման կեղտոտ եմ ու մէջս վաթսուն դեւ ունիմ:

Բժշկէ՛ զիս:

Ստինքներս մեղքի տոպրակներ, ահա ոտքերուդ տակ: Ճզմէ՛ զանոնք: Անոնք լեցուն են կաթերով ու օձերով: Փրկէ՛ զիս:

Գուկդ եմ, միմիայն քուկդ, ո՛վ Ռապալի, իմ Ռա՛պալի:

Միրէ՛ զիս:

Ռապալի իր ձեռքը դրաւ Մերեմի գլխուն:

Մերեմ բացաւ իր ծոցը: Հանեց մարմարիոն տըփիկ մը: ՆԱՐԴՈՍ: Իւղ մեծագին: Քակեց կնիքը եւ տըփիկին պարունակութիւնը թափեց Ռապալիին շնորհալի սրունքներուն ու նահատակ ոտքերուն վրայ: Լաւ օձելէ վերջ իր մագերով սրբեց:

Նարդո՛ս...

Այդ պատուական իւղին հոտով լեցուեցաւ ամբողջ սրահը:

Տունը՝ նման Թարսիս նաւուն, ընկղմեցաւ բոյրի ծովուն մէջ:

Մոգութեան շառայլներ արծակուեցան ու ինկան հոգիի կահոյրներու մէջ:

Օդը ծաղկեցաւ եւ լոյսերու մէջ ծաղիկներ կախուեցան:

Սարօնի դաշտին բոլոր ծաղիկները ալեկոծուած էին ու անուշահոտութեան ալիքներուն մէջ կը տատանէին հանդիսականները:

Ամբողջ շէնքը թեւ բացած ու փոխադրուած ըլլալ կը թուէր Սոլոմոնի ծաղկատաններուն մէջ:

Ու տեսիլներ կը քօշազերծուէին պերճագեղ կիներու նման:

Ռապալիի աշակերտներէն Եուտա, Կարիովթ քաղաքէն, որ խումբին գանձապահն էր, նախանձով, չա-

րութեամբ ու անազնիւ գաղափարով լեցուած խօսեցաւ ու ըսաւ.

— Ռաբբունի, մեղք է սա ու ամբարշտութիւն ու մախում... Այդ իւղը կ'արժէր չորս հարիւր դենար. կրնայինք երեք հարիւրի ծախել ու դրամը բաժնել աղքատներուն...

Ռապալի հանդարտութիւնով պատասխանեց.

— Եո՛ւտա, մի՛ խանգարեր այս գեղեցիկ պատարագը: Ու թոյլ տուր կինը գոհունակ: Այսօր հարսանիքի օր է ու փեսային համար շատ չէ տուփ մը իւղը: Աղքատները միշտ ձեզի հետ ունիք, բայց զիս միշտ ձեզի հետ չունիք: Ճշմարի՛տ կ'ըսեմ ձեզի թէ՛ տուփ մը նարդոսը շատ չէ հոգի մը շահելու համար: Եթէ կարելի ըլլար իւրաքանչիւր տուփով անձ մը փրկել, ես ձեզի կ'ըսէի որ ցամաքները նարդոսի ծով շինէք ու ծովերուն վրայ նարդոս վաճառէք:

Ու նոյնքան հանդարտ՝ ան դարձաւ Մերեմիին.

— Տալիթա կու՛մի, օրհնեալ ես դու ի կանայս: Դուն իմ թաղմանս համար մարմինս օձեցիր: Ե՛լ, կին դու: Ներուած ես, սրբուած ու սիրուած:

Եւ ոտքի կանգնելով բռնեց կնոջ թեւերէն ու զայն ալ վեր հանեց:

Մերեւելմ հանեց իր քառամանեակը, մատանիները, օղերը, ապարանջանները եւ քսակ մը ոսկիի հետ զանոնք լեցուց Ռապպիի զինիին բաժակին մէջ ու ըսաւ քաղցրութեամբ.

— Աս ալ... աղքատներուն համար:

Եուտա երկարեց իր թելը ու քաշեց գոհարներով եւ ոսկիներով լի գունավառ բաժակը: Իրեն կը թուէր թէ ուռկանի մը մէջ բռնած է երկնքի աստղերը:

Մերեւելմ հողանեց իր թելերը ու պարմանուհիի մը անմեղ համարձակութեամբ արծանացաւ Ռապպիին դիմաց: Իր սեւ շղարշը կիտովին անկում ունեցաւ ու իր կուրծքէն սպիտակ լոյս մը ժայթքեց: Անոնք աչք աչքի զիրար խենթեցուցին: Ու յամրաբար, անդիմադրելիօրէն քաշուեցան իրարմէ: Բոյրի ալիք մը եկաւ պայթիլ իրենց վրայ: Անոնք նետուեցան իրարու զիրկ: Խաչուեցան իրարու վրայ:

Համբոյրը մեխակ, մանիշակ, նանա, նոնօֆար, շուշան, շահոքրամ, յասալիս ու յամպար կը թաթէր անոնց շրթներէն:

Ու սրահը կը փոխուէր ծաղկալճի, որուն վրայ կը նաւարկէին Ռապպիի աշակերտները, իւրաքանչիւրը իր ուղղութեամբ, իր զինովութեամբ ու երազով:

Կոչնականները իրենց ամբողջ մարմնով ուղղուեցան դէպի համբուրուող գոյգը, ինչպէս օձերը կ'երկարին դէպի դեռակիթ կաթով դարալիւր թակոյկը:

Եուտա անկարող տանելու այդ բուրումնահեղձ մթնոլորտը դուրս նետուեցաւ:

Տանը պարտէզին աւազանին վրայ աղաւնիները գմբէթ մը կազմած էին: Կամարներուն վրայ սիրամարգններ պարզած էին իրենց տտուններուն կիտուածադրօշները:

Նարդոսի հոտը ամբողջ տունն էր բռներ: Պարտէզէն ալ փախաւ եուտա ու ինկաւ փողոց: Նարդոսի հոտը ամբողջ փողոցն էր բռներ: Հեռացաւ ու մտաւ քաղաքին խորերը: Գաղաքը լեցուած էր նարդոսի բոյրով:

* * *

Գանձապահ Եուտա՝ իր ծոցին մէջ զանձ ու տառապանք սեղմած՝ ինկած էր զիշերին մէջ ու ցաւազար եւ զինով քայլերով կ'առաջանար դէպի Երուսալէմ: Անոր դէմքը հետզհետէ կը զազանանար: Մարդկային զիծերը թռած էին իր դէմքին վրայէն ու սատանայ մը եթէ իր բով կանգնէր՝ զեղեցիկ պիտի երեւէր: Վախով ու խենթի քաջութիւնով միանգամայն լեցուած էր: Կ'երթար ափ առնել դռները Ռապպիին մեծ հակառակորդներուն՝ քահանաներուն, դպիրներուն, փառիսեցիներուն, սաղուկեցիներուն, եսսենեաներուն, հերովդիանոսեաններուն եւ բոլոր մեծատուններուն, կ'երթար արթնցնել Հոռմի ներկայացուցիչները: Պոռա՛լ անոնց թագաւոր-Մեսիային գործերն ու գաղափարները, պատմե՛լ անոնց իւղաբեր կնոջ պատահարը, պոռալ իր տառապանքն ու նախանձը որ արջասպի նման կ'եռայ իր ներսիդին ու կը խոշտանգէ իր միտքը, դէմքը, սիրտը, թոքերը:

Մատնութի՛ւն:

Փրկութի՛ւն:

Փոթորիկ մը. թող Ռապպին անդունդ գլորի: Խաւա՛ր, խաւա՛ր, խաւա՛ր: Ու շուտով լոյսը, երջանկութիւնը: Քիչ մը ժամանակ: Գաղտնիք: Ամէն ինչ կը թաղուի: Մոռացում: Իր ճակատագիրը լուսատառ: Հարատութիւն, կին, ազատութիւն:

Բաժակ մը գոհար ու ոսկի:

Եօթն անգամ երեսուն սիկղ արծաթ:
 Իւղաբեր կինը գեղեցիկ:
 Մատնութիւն:

*
 **

Բեթանիա:

Կէս գիշեր:

Հուսանուշ խաւար:

Հուսինը կը լողայ ամպէ ամպ: Փոքրիկ վերջալոյս-
 ներ: Վարդի լնակներ որոնց մէջ կ'ընկղմի լուսնի նա-
 ւակը: Նարդոսի ջրվէժ: Երազ կը տեղայ, երկնքի խա-
 դաղութեան համբաներէն:

Բեթանեա:

Աղբիւրներու փողոց:

Նուագածու մը մե՛ղմ կը քնարէ ու կ'երգէ քալելով:

Աղբիւրները կ'ունկնդրեն:

Նուագին կոնակէն զոյգ մը, կիսովին գիրկընդխառն:

Պսակաւորներ: Սպիտակագգեստ: Երազաբայ:

Ռա՛պպի ու Մե՛րեմ:

Մին նման երջանկութենէ տառապողի, միւսը նման
 երկինք հարս գացող կոյսի:

Ու զոյգին կոնակէն արբեցած աղախին մը, որ
 ոսկի, արծաթ, զոհար ու ծաղիկ կը սփռէ համբաներուն
 վրայ, բոլոր կանուխ արթնցողներուն համար:

Կը շրջին, կը շրջին, կը շրջին:

Հաւախօս:

Ռա՛պպի ու Մե՛րեմ բաց դաշտերուն վրայ, դէպի
 Արշալոյս:

Հեո՛ւ, արմաւենիներու խումբի մը մէջ տնակ:
 Կը մտնեն: Ամայութիւն: Քնարաւոր ու աղախին տա-
 նիքին վրայ կը բարձրանան: Մին կը քնարէ, միւսը

արմաւենիի ճիւղերով կը ծածկէ տանիքը: Ու կը համ-
 բուրուին:

Խորանին մէջ են Ռապպի ու Մերեմ:

Ռապպի քաղցր յոգնութիւն կը զգար ու նստաւ
 բազմոցի վրայ: Մերեմ ծունկի եկաւ անոր առջեւ
 աչքերը աչքերուն ու սիրով եւ տուփանքով լեցուած
 երգեց ու խօսեցաւ.

— Էփսիփա՛ Ռապպի, ես գեղեցիկ եմ ու մեղա-
 ւոր, դուն գեղեցիկ ես ու սուրբ: Այս ժամը մինչեւ
 կրկնուի՝ փակուէ ինձի հետ այս խորանին մէջ ու եր-
 ջանկացուր ու տառապեցուր զիս: Դուն այդ երկու
 իշխանութիւններն ալ ունիս:

Նէեմա՛ն Ռապպի, նայուածքդ լեցուր աչքերուս
 մէջ, ու թող իմ աչքերուս բիբերը խեղդուին ուրա-
 խութեան արցունքներով: Համբոյրովդ բռնէ շունչս
 ու հաշակել տուր ինձի մահուան արբեցութիւնը: Քու
 նշխարի նման սուրբ ու հեշտութեան նման ցանկալի
 մարմինովդ մարմինս ամբողջացուր եւ թող իմ հոգիս
 ճնշուի երջանիկ բեռի տակ:

Բարսաբա՛, Նէեմա՛ն Ռապպի, Էփսիփա՛...

— Մերեմ՛ մ... Բեթսամի՛ւս, Բեթհեզա՛... Մերեմ՛ մ,
 Մերեմ՛ մ... Ելի՛ր, ո՛վ իմ սիւնս, ու հակատս դնեմ քու
 սպիտակութեանդ վրայ: Ո՛վ իմ խոյակագեղ սիւնս,
 առակներով, առածներով ու վարդապետութիւնով յոգ-
 նած գլուխս դնեմ զգացող մարմինիդ վրայ ու հանգ-
 չիմ մինչեւ միջօրէ: Եկո՛ւր, ո՛վ տահարի սիւն, քեզ
 պատմութեանս ու շրթունքներովս քեզ ստեղծողին ա-
 նունը քանդակեմ քու վրայ: Ու գրեմ այս տասը
 մատներով քու անունդ, քու իմաստդ, քու տխրոս-
 ներդ... Բեթսամիւս, Բեթհեզա... Մերեմ՛ մ, Մերեմ՛ մ,
 Մերեմ՛ մ... Եհովէ՛...

— Ռա՛պպի, Ռա՛պպի, Ռա՛պպի, Նոեմի:

— Մե՛րեքէմ, եւոզիա, յարուցեալ հարսս որ եկար ու վերագտար զիս նման քոյր սիրուհիի: Ճշմարիտ է քու մարմինդ, անհամ են քու ոսկորներդ եւ արիւնդ քաղցր է եւ ուժեղ, նման մեղրի ու զինիի: Քու սէրդ վարդապետութեան մը չափ իմաստուն է եւ դէմքդ կը պատմէ Աստուծոյ փառքը:

— Աստուած իր տունին պէս գեղեցիկ ստեղծեց զիս: Ան քանի անգամ եկաւ իմ մէջս բնակիլ: Ես կորձանցի, Անոր զօրութիւնով, հեթանոսներու կուռքերը, եւ տապալեցի հոռմէական արծիւները: Բայց երբ ան ինձմէ կ'ելլէ, դեւերով կը լեցուիմ ես: Ռա՛պպի, դո՛ւն Աստուծոյ փոխանորդ, դո՛ւն Թագաւոր-Մեսիա, դո՛ւն բնակէ իմ մէջս երբ ան կը հեռանայ ինձմէ ու ես պիտի կործանեմ փարիսեցիներն ու քահանաները, որոնք կ'ատեն քու արեւու լոյսդ:

— Մե՛րեքէմ, Թագուհի քոյրս, Մե՛րեքէմ, Թագուհի հարսս, դո՛ւն մարմնի սիրուհի, Դո՛ւն սրտի սիրուհի, դո՛ւն մտքի սիրուհի, դո՛ւն սիրուհիներու կատարելութիւն: Գեղեցկութիւնը քու շուշանագգեստդ է, ագ՛նուութիւնը քու սնունդդ եւ իմաստութիւնը քու զէն ու զարդդ: Ես պակաս էի առանց քեզի, ես կէս էի առանց քեզի. ես լեցուած եմ քեզմով ու կէսս աւելի քան կենդանացած է:

— Եկո՛ւր, Ռա՛պպի, եկո՛ւր խորանին խորը, եկո՛ւր այնտեղ ամբողջանանք: Եկո՛ւր ամբողջացնենք մեր շրթունքները, լեցնենք մեր բերանները, եկո՛ւր ծառերու նման պատուաստուինք ու մեր ծաղիկները խառնենք: Եկո՛ւր լիանանք անուշահոտութեան աւա՛զանին մէջ, եկո՛ւր միանանք ցնծութեան կաթնալիճերուն վրայ, եկո՛ւր թիավարենք շուշաններու ալիքներուն վրան: Եկո՛ւր ամբողջանանք ու կատարելագործուինք: Ռա՛պպի, եկո՛ւր, եկո՛ւր, եկո՛ւր...

Ու Մերեքէմ, որ կը մնար ծունկի, իր բազուկներով զրկեց Ռապպիի վիզը, որուն գլուխը խոնարհեցաւ ու հասաւ Մերեքէմի շրթունքներուն: Ու անոնց համբոյրը հրաշքի պէս էր: Ու անոնց համբոյրը օղբ փոխեց բոյրերու, ջուրը՝ զինիի ու զինին՝ արիւնի: Անոնց համբոյրը դաշտի խոտերը փոխեց ծաղիկներու ու դաշտի ծաղիկները՝ պտուղներու: Հեռուի ապառաժները մարմարիտնացան ու քարերը գոհարացան: Ու այդ համբոյրը Թագաւոր-Մեսիան սիրող տղամարդ ըրաւ ու Մերեքէմը մուսա: Ու համբոյրը մեղր ու զինի կը հոսեցնէր Մերեքէմի երակներուն մէջ ու նէ քաղցրութեամբ յորդած ու ծանրացած փոռեցաւ գետին, իր հետ, իր վրայ ունենալով Ռապպիի գլուխը, որ միշտ բռնուած էր իր մերկ, հարուստ թեւերով:

Մերեքէմ կը քերու անուշ ջերմութենէ բռնուած էր ու կը հառաչէր գետնի գորգերուն վրայ: Ռապպի կը զգուէր անոր հակատը ու ծունկերը դրած էր անոր երկու կողմերուն վրայ հոսող սեւ մազերուն վրայ: Մերեքէմ բացաւ իր հանդերձը, հովանալու համար: Ու կիսամութ սենեակին ու մազերու առատ խաւարին մէջ Մերեքէմի մարմինը լոյսի, կաթի ու վարդի գանձի նման էր: Անոնք հասունցած էին՝ կորսուելու համար իրարու մէջ, որպէս զի ամբողջովին կարենան գտնել զիրար: Ռապպիի մէջ հրեշտակ մը կը սկսէր խոր ու անուշ քունով նիրհել եւ սատանայ մը՝ արթննալ:

Մերեքէմին անորոշ ու հատուկտոր մրմունջներուն մէջ կը լսուէին մեղեդիի մասեր.

— Դուն Սէր ես, Սէր իմ, ու ողողէ՛ զիս... Ահա դուն մարմինիս հնձանին մէջն ես, ահա ողկոյզներս ոտքերուդ ու ձեռքերուդ տակ են, հզմէ՛ զիս որպէս զի զինիս հոսի: Բոլոր բաժակներդ պիտի լեցնեմ, բոլոր խաղողներուս հոյգերով: Թափէ՛ գետին բոլոր հանդերձ-

ներդ նման թգննի տերեւներուն: Տերեւներ հարկ չեն եթէ թուզը պատրաստ է: Տե՛ս, սննեակին մէջ ձիթե-նիներ կը ծաղկին ու տանիքը կը հարստանայ արմաւենիներով: Երբ որ ասկէ մեկնինք, դրան առջեւ մերկ մանուկ մը մեզի դափնեծիւղեր պիտի ընծայէ: Գրկէ զիս ու փոխադրէ մահի՞ն: Ես անկողինը ծածկել տուած եմ հնդիկ քրքումներով, մակեղոն այծտերեւներով ու կիպրական ծաղիկներով: Եկո՛ւր, աւելի եկո՛ւր, մի՛շտ եկո՛ւր, իմ մէջս քայլ, իմ մէջս տարածուէ. իմ մէջս ընկղմէ: Գրկէ՛ զիս, տա՛ր զիս, սիրակա՛նս, գեղեցի՛կս, ծո՛ցս մտիք...

— Մերե՛մ...

Ու Ռապպի իր թեւերուն մէջ առնելով լուսեղէն մարմինը Մերե՛մի, բացաւ վարագոյրը ու խորանին անկողնին վրայ դրաւ զայն, անոր բերնէն, անոր հոգիէն հոսող խօսքերը փակելով իր շրթունքներով: Մերե՛մ ուժով բռնեց անոր ձեռքերէն ու Ռապպին իրեն քաշեց անհուն սիրով ու նուաղուն քաղցրութիւններով:

Անոնց սրտերը միեւնոյն ուղղութեան վրայ էին, նման իրենց շրթունքներուն:

Աշխարհը իր իմաստին կ'երթար:

Համբոյրի թռչունը աստղերու մէջ գոհար կը կտցէր:

Ռապպի կը լեցուէր Մերե՛մով: Մերե՛մ կը յորդէր Ռապպիով: Ու դեռ անոնք չէին մտած Կիթերեա: Խորանագարը նաւակի մը մէջ էին: Կարապներ կը քաշէին նաւակը: Նաւակին կտուցին վրայ աղուոր աղջնակ մը կը նուագէր: Նաւակին քաղցրութենէն իրենց կը մօտենար կղզին: Կղզին ծառերու բլուր մըն էր ու ծաղիկներու հսկայ փունջ մը: Այնտեղ արեւ էր: Աղբիւրներ կ'երգէին ու կը պարէին: Սմէն ոք յաւերժահարս ու սիրահար: Սիրանոց տնակներ: Դղեակի մը մէջ էր

կղզին դշտոն՝ Երջանկութիւնը: Նաւակը միշտ իրեն կը քաշէր կղզին: Կղզին դրախտ կրող նաւու պէս էր: Կղզին կը սահէր ջուրերուն վրայ:

Երգի պէս ծայն մը լսուեցաւ:

— Աւելի, աւելի, աւելի...

Ծոցս եկուր...

Ծոցս քեզի համար է...

Անիկա տաք է ողջակէզի սեղանին նման, բաղնիքի մարմարին նման, լոյսի աւազանին նման...

Ծոցս քուկդ է...

Ծոցս եկուր ..

Աւելի, աւելի, աւելի...

Այնտեղ հանգչելով աշխարհը կրնաս պտտիլ, կրնաս տեսնել տաճարներու կամարները, պալատներու սիւները, ծովերուն կղզիները ու երկինքներուն բոլոր աստղերը:

Ծոցս բաց է...

Փակէ՛ քու մարմինովդ, քու շունչովդ ու հեշտութիւնովդ...

Լացի պէս ծայն մը լսուեցաւ:

— Խունկ, կնդրուկ եւ զմուռս...

Երկնքի հաց ես դուն...

Լոյսի ջուր...

Արքայութեան աղն ես դուն...

Դուն աստղերու մէջ շինուած գինի ես, դուն խորանի մատեան ես...

Քու անունդ Մերե՛մ է, քու անունդ Մերե՛մ է. իմ անունս Եշուա է, իմ անունովս կանչէ զիս, իմ անունս քաղցրացուր շրթներուդ մեղրին վրայ... Ծանր է ըլլալ միշտ Ռապպի: Ձիս Ռաբբունի կը կոչեն: Դուն իմ անունովս կանչէ զիս: Իմ անունս Եշուա է:

Ու Մերե՛մ իր ծայնին հոգիին մէջ ու իր բառսն

իւրաքանչիւր տառին մէջ դնելով բոլոր գեղեցիկ ածականներն ու բոլոր կեանքի քաղցրութիւնները՝ երգեց.

— Եշուա՛, Եշուա՛...

Ու անոնք համբոյրներու երաժշտութեամբ կը պարէին պառկած:

— Օ՛, օ՛, Եշուա...

— Մերե՛նք...

Տանը բոլոր կողմերէն նարդոսի աղբիւրներ կը հոսէին:

Ու նարդոսի հոտը աշխարհք էր բռներ:

* * *

Արմաւենիներու տնակին մէջ լոռութիւնը փեթակ էր շինած:

Տնակին խորանին մէջ խաղաղութիւնը բռն էր շինած:

Եշուա եւ Մերե՛նք դադրած էին ուրոյն գոյութիւններ ըլլալէ: Անոնց սրտերը նոյնացած էին: Ու միեւնոյն արիւնն էր որ կը հոսէր իրենց երակներուն մէջ: Անոնք այլեւս անջատ զգայնութիւններ չունէին: Միացած էին:

Տանիքին վրայ, նուագածու եւ աղախին, արմաւ կերած ու քնացած էին:

Լոռութիւնը փեթակներ շինած էր:

Խաղաղութիւնը շինած էր բռններ:

Ու Քունը՝ մեղրեր:

* * *

Խմբական ծայն մը բարձրացաւ:
Մարդիկ կ'երգէին ու բոլորապար կը դառնային տնակին շուրջ:

Աղախինը արթնցաւ եւ ըսաւ իր նուագածու ընկերոջ.

— Ե՛լ նայէ. Հանդէս ունինք: Ե՛լ ու քնարէ: Հանդէս ունինք: Պարի հանդէս: Հոն տե՛ս, վարը: Ո՛ւր է քնարը: Ահա կ'երգեն ու կը դառնան: Ե՛լ ու քնարէ:

Նուագածուն կարծեց տեսնել անուշ երագ: Տնակին բոլորտիքը շուրջպար կը դառնային Ռաբբունիի աշակերտները ու կ'երգէին: Քնարը միացաւ անոնց ծայնին: Աղախինը անոնց վրայ կը թափէր արմաւենիի ճիւղեր ու ինք ալ խանդավառ կը պարէր:

Երեկոյ էր:

Ամբողջ հորիզոնին վրայ թափած ու տարածուած էր վերջալոյսը նման արմաւենիի, նարինջի, նուռի, թուզի, թուփի ու վարդի անուշներուն: Երագի եւ դիւթութեան նրբերանգ քողեր առկախուած էին երկնքէն: Գոյնզգոյն ողկոյզներ կը վառէին: Պարը կը շարունակուէր աւելի ուրախ ու աւելի ծայնաւոր:

Եշուա ու Մերե՛նք փոքրիկ պատշգամբ ելած էին:

Աշակերտները կը պարէին, կը դառնային, կ'երգէին ու կ'ըսէին:

— Ռա՛բբունի, աւետիս:

— Ռա՛բբունի, աւետիս:

— Ռա՛բբունի, աւետիս:

Ու տասնեւմէկ անգամ կը կրկնէին այս խօսքը ու կ'երգէին:

Երբ Եշուա ու Մերե՛նք դրան առջեւ ելան, աշակերտները պատանիներու նման վազեցին իրենց վարդապետին վրայ: Անոնցմէ Պետրոս խօսեցաւ ու ըսաւ.

— Ռա՛բբունի, Երուսալէմէն հրեշտակներ եկան ու քեզ կը փնտռեն: Ահագին թիւով հրեշտակներ: Անոնք կ'ըսեն թէ Իսրայէլը վաղը կը սպասէ իր օծեալ թագա-

ւորին: Վաղը Յուդայի թագաւորութեան մայրաքաղաքը, Դաւթի քաղաքը, Երուսալէմը իր թագաւորին կը սպասէ: Անոնք սպիտակ աւանակ մըն են բերած ու գորգեր ու նուագներ ու պարող աղջիկներ: Մեծ հանդէսով վաղը կը մտնենք Երուսալէմ: Հագարաւոր եղբայրներ ողջոյն են ղրկած մեզի:

Յովհաննէս խօսեցաւ ու ըսաւ.

— Իմ սիրելի՛ Ռաբբունի, երէկ գիշեր երազ տեսայ: Տեսիլքի նման էր: Ամպերը կը ծփային Երուսալէմի ճամբաներուն վրայ ու դուն անոնց մէջէն կ'անցնէիր կառքով: Մենք քու շուրջդ կը լողայինք: Ծառերը լեցուն էին աստղերու ողկոյզներով: Ու դուն անոնց տակ թագաւորի պէս էիր: Տաճարը արեւի նման էր: Յանկարծ տաճարէն գոհարներով բռնուած կամուրջ մը իջաւ դէպի մեզ: Մենք անցանք անոր վրայէն ու ժողովուրդները կ'երգէին ու կը փառաբանէին քեզ:

Թովմաս խօսեցաւ եւ ըսաւ.

— Ռաբբունի, լաւ է որ երթանք տեսնենք հրեշտակները եւ խօսինք անոնց հետ:

Եշուա գրկեց իր աշակերտները եւ օրհնեց զիրենք: Մերեւէմ զանոնք համբուրեց իբրեւ քոյր: Խուժըր ճամբայ ելաւ դէպի Բեթանիա: Անոնք կ'անցնէին ծաղկազարդ դաշտի մը մէջէն:

Վերջալոյսը նման էր Յովհաննէսի տեսիլին:

Հեռուներէն լսելի կ'ըլլար բոժոժներու համերգը:

Եշուա ու Մերեւէմ քով քովի էին ու արբեցած:

Անոնք բաւական քալեցին: Բնութիւնը լեցուած էր ծառերու, պտուղներու եւ ծաղիկներու բոյրերով:

Բլուրներէ վար կ'իջնէին ոչխարներու հօտեր: Ոչխարներու մեծ հօտ մը վարդապետին խուժըր եկաւ կղզիացնել իր մէջ: Մերեւէմ կը զգուէր ու կը սիրէր զանուկները:

Անոնք անցան արտի մը մէջէն:

Ճամբու մը դարձին անկիւնը նստան ծառերու ներքեւ եւ Ռաբբունի խօսեցաւ ու ըսաւ:

— Աստուծոյ թագաւորութեան ժամը հնչած է:

Դաշտի շուշաններն անգամ իրենց բաժակները կը բանան ճշմարտութեան: Ու մեղուները ճշմարտութեան մեղր կը պատրաստեն:

Ահաւասիկ խոտերը՝ որոնք խոնարհ են, եւ ահաւասիկ ոչխարները՝ որոնք կուշտ են անմեղութեամբ:

Թռչունները իրենց բոյներուն մէջ եղեմ կը հիւսեն ու աստղերէն կը ծորի ճշմարտութեան նարդոսը:

Սիրոյ թագաւորութեան ժամը հնչած է:

Դեռ երկիրը շատ փոթորիկներ պիտի ճանչնայ:

Շատ ջրհեղեղներ պիտի ըլլան ու շատ կրակ պիտի թափի երկնքէն:

Այս գեղեցիկ պարտէզը՝ որ իմ հայրս ստեղծեց, շատ Սողոմնեբու պիտի նմանի:

Սիրոյ թագաւորութիւնը շատեր կործանած պիտի կարծեն:

Մարդոց ուղեղէն հրէշներ պիտի ծնին ու պիտի տապալեն Սիրոյ թագաւորութեան տաճարները:

Ճշմարիտ կ'ըսեմ, սակայն, ձեզի, որ Սիրոյ թագաւորութիւնը իր գերեզմանէն պիտի ելլէ: Անիկա լոյսի պէս պիտի ըլլայ ու մայրերը անոր պիտի ըսեն. — Ովսաննա'...

Ու աղջիկները անոր պիտի ըսեն. — Ովսաննա'...

Ու մանուկները անոր պիտի ըսեն. — Ովսաննա'...

Սիրոյ թագաւորութիւնը լոյսի պէս պիտի ըլլայ, ճերմակ ու կարմիր լոյսի պէս:

Լոյսը իր արիւնը պիտի թափէ ու ազարակներ պիտի ծաղկին արեւուն տակ:

Մարդոց նայուածքը սիրով պիտի լեցուի ու սէրը նարդոս պիտի բուրէ:

Բոլոր մարդիկ զինուոր պիտի ըլլան Սիրոյ թագաւորութեան ու խաղաղութիւնը ա՛լ թեթեւցած երկիրը վեր պիտի հանէ: Ու երկիրը պիտի մտնէ Աստուծոյ արքայութեան սահմաններուն մէջ:

Երանութիւնը թշուառներուն օթեւան պիտի ըլլայ: Բոլոր վշտակիրները առատ մխիթարութիւն պիտի հնձեն:

Աշակերտները յափշտակուած ու լրած էին:

Յովհաննէս խօսեցաւ եւ ըսաւ.

— Ռա՛բբունի, ըսէ՛ մեզի, ե՞րբ պիտի ըլլայ այդ հրաշքը...

— Այն ժամանակ՝ երբ մարդիկ ուզեն միայն, պատասխանեց Եշուա:

— Ես կ'ուզեմ, ըսաւ Պետրոս:

— Ե՛ս ալ, ե՛ս ալ, կրկնեցին միւսները:

— Սիրոյ թագաւորութիւնը սկսած է արդէն, ըսաւ Մերեէմ:

— Վաղը յայտնի կ'ըլլայ, ըսաւ Թովմաս:

Եշուա ոտքի ելաւ, նոյնպէս Մերեէմ: Ու անոնք գրկեցին զիրար:

Աշակերտները զիրար կը համբուրէին:

Սիրոյ բանակը կազմուած էր:

Ծառերէն, ամպերէն ու աստղերէն նարդոս կը տեղար:

Ձ Ի Թ Ե Ն Ի

Բ. ԳԼՈՒԽ

Ձ Ի Թ Ե Ն Ի

I

— Շալոմ լէքհա, գեղեցիկ աղջիկ,

— Շալոմ լէքհա, գեղեցիկ տղայ.

Գինի խմեցէք եւ համբուրուեցէք:

Յետոյ եկէք հաղորդուելու պատմութիւնովս:

Իրիկունը այն պահն է, երբ Աստուած իր խաղաղութեան թեւերը կը տարածէ երկրի վրայ: Երբ կը մօտենայ երկինքը մեզի: Երբ լուծիւնը կը խորանայ Այս իրիկունին մէջ պիտի արծակեմ հոգիէս մի շատրուան:

Պիտի գովանաք մխիթարութիւնով եւ պիտի ըլլաք կենսուրախ աստուածաբնակ խանդավառութիւնով:

Դեռ պիտի երջանկանաք գեղեցկութեան տեսիլներով:

Եկէ՛ք, ձիթենիին տակ:

Ես պիտի պատմեմ ձեզի: Պիտի պատմեմ աստուածային Եշուային պատմութենէն նոր մի գիրք: Անոր համար շատ բան է գրուած եւ ըսուած: Բայց վարդապետը դժգոհ է այդ գովքէն, քանզի անոնք գեղեցկութիւնով չեն: Իր դժգոհութիւնը անձէս գիտեմ: Քանզի, ճշմարիտ, քանզի ճշմարիտ էի Եշուա ես: Անոր յարութիւնը ճշմարիտ է, այնպէս ինչպէս ճշմարտութիւնն է անոր բանքը: Եւ ի վեր քան զամենայն ինչ անիկա գեղեցկութիւն է:

— Շարժ լքրհա, ո՛վ տղեկ,

— Շարժ լքրհա, աղջնակ,

Պոստումէ...

Բոլորեցէ՛ք զիս, ո՛վ շուշաններ դաշտի, ո՛վ սպիտակ վարդեր հրեշտակաց ընակարանի, ո՛վ այծտերեւիներ Արքայութեան ցանկապատի:

ԵՐՈՒՍԱԼԷՄ

Քաղաք եհովայի եւ որդւոց Աբրահամու:

Սալէմ, Յերուս, Երուսալէմ, քաղաք Դաւթի,

Արեւուն տակ մեծ ապարանք հնգազմբէթ՝ Տեառն մերոյ:

Քաղաք Թագաւորաց, մարգարէից, հրէից, յունաց, հռովմայեցոց:

Քաղաք հնգաբլուր. — Սիոն, Ակրա, Մորիա, Ռփազ ու Բեզեդաս:

Սպիտակ քաղաք: Շուշանաւան: Աղաւնետուն:

Քաղաք լեռնապատ, պարսպապատ, կամարակապ, կամրջակապ: Եւ քաղա՛ք՝ սանդուխներով կապուած երկնքին, Թագաւորութեան դրան:

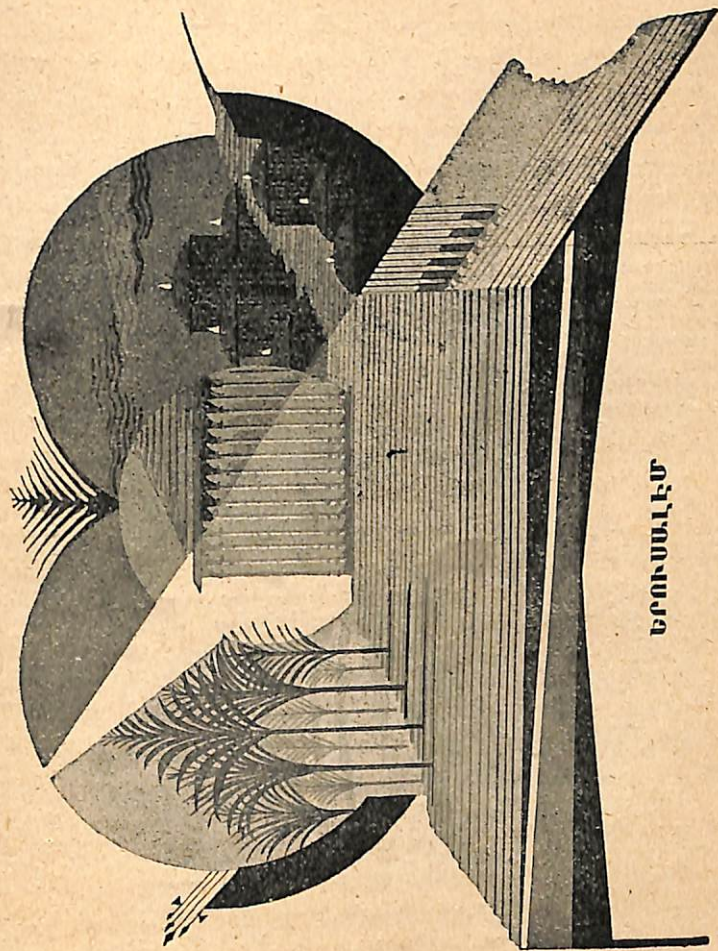
Քաղաք Գեհոնի, Սելովամի աղբիւրներուն ենովմի, Տիւրոպէոնի եւ Յովսափատու ձորերուն, Արքունի եւ Գեթսեմանի պարտէզներուն, Հիպպիկոսի եւ Անտոնեան աշտարակներուն, Ձիթենեաց լեռներուն ու աշտարակներուն, Ձիթենեաց լեռներուն ու վիմափոր գերեզմաններուն:

Ու քաղաք հրաշակերտ տաճարին Սոլոմոնի:

Եւ հուսկ քաղաք փառաց՝ զահաժառանգ աշխարհի ու «Թագաւոր հրէից» Նազովրեցի Եշուային:

— Ովսաննա՛...:

Ձիթենի:

ՎԵՐՋԱԼՈՅՄԻՆ

Վերջալոյսը այնտեղ, Երուսալէմ, նման էր ներքե-
նամասին տաճարի, ժամանակ արարողութեան: Եւ
արեգակը, Սի՛րոտ, ողջակիզման սեղանին վրայ: Կը
սահին թուրումնաւէտ ամպերը կամարներու տակ,
սիւններու մէջէ: Կը նուաղի երանգներու ծնծղաներուն
մահերգը: Մեռած է քահանայապետը: Անոր վրայ կը
վառին ջահերու նման տասներկու տեսակ գոհարներ:
Հանգուցեալը կը հանգչի իր կրօնական զէն ու զարդին
մէջ: Հորիզոնին վրայ ուղտերու կարաւան: Յուզար-
կաւորներ: Պատկերը կ'իջնէ Ենովմայ ձորը, գերեզմա-
տուն հրէից: Կ'իջնէ, կը փակուի վարագոյրը, ի՛նչ
թանձր, ի՛նչքան մութ, սրբարանին...:

Սրբազան քաղաքին վրայ, սրբազան քաղաքին
մէջ, աջ ու ձախ եւ ամէն դի լուծի՛ւն...:

Եհովա,

Աբրահամ, Աբիստլոմ, Աբիմեկէք...

Եհովա,

Արիսթատ, Աբիբոն, Աբիգիա...

Աղօթք հանդերձ ծնրադրութեամբ:

ԼՈՒՄՆԻ ԼՈՅՄԻՆ

Լուսնի նաւակը շուշա՛ն, շուշա՛ն կը թափէ քա-
ղաքին խորհուրդին մէջ: Լուսնի լոյսը կը թառի նման
աղաւնեխումբի՝ տաճարին վրայ: Մորիա ու Սիոն կը
հագնին սպիտակ եւ արծաթահիւս գիշերազգեստներ:
Կ'իջնեն երկնքէն երազներ, կը մեկնին երկրէն երազ-
ներ: Երազ, երազանք ու տեսիլ:

Լուսինը կը նայի մարգարէի մը խանձարուրին: Կը
յորդի լուսնի ջուրով՝ աղբիւրը Սելովամի: Ման կու գան
զբօսաշրջիկ հրեշտակներ մէջ կեդրոնի հեղեղատին եւ
պարտէզին Գեթսեմանի: Ու անձրեւը հարսնուկներու
կամուրջին վրայ, Մորիայէն Պանրագործաց ձորը իջնող:

Սիոնի պարիսպները, կախեր են մինչեւ գետին,
հաշտութեան դրօշակներ:

Հով մը...

Աբններ, Աբեսսան. Աբեսսա...

Աբբայ, ո՛վ Աբբայ...

Աղօթք հանդերձ գիրկընդխառնութեամբ:

Եհովա...

Աստուած կ'անցնի Երուսալէմի վրայէն...

Ձիւն կը տեղայ...

Կը տեղայ ձիւնը նման շաղի, նման հացի, նման
մանանայի:

ԱՐՇՍԼՈՅՄԻՆ

Սոլոմոն թագաւորին պէս է արեգակը: Անոր
պատմութեանը բանուած գոհար է: Անոր հարճերուն
թիւը երեք անգամ հարիւր է: Ան իր ձեռքերը իր
հարճերուն կուրծքերուն վրայ դնելով կը բարձրանայ:
Ձիթենեաց լերան իւրաքանչիւր բարի ձիթենի ի տես
Սոլոմոնի՝ ինքզինքը կը հրդեհէ ու կը վառի նման մո-
րենիին Մովսէսին: Սոլոմոն իր սափիւրա աչքերով կը
նայի Մորիայի վրայ հանգչող տաճարին: Կ'անցնի Բե-
զեղայէն, կ'երթայ Մորիա, տաճար: Կը մտնէ «Շուշան»
դռնէն: Կը լեցնէ իր ներկայութիւնով իր անունին
նուիրուած սրահները աջի ու ձախի: Կ'անցնի հեթա-
նոսներու մեծ բոլորագաւիթէն ու կը հասնի «Գեղե-
ցիկ» դրան: Յետոյ կանանց գաւիթը եւ դուռը՝ «Նի-
կանորի»: Իսրայէլի գաւիթ: Սեղան ողջակէզներու եւ
պղնձածոյլ աւազան: Կը պարէ քահանաներու գաւի-
թին մէջ ու կը հասնի Սրբատուն:

Վարագոյր:

(Սրբութիւն սրբոց)

Կը նուաղի Սոլոմոն:

Արեւը իր տան մէջ է, Աստուծոյ տան մէջ, Սոլոմոնի տաճարին մէջ:

Կը խելագարի Սոլոմոն, արեւ արքան: Սիւները, վանդակակողմերը բռնելով կը վազէ գաւիթէ գաւիթ ու սննեակներէն, օթեւաններէն, անցքերէն բարձրանալով դուրս կը յորդի տաճարին բարձրադիր պատուհաններէն: Երուսալէմ կ'ըլլայ ծով լոյսի: Արեւը կը քալէ տանիքներու վրայէն:

Գալուստը բարի եւ խաղաղաբեր.—Շալոմ լէքհա:

ԱՐԵՒՈՒ ԼՈՅՍԻՆ

Պատմութեան մեծ մատեանի նման է քաղաքը: Այնտեղ է աստուածաշունչ անցեալը աստուածընտիր ցեղին: Մարգարէները եւ Յուդայի թագաւորները իրենց ոտքերուն հետքերով կնքած են փողոցները: Քաղաքը, ան օրհնեալ է եւ փառաւորեալ Աբրահամու փորձութիւնով, Յուսթայի եւ Դաւթի քաջութիւնով, Սոլոմոնի սիրով եւ մանաւանդ «միմիայն կենդանին ու ճշմարիտ Աստուծոյ» բնակութեամբ:

Իր դռներով, պարիսպներով, աշտարակներով, կամարներով, տաճարներով, ժողովարաններով եւ գերեզմաններով մեծագոյն ազգին արձանախումբն է: Անոր վրայ կը կարդացուին փառքի, անկումի, սրբութեան անառակութեան ու մանաւանդ հաննարեղ խօսքեր:

Երուսալէմ նման է բացուած աղահանքի: Աշխարհը իր համը գտաւ այնտեղէն:

Ու Երուսալէմ միանգամայն նման է հնգափեթակ մեղուանոցի:

Մեղր պատրաստուեցաւ Եշուայով ու Մերեէմով:

Ողորուեցաւ աշխարհը այդ մեղրով:

Փա՛ռք ի բարձունս:

Դէպի Երուսալէմ...

Երգերով, պարերով, դրօշներով, ծաղիկներով, կանաչներով (արմաւենի եւ ձիթենի) դէպի Երուսալէմ...

Գունաւոր թափօր մըն էր:

Բեթանիայէն Երուսալէմ:

Թափօրին՝ թագաւոր՝ Եշուան:

Թափօրին՝ թագուհի՝ Մէրեէմը:

Ճոխանալով կը քայլէր խումբին առջեւէն թափօրապետը՝ Մաքսաւոր Սիմոն: Անիկա իր ձեռքը ունէր ձիթենիի ճիւղ մը ու կը շարժէր համաչափութիւնով:

Մաքսաւոր Սիմոնին կը հետեւէին Երուսալէմէն առաքուած երաժիշտներ: Անոնք կը նուագէին ցնձութեան քայլերգը: Անոնք ունէին երկփող սրինգներ, նշանափողեր, ձեռքի եւ մատի ծնծղաներ, զանգակներ, քըրցներ ու թմբուկներ: Անոնք զինուորեալ հրեշտակներու դիւցազնախաղը կը նուագէին անդադար, զոյգ միօրինակութիւնով: Եղանակը երկու մաս էր: Ոյժի եւ քաղցրութեան առաքինութիւններով: Երգը իր առաջին մասին մէջ ունէր զօրականի զնացք եւ անցք կամարներէ յաղթականի: Երգը իր երկրորդ մասին մէջ ունէր սիրահարներու երագաքայլ պտոյտներ ջուրերու մօտիկ: Երգը ազնիւ ու հին զինիի նման էր: Նման էր նաեւ կաթի՝ խառնուած մեղրով:

Ճամբաներէն հեռու, մարդեր եւ օձեր խմեցին այդ համեմուած զինիէն եւ մեղրախառն կաթէն:

Երաժշտախումբին կը յաջորդէր հոյլը պարուհիներու: Անոնք կը պարէին ցնձութեան զնացքը: Համաչափ եւ հանդիսաւոր անոնք կը բարձրացնէին իրենց ծունկերը եւ իրենց տափազիժ սրունքները կը նետէին երաժշտութեան մէջ: Անոնց ոտքերը մերթ կը գծէին

կիսաբոլորներ: Կը կըթնցնէին իրենց գլուխները հովին վրայ ու իրենց ստինքները կը սահէին քաղցրացած ալիքներու վրայէն:

Յետոյ կու գային արմաւենիի եւ ձիթենիի ճիւղերը կրող այրերը:

Ու արմաւենիի եւ ձիթենիի ճիւղեր կրող կիները:

Ու Եշուան ու Մերեքէմը:

Անոնք նստած էին աւանակներու վրայ եւ շրջապատուած առաքեալներով:

Եշուան իր ճակտին վրայ ունէր ձիթենիէ պսակ ու Մերեքէմ արմաւենի: Անոնք աստուածընտիր սիրահարներ, փառաւորեալ թագակիրներ էին: Եւ անոնք էին նաեւ նժարները ներդաշնակութեան: Սէրը արդար էր կշռուած անոնց վրայ:

Եւ հուսկ անոնք էին գեղեցկութեան լուսատառ վերջակէտները: Անհուն սէրը իր սահմանը գտած էր անոնց շրթներուն վրայ:

Օ՛, Եհովէ...

Ի՜նչ գեղեցիկ էր Եշուան: Ան լոյս էր լոյսի մէջ գրուած: Ան երկնային հոգիի նման մարմին ունէր: Ջրոյց մը կ'ըսէր թէ՛ ան ծնունդն էր հրեշտակի մը եւ սրբագեղ կնոջ մը մերձաւորութեան: Անոր աչքերը գիշերային երկնքի կաթիլներ էին, որոնց մէջ տեսանելի էր քաղցրութեան երկու աստղեր: Ու հիմակ մանաւանդ երբ Եշուային գեղեցկութիւնը յղկուած էր Մերեքէմի համբոյրներով, գգուանքներով, սիրով:

Օ՛, Եհովէ...

Ու գեղեցիկ էր նոյնպէս Մերեքէմ: Անոր գեղեցկութիւնը իմաստաւորուած էր Եշուայի ներկայութեան լոյսով: Մարդիկ աշխարհի եւ երեւակայութեան մէջ ոչինչ ունէին Մերեքէմէն աւելի կամ անոր չափ գեղեցիկ որպէս զի կարենային նմանութիւն ընել:

Առաքեալները կ'երգէին: Անոնց կը ծայնակցէին այրեր: Այրերու կը հետեւէին կիներ: Բոլորը ունէին ձիթենիի եւ արմաւենիի ճիւղեր:

Ու ժողովուրդներ կանանչներով կու գային ստուարացնել թափօրը որ կը սահէր երգի նման դէպի Երուսալէմ, դէպի տաճար:

Թափօրը բարձրացաւ Ձիթենեաց լեռը եւ ուղղուեցաւ դէպի արեւմուտք: Անցաւ ծառախիտ ճամբաներէ ու հասաւ Բեզդեայի դրան: Նոր քաղաքին դրան առջև ահագին բազմութիւն շրջապատեց թափօրը:

Կային մասնաւոր առաքուածներ: Կային հետաքրքիրներ ու հաւատաւորներ: Կային հիւանդներ ու ցաւազարներ: Ամէն ոք կը խուժէր մօտէն տեսնելու Եշուան: Իրար կը հրմշտկէին Մերեքէմի գեղեցկութիւնը տեսնելու համար: Առաքեալները ետ կը վանէին հասարակութիւնը: Փողոց բանալ անհնարին էր: Բազմութիւնը հետզհետէ աւելի ու աւելի ստուարացած էր:

Յանկարծ ուժեղ ծայն մը լսուեցաւ:

Ծերունի մըն էր որ տիրականօրէն կը խօսէր.

— Սալպատն է, Սալպատը.

Լոութիւն...:

— Ժողովուրդ Իսրայէլի, կ'աւետեմ քեզ Արշալոյսը: Ելի՛ր մահիճէդ, սրբուէ՛ եւ հագի՛ր նոր հանդերձներդ: Այսօր ցնծութեան տօն է: Ձիթենիի եւ արմաւենիի տերեւներով տաճար ուխտի եկուր: Տե՛ս, ամպերէն, երկինքներէն ու արեւէն վար կ'իջնեն ու կուգան Երուսալէմ մեր նախահայրերը, մեր մարգարէներն ու թագաւորները: Աքրահամ, Յակոբ, Իսահակ, Երեմիա, Ելիա, Դաւիթ, Սոլոմոն: Այսօր թագաւորութեան օր է: Ձի, Իսրայէլ, ահա թագաւորդ եկած է իր հարս թագուհիով: Ահա քու փրկութեանդ եւ ազատութեանդ սիւները: Այսօր երեկոյ չեղած փախցո՛ւր Երուսալէմի վրայէն

բոնութեան արծիւները: Երուսալէմը քուկդ է իր տա-
ճարով, տաճարը քուկդ է եւ իր Աստուածը քեզ հետ է:

Իսրայէլ, ահա հասած է թագաւորդ: Անիկա ոչ Դաւ-
թի նման է եւ ո՛չ Սողոմոնի, անիկա ո՛չ մէկ սուրբ ու
անսուրբ թագաւորի նման է: Ո՛չ նման օտար եւ ո՛չ
նման Իսրայէլի թագաւորներուն: Անիկա պարտու-
թիւնը պիտի չճանչնայ, քանզի անիկա քու Մեսիա
թագաւորդ է: Մտի՛ր անոր հետ տաճար: Գրաւէ՛ տա-
ճարը եւ մի՛ խնայեր քու ազգակիցներուդ եթէ անոնք
քեզ հակառակին: Քաջութիւնդ, ոյժդ ցուցադրէ թա-
գաւորիդ եւ քու վարձդ շատ պիտի ըլլայ:

Ուրեմն փողոց բացէք, փողո՛ց:

Ու երգեցէք — Ովսաննա՛...:

«Ովսաննա՛», զոռաց ժողովուրդը:

Սալպատ շարունակեց.

— Թագաւոր հրէից Նազովրեցի Եշուային, Ով-
սաննա՛...:

«Ովսաննա՛»...:

— Թագուհի հրէից Մակտալացի Մերեթմին, Ով-
սաննա՛...:

«Ովսաննա՛, ովսաննա՛, ովսաննա՛»...:

Թափօրը շարժեցաւ:

«Ովսաննա՛, ովսաննա՛»...:

Ձիթենիի դրօշները բազմացան:

«Ովսաննա՛»...:

Սալպատ միացաւ թագաւորական ամոլին:

«Ովսաննա՛»...:

Ու բազմագոյն ամբոխ մը ինկաւ թափօրին ետեւ:
Երկար մօրուքներով ծերունիներ, անտուն տղաք, շու-
կատներ, պտղավաճառներ, անգործ աղջիկներ եւ խան-
դավառ երիտասարդներ:

Նուազախումբը կը ծայնէր աւելի ոգելոր եւ աւելի
քաղցր:

Պարուհիներու խումբը իր շարժումներուն մէջ
դրած էր խենթութեան գեղեցկութիւնը:

Խումբը աւելի ու աւելի կը ստուարանար:

Գիտցողներ չգիտցողներուն կը բացատրէին օրուան
եւ թափօրին մեծ իմաստութիւնը:

Սալպատ հրամաններ արձակելով կը քալէր
Եշուայի եւ Մերեթմի մէջտեղէն: Մերեթմ կ'ընթանար
կարծես արբեցութեան գետի մը մէջէն: Փառքը հեղեղի
նման կ'իջնէր իր վրայ եւ կ'օծէր իր հոգին: Եշուան
հեզ էր ու հանդարտ, եւ քիչ մը մխիթարուած ու զար-
մացած: Անիկա բազմութեան ամպերուն մէջ լուսեղէն
նուրբ տեսիլ մըն էր: Երբ բարձրացան տաճարին առ-
ջեւ, ժողովուրդը իր հանդերձները հանեց եւ գետին
փոեց, որպէս զի թագաւորն ու թագուհին անցնէին
վրայէն:

Եւ անգամ մը եւս լսելի եղան ժողովրդական կանչեր.

— «Ովսաննա՛ որդւոյ Դաւթի, օրհնեալ է ան որ
Տիրոջ անունովը կուգայ: Ովսաննա՛ ի բարձունս...: Օրհ-
նեալ է մեր Դաւիթ հօր թագաւորութիւնը, որ կու գայ:
Ովսաննա՛, ովսաննա՛ ի բարձունս...: Օրհնեալ է մեր
թագաւորութիւնը որ Տիրոջ անունով կու գայ, խաղա-
ղութիւն երկնքում եւ փառք բարձրութեան մէջ: Ով-
սաննա՛»...:

Եւ բազմութեան մէջէն քանի մը փարիսեցիներ
մօտեցան Եշուային ու ըսին անոր.

— Վարդապետ, վարդապետ յանդիմանէ՛ աշա-
կերտներդ ու ժողովուրդդ, տե՛ս, ինչեր կ'ըսեն...:

Ու Եշուա պատասխան տուաւ եւ ըսաւ անոնց.

— Ձեզի կ'ըսեմ՝ թէ՛ որ անոնք լուռ կենան, քա-
րերը պիտի աղաղակեն:

Եւ յետոյ քաղաքին նայելով ողբաց ու ըսաւ.

— Երուսալէմ, Երուսալէմ, գոնէ աս քու օրուանդ մէջ զհտնայիր քու խաղաղութիւնդ, բայց հիմա ծածկուեցաւ քու աչքերէդ: Ճշմարի՛տ, ճշմարի՛տ կ'ըսեմ քեզի, օրեր պիտի գան՝ քու վրադ, որ թշնամիներդ քու բոլորտիքդ պատնէջ պիտի շինեն, ու քեզ պիտի պաշարեն, եւ ամէն կողմէ քեզ նեղը պիտի ձգեն: Եւ հիմնայատակ պիտի ընեն քեզ ու քու մէջդ եղած զաւակներդ, եւ քար քարի վրայ պիտի չթողուն մէջդ, անոր համար որ չճանչցար քու այցելութեան ժամանակդ:

Եւ Եշուա իջնելով աւանակէն մտաւ տաճար: Անոր հետեւեցան Մերեէմ, Սալպատ եւ ամբողջ ժողովուրդը:

Տաճարին կամարները բաղնիքի գմբէթներու նման կը թնդային բազմութեան հանած ժխորէն:

Հրեայ պատանիներ Եշուայի շուրջ համախմբուած էին ու անդադար կը պոռային «Ովսաննա՛ որդւոյ Դաւթի»...

Ժողովուրդը հեղեղի պէս տարածուած էր բոլոր գաւիթներուն մէջ: Տաճարին մէջ հինգ վեց համերգ կար կարծես: Ու լսելով բոլոր այս կանչերը քահանայապետներն ու դպիրները դէպի հեթանոսաց գաւիթը իջան: Կոպտօրէն հրմշտկելով հասարակութիւնը, փողոց բացին, մօտեցան Եշուայի ու ըսին.

— Կը լսե՞ս, կը լսե՞ս թէ ի՛նչ կ'ըսեն այս մոլորեալ տղաքը:

Եշուա ըսաւ անոնց.

— Այո՛, ընաւ չէ՞ք կարդացեր թէ՛ մանկանց ու կաթնկեր տղայոց բերնէն զովութիւն կատարեցիր:

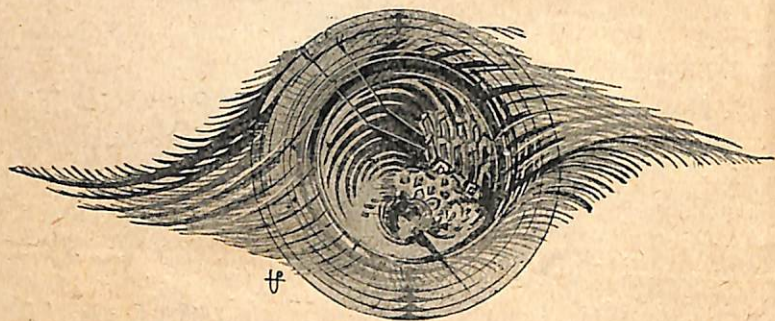
Հրեայ տղաքը բարկանալով դպիրներուն ու քահանայապետներուն՝ կրկին սկսան պոռալ, զանոնք գայրացնելու համար. «Ովսաննա՛ որդւոյ Դաւթի»...:

Այն ժամանակ դպիր մը ապտակեց պոռացող

տղոցմէ մին: Միւս տղաքը յարծակեցան դպիրին վրայ: Միւս դպիրները նետուեցան իրենց ընկերը ազատելու: Տղաներէն մաս մըն ալ յարծակեցաւ քահանայապետներուն վրայ: Սալպատ սաստեց ու զսպեց տղաքը: Անոնք դպիրները գետին տապալած էին: Մէկ քանի դպիրներ փախան: Ժողովուրդը ինկաւ անոնց ետեւէն: Փարիսեցիները հայհոյեցին: Ժողովուրդէն քանի մը հոգի յարծակեցան անոնց վրայ: Կռիւր վեց, եօթը, ութը թեւերու բաժնուած էր: Սալպատի մարդիկը գործի վրայ էին՝ ձիջեր, սպառնալիքներ, հայհոյանքներ: Տաճարը կը թնդար յիմարանոցի նման: Քահանայապետներուն հագուստները պատռեցին: Իրարու մօրուքէ քաշեցին: Կային մայրեր: Անոնք ալ մտան ռազմին մէջ: Տեղ տեղ համախոհները իրար ծեծեցին: Սալպատ զօրականի նման էր: Տեղէ տեղ կը վագէր: Հրամաններ, խրախոյսներ: Փարիսեցիները վտանգաւոր կացութեան մէջ էին: Անոնցմէ երկուքը մտան տաճարին ստորերկրեայ դռնէն ներս ու անյայտացան: Կը յաղթէր ժողովուրդը: Քահանայապետներ, դպիրներ ու փարիսեցիներ կը քաշկուտէին ժողովուրդին կողմէ: Հասան մինչեւ հեթանոսաց գաւիթը: Մերեէմ Եշուայի թեւերուն մէջ էր մտած: Լուսայափոխներն ու աղաւնի ծախողները յարծակեցան ժողովուրդին վրայ, փրկելու համար փարիսեցիներն ու քահանայապետները: Սկսաւ նոր կռիւ: Ժողովուրդը նահանջելու մօտ էր: Եշուա կանգնած էր գունաթափ ու կը դողար, կը դողար: Եւ անոր արիւնը շարտուանի նման խուժեց իր գանկին մէջ: Ան հրացաւ եւ գետին ինկած խարազան մը տեսնելով առաւ զայն ու յարծակեցաւ աղաւնի ծախողներուն եւ լուսայափոխներուն վրայ: Շահեցուց խարազանը: Անոնք կարծես ըլլային հսկայի մը դէմ: Քաշուեցան ու կծկուեցան պատերուն տակ, Ե-

շուա տապալեց լուսայափոխներուն սեղանները եւ աղանեփածառներուն աթոռները: Աղանիներու խումբը թռաւ ու լեցուց հեթանոսաց գաւիթը:

Յանկարծ տահարին ստորերկրեայ դռնէն դուրս թափեցան հոռվմայեցի զինուորներ իրենց պետին հետ: Անոնք կուգային Անտոնեան աշտարակէն: Քահանայապետները սրտապնդուեցան: Մերեւել վագեց հոռվմայեցիներուն առջեւ եւ ամբաստանեց ամբաստանողները: Սալպատ առանձին տեսուեցաւ հոռվմայեցի պետին հետ: Զինուորները ցրուեցին բազմութիւնը:

†

Կարգը վերահաստատուած էր:

Գետինը լեցուած էր ծիթենիներով: Օղին մէջ դեռ կը թռչէին աղանիները:

Հրեայ տղեկ մը, որուն երեսէն կը վագէր կարմիր արիւնը, պոռաց վերջին անգամ.

— Ովսաննա՛ որդւոյ Դաւթի...:

Ժողովուրդը ցրուեցաւ: Ցրուեցաւ նաեւ Սալպատի երազը:

Եշուա մոռայլ էր ու խոռովուած: Մերեւել գտած էր իր խաղաղ հեշտութիւնը:

Երեքը միասին հետիտան կը քալէին: Դեռ ժողո-

վուրդ կար անոնց առջեւ ու ետեւ: Քանի մը զինուորներ կը հետեւէին:

Ո՛չ ոք կը խօսէր:

Եշուա իր ետեւ դարձաւ ու փնտոց իր աշակերտները: Անոնք մօտեցան: Տասներկու էին: Բոլորեցին իրենց տէրը: Կրկին լուռ ու մուկ սկսան քալել ու իջնել զառիվարէն:

Ճամբուն ստորոտը քանի մը հեղիններ մօտեցան աշակերտ Փիլիպոսին եւ աղաչեցին ու ըսին.

— Տէ՛ր, կ'ուզենք Եշուան տեսնել...:

Փիլիպոս գնաց եւ աշակերտ Անդրէասին ըսաւ: Եւ Փիլիպոս ու Անդրէաս գացին Եշուային ըսին հեղիններուն խնդիրքը: Պատասխան տուաւ եւ ըսաւ Եշուա.

— Ժամանակը հասաւ որ փառաւորուի Որդին մարդոյ: Ճշմարի՛տ, ճշմարի՛տ, կ'ըսեմ ձեզի, թէ որ ցորենին հատը հողին մէջ իյնալով չմեռնի, ինքը մինակ կը մնայ, հապա թէ որ մեռնի շատ արդիւնք կը բերէ: Ան որ իր անձը կը սիրէ պիտի կորսնցնէ զանիկա, եւ ան որ իր անձը այս աշխարհի մէջ կ'ատէ, յաւիտեան կենաց համար պիտի պահէ զանիկա: Հիմա իմ հոգիս շատ խոռված է, եւ ի՞նչ ըսեմ...: Հա՛յր զիս ազատէ այս ժամէն... բայց ես ասոր համար եկայ այս ժամին: Հա՛յր, հա՛յր, փառաւորէ քու անունդ...:

Այն ժամանակ երկինքէն, կարծես լսելի եղաւ ահաւոր քաղցրութեամբ լի ձայն մը:

Ժողովուրդը խօսիլ սկսաւ.

— Որտո՞ւմ կ'ըլլայ...:

— Կայծակ մը փշրուեցաւ իր ոտքերուն տակ...:

— Գլխուն վրայ լուսապսակ ինկաւ...:

— Հրեշտակ խօսեցաւ իրեն հետ...:

— Թաւալող ամպեր կան իր շուրջը...:

Ու լուսթիւն տիրեց:

Նորէն լուսեցաւ Եշուայի խոռով ու քաղցրագործայնը.

— Հիմա է աս աշխարհիս դատաստանը... Հիմա է աս աշխարհիս իշխանին դուրս ձգուիլը...: Ու երբոր երկրէս ելլեմ շատեր ինձ հետ պիտի քաշեմ...:

Ու հելլէններուն դառնալով ըսաւ.

— Քիչ մը ատեն ալ ու լոյսը ձեր հետն է: Քանի որ լոյսը ունիք քալեցէ՛ք, որ չըլլայ թէ մուծը ձեր վրայ հասնի, ինչու որ խաւարի մէջ քալողը չի գիտեր թէ ո՛ւր կ'երթայ: Քանի որ լոյսը ունիք, հաւատացէ՛ք ան լոյսին՝ որ կոչուիք լոյսի որդիներ:

Հելլէնները յուզուած էին ու խոնարհեցին իրենց գլուխները գոհութեամբ: Եշուա քալել սկսաւ: Անիկա ամէնէն առաջէն կ'երթար: Մտքերու մէջ էր ու դեռ խոռովուած: Անոր ետեւէն կ'երթային Մերեէմ ու Սալպատ: Վերջինը անախորժութիւնով էր ունկնդրած Եշուայի խօսքերուն՝ ուղղուած հելլէններուն, խօսեցաւ ու ըսաւ Մերեէմին.

— Ի՞նչպէս է, Եշուան...:

— Ինչո՞ւ տխուր ես, դուն...:

— Իր ցեղը շատ չի սիրեր ան...:

— Ես քեզի շնորհակալ եմ...:

— Ո՞ւր կ'երթաք այսպէս...:

— Անոր համար բոլոր մարդիկը նոյնն են, եւ հաւասար են...:

— Բացի քենէ թերեւս...:

— Օ՛, զիս սիրեց ան...:

— Արդէ՞ն...:

— Եւ ես քեզի շնորհակալ եմ...:

— Փա՛ռք Եհովային, որ յուսախաբութիւն չկայ մէջդ...:

— Ինչո՞ւ կ'ըսես այդ...:

— Ես թագաւորութեան մասին խօսեցայ...:

— Դուն զիս պիտի ճանչնաս դեռ...:

— Դուն զայն կը սիրեմ...:

— Ահա անոր ետեւէն կը քալեմ...:

— Ինչո՞ւ ան քեզ չի նայիր...:

— Ես անոր աչքին առջեւ եմ...:

— Անոր սիրելու ձեւը տարօրինակ է...: Ան հելլէնները շատ կը սիրէ...:

— Ու միւս ժողովուրդներն ալ... Ինչո՞ւ չես խօսիր անոր հետ...:

— Ան ինձի ծանօթ չէ... դուն ի՞նչ խօսած ես իրեն հետ...:

— Ես միայն սիրոյ մասին կը խօսիմ, իսկ երբ ան խմաստութեամբ կը ճառէ ես հիացումով մտիկ կ'ընեմ: Ան գեղեցիկ է երբ լուռ է, ճշմարիտ է, երբ կը խօսի, սուրբ է երբ կը սիրէ:

— Հրէաստանը փրկելու կոչուած չէ ան...:

— Ան զիս փրկեց: Թող բոլոր մարդիկը ընդօրինակեն զայն եւ հրէաները կը փրկուին...:

— Անոր մօտ տար զիս...:

Ու անոնք մօտեցան Եշուային: Ձիթենեաց լեռնէն կը բարձրանային: Աշակերտները խոնրիխուռն կը հետեւէին: Մաս մը ժողովուրդ ու փարիսեցիներ ալ կային: Եշուա նստաւ ձիթենիի մը ներքեւ: Ներկաները բոլորուեցան իր շուրջը:

Լուսթիւն էր:

Եշուա նայեցաւ Սալպատի աչքերուն մէջ, խորունկ ու երկար, եւ ըսաւ.

— Առակ մը պատմեմ ու լսեցէ՛ք: Ժողովուրդը սեղմուեցաւ հետաքրքրութեամբ, նման մանուկներու: Ու ան պատմեց. «Կար մէկ տանուտէր մարդ, որ տնկեց

այգի մը ու պատեց ցանկով զանիկա, եւ անոր մէջ փորեց հնձան ու շինեց աշտարակ ու յանձնեց մշակներուն զանիկա, ու ինքը գնաց օտար երկիր:

«Երբոր պտուղի ժամանակը մօտեցաւ՝ իր ծառաները մշակներուն ղրկեց, որ անոր պտուղները առնէին: Եւ մշակները բռնեցին անոր ծառաները, մէկը ծեծեցին, մէկը քարկոծեցին, մէկ ուրիշն ալ սպաննեցին: Տանուտէրը նորէն ուրիշ ծառաներ ղրկեց, առաջիններէն շատ, ու մշակները անոնց ալ անանկ ըրին:

«Վերջը իր որդին ղրկեց անոնց ըսելով, գուցէ ամէնան իմ որդիէս: Բայց մշակները երբոր տեսան որդին, ըսին իրարու — Անիկա է ժառանգորդը. եկէ՛ք սպաննենք զայն ու տիրենք անոր ժառանգութեան: Եւ առին զանիկա, տարին այգիէն դուրս եւ սպաննեցին: Հիմակ, ըսէ՛ք, երբոր ան այգիին տէրը գայ, ի՞նչ պիտի ընէ ան մշակներուն»...:

Ժողովուրդէն ումանք ըսին իրեն.

— Ան պիտի կորսնցնէ չարերը չարաչար...:

— Այգին պիտի յանձնէ ուրիշ մշակներու...:

— Որպէս զի պտուղները իրենց ժամանակին տան իրեն...:

Ըսաւ անոնց Եշուա, նայելով փարիսեցիներուն, եւ մանաւանդ Սալպատին.

— Ըսէ՛ք ինձի, բնաւ չէ՞ք կարդացեր Գրքին մէջ. «Ան քարը որ անարգեցին շինողները, անիկա եղաւ անկիւնին գլուխը». ասիկա Տիրոջմէ եղաւ եւ զարմանալի է մեր աչքերուն: Ասոր համար կ'ըսեմ ձեզի, որ Աստուծոյ Թագաւորութիւնը ձեզմէ պիտի առնուի, ու անանկ ազգի մը պիտի տրուի, որ պտուղները բերէ:

Եւ ո՛վ որ աս քարիս վրայ իյնայ՝ պիտի կոտորտի, եւ որու վրայ որ իյնայ պիտի փսորէ զանիկա:

Սալպատ տխուր ու անչար զայրոյթով կը նայէր Եշուային: Ժողովուրդը յայտնապէս յուզուած էր:

— Վարդապետ, — մարդը յոյսով կը սնանի, ցեղը աւելի քան: Մենք ունէինք մեր յոյսը. դուն զայն խոշորցուցիր: Ու հիմա կը մանրես, կ'աղաս, կ'ոչնչացնես: Մի՛ դպիր ցեղին յոյսին: Մ'անարագեր զայն...: Եթէ կ'ուզես քեզի նաւ մը վարձեմ մինչեւ Ելլադա...:

Եշուա ըսաւ — Ուրիշ առակ մըն ալ լսեցէք.

«Երկնից արքայութիւնը կը նմանի Թագաւոր մարդու, որ հարսանիք ըրաւ իր որդւոյն համար: Իր ծառաները ղրկեց, որ կանչեն հարսանիքի հրաւիրուածները եւ անոնք չուզեցին գալ: Նորէն ուրիշ ծառաներ ղրկեց ու ըսաւ. — Ըսէ՛ք հրաւիրուածներուն որ ճաշ պատրաստեցի, զուարակներս ու գէր կենդանիներս մորթութուած են, ու ամէն բան պատրաստ է. հարսանիք եկէք: Բայց անոնք անհոգութիւն ընելով զացին, մէկը իր արտը, ու միւսը իր առուտուրին, եւ ուրիշները անոր ծառաները նախատեցին: Թագաւորը այս անգամ իր որդին ղրկեց որ ըսէ հրաւիրուածներուն — Հայրս զիս կը փեսայացնէ, ճաշը պատրաստեց, իր զուարակները եւ գէր կենդանիները մորթութուած են, եւ ամէն բան պատրաստ է. հարսանիք եկէք: Բայց անոնք որդւոյն վրայ յարձակեցան փայտերով ու քարերով: Չայն մեռած կարծելով Թողուցին: Վիրաւոր որդին ելաւ գնաց իր հօրը մօտ, եւ ամէն բան պատմեց: Թագաւորն ալ երբոր այս լսեց՝ քարկացաւ եւ իր զօրքերը ղրկեց ու ան չարերը սատ'չեցուց ու անոնց տեղը այրեց: Ան տենը իր ծառաներուն ըսաւ. — Հարսանիքը պատրաստ է, քայց հրաւիրուածները արժանի չեն: Ուստի զացէք ճամբու գլուխները, եւ ո՛վ որ գտնելու ըլլաք՝ հարսանիքի հրաւիրեցէք: Եւ ան ծառաները ելան, ելան բոտ'ր ճամբաներուն վրայ, ու ո՛վ որ գտան, թէ՛ չար,

թէ բարի, ո՛վ որ գտան, ճամբաներուն վրայ, ամէնն ալ ժողովեցին, ու հարսնետունը հարսնետրներով լեց-ւեցաւ:

«Եւ թագաւորը երբոր մտաւ տեսնելու հարսնետրները, այնտեղ մարդ մը տեսաւ, որ հարսնիքի հանդերձ չէր հագած: Ըսաւ անոր. — Ընկե՛ր, ինչո՞ւ այստեղ մտար առանց ունենալու հանդերձ հարսանեաց: Եւ մարդը պապանձեցաւ: Այն ժամանակ արքան ըսաւ սպասաւորներուն. — Կապեցէ՛ք ասոր ոտքերը ու ձեռքերը, ու առէք հանեցէք զանիկա խաւարը դուրսի, ուր պիտի ըլլայ լալ եւ կրճտել ակռաներ: Քանզի կանչուածները բազմաթիւ են, այլ սակաւ են ընտրեալները»:

Բոլորը լսեցին, նոյնիսկ փարիսեցիները: Միայն սադուկեցիներն էին որ քաջալերուած՝ Սալպատի ընդդիմախօսութենէն լկտի հարցումներ ըրին: Եշուա անոնց ալ պատասխանեց, չընդունելով Սալպատի պաշտպանութիւնը:

Եշուա ելաւ նստած տեղէն ու սկսաւ յամրաբար բարձրանալ Ձիթնեաց լերան գագաթը: Գնաց կոթնեցաւ ծառի մը բունին, երեսը Երուսալէմի: Մերեւելմ գնաց գրկել զայն: Ու համբուրեց: Փարիսեցիները գայթակղեցան ու սկսան մոլտալ:

Եշուա դուրս ելաւ ինքզինքէն: Հրամայեց իր աշակերտներուն ու ժողովուրդին, որ բոլորեն զինքը: Ու անիկա բռնկած ու ճարճատող ձիթնիներու խարոյկի մը նման խօսեցաւ ու ըսաւ.

«Մովսէսին աթոռը նստած են դպիրները եւ փարիսեցիները: Ուրեմն, ինչ որ ձեզի կ'ըսեն որ պահէ՛ք, պահեցէ՛ք. բայց անոնց գործերուն պէս մի՛ ընէք, ինչու որ կ'ըսեն ու չեն ըներ: Քանզի ծանր ու տանելու դժուար բեռներ կը կապեն ու կը դնեն մարդոց ուսերուն վրայ, եւ իրենց մատովը չեն ուզեր զանոնք

շարժել: Եւ իրենց ամէն գործերը մարդոց ցոյց ընելու համար կ'ընեն: Կը լայնցնեն իրենց զրապանակները եւ կ'երկարեն իրենց հանդերձներուն քղանցքները: Ընթրիքներու մէջ առաջին բազմոցները կը սիրեն եւ ժողովարաններու մէջ առաջին աթոռները ու շուկաներուն մէջ՝ բարեւները, եւ մարդոցմէ Ռապպի՛, Ռապպի՛ կոչուիլ: Բայց դուք Ռապպի մի կոչուիք, ինչու որ ձեր ուսուցիչը մի է, եւ դուք ամէնքդ եղբայրներ էք: Ու երկրի վրայ մէկը ձեզի Հայր մի՛ կոչէք, ինչու որ ձեր Հայրը մի է: Եւ դուք ուսուցիչներ մի՛ կոչուիք, ինչու որ ձեր ուսուցիչը մի է: Եւ ձեր մէջէն մեծը ձեր սպասաւորը պիտի ըլլայ: Ո՛վ որ իր անձը բարձրացնէ պիտի խոնարհի, եւ ո՛վ որ իր անձը խոնարհեցնէ պիտի բարձրանայ:

«Բայց վա՛յ ձեզի կեղծաւոր դպիրներ ու փարիսեցիներ, որ երկնից թագաւորութիւնը մարդոց առջեւ կը գոցէք, քանզի դուք չէք մտներ ու չէք թողուր որ մտնողներն ալ մտնեն: Վա՛յ ձեզի կեղծաւոր դպիրներ ու փարիսեցիներ, որ կ'ուտէք որբեւայրիներուն տուները եւ մարդոց ցոյց ընելու համար կ'երկայէք աղօթքը, ու ճիշտ ատոր համար պիտի ընդունիք առաւել դատապարտութիւնը: Վա՛յ ձեզի կեղծաւոր դպիրներ ու փարիսեցիներ, որ ծով ու ցամաք կը պտըտիք մէկը նորահաւատ ընելու համար, ու երբոր ըլլայ, անիկա ձեզմէ երկու անգամ աւելի գեհե՛նի զաւակ կ'ընէք: Վա՛յ ձեզի կեղծաւոր դպիրներ ու փարիսեցիներ, որ անանուխին ու սամիթին եւ չամանին տասանորդը կը վճարէք, ու կը ձգէք օրէնքին ծանրածանր բաները՝ դատաստան, ողորմութիւն ու հաւատ: Վա՛յ, վա՛յ ձեզի, կոյր առաջնորդներ որ մժղուկը կը քամէք եւ ուղտը կը կլէք: Վա՛յ ձեզի, կեղծաւոր դպիրներ ու փարիսեցիներ, որ գաւաթին ու պնակին դուրսի կողմը կը մաքրէք, մինչ

անոնք ներսէն լեցուն են անիրաւութեամբ եւ յափըտակութեամբ: Կո՛յր փարիսեցի, առաջ զաւաթին ու պնակին ներսի՛ կողմը մաքրէ, որ անոր դուրսի կողմն ալ մաքուր կ'ըլլայ: Վա՛յ ձեզի, կեղծաւոր դպիրներ ու փարիսեցիներ, որ կը նմանիք ծեփած գերեզմաններու, որոնք դուրսէն գեղեցիկ կ'երեւան, եւ ներսէն մեռելներու ոսկերոտիով եւ ամէն կերպ պղծութիւնով լեցուն են: Վա՛յ ձեզի, կեղծաւոր դպիրներ ու փարիսեցիներ, որ մարգարէներուն տապանները կը շինէք, եւ արդարներուն գերեզմանները կը զարդարէք: Ու կ'ըսէք, թէ որ մեր հայրերուն օրերը ըլլայինք, անոնց հետ մարգարէներու արեանը մասնակից չէինք ըլլար: Օձե՛ր, իժերո՛ւ ծնունդներ: Ահա ես ձեզի կը ղրկեմ մարգարէներ ու իմաստուններ եւ անոնցմէ մէկ քանինքը պիտի սպաննէք ու խաչը հանէք, ու մէկ քանինքը ձեր ժողովարաններուն մէջ ձեծէք, ու քաղաքէ քաղաք հալածէք, որպէս զի երկրի վրայ թափուած ամբողջ արդար արիւնը ձեր վրայ գայ, Արդար Աքէլին արիւնէն մինչեւ արիւնը Բարբրային որդւոյն Զաքարիային, որ տաճարին ու սեղանին մէջտեղը սպաննեցիք: Ճշմարի՛տ, ճշմարի՛տ կ'ըսեմ ձեզի, աս ամէն բաները պիտի գան աս ազգին վրայ:

«Ո՛վ Երուսալէ՛մ, Երուսալէ՛մ, որ մարգարէները կը սպաննէիր, որ քեզի ղրկուածները կը քարկոծէիր, քանի՛ անգամ քու տղաքներդ ժողվել ուզեցի, ինչպէս որ հաւը իր ձագերը կը ժողվէ թեւերուն տակ, եւ դուք չուզեցիք: Ահա ձեր տունը ձեզի աւերակ պիտի մնայ, ինչու որ ձեզի կ'ըսեմ թէ ա՛լ ասկից վերջ պիտի չտեսնէք զիս մինչեւ որ ըսէք. — Օրհնեա՛լ է ան որ Տիրոջ անունովը կուգայ»...:

Լուութիւն:

Եշուայի ճակատէն քրտինքը կը հոսէր:

Սալպատ կորսուած էր խորհուրդներու մէջ:

Կ'արտասուէր Մերեմ:

Խումբը ամբողջ լուած էր: Ինքզինքնին խումբին հետ օտար զգացողները անշշուկ հեռացան:

Եշուա քայլ մը առաւ ու կեցաւ: Աշակերտները հետեւեցան իրեն:

Անոնք զոհութիւն մը երգեցին ձիթենիներուն տակ:

Յետոյ նստան ձիթենիի մը ներքեւ ու կերան ձիթապտուղով հաց:

Մերեմի աչքերէն դեռ արտասուք կը հոսէր յամբողջին:

Սալպատ գլուխը խոնարհեց, ծունկի եկաւ ու այսպէս խօսեցաւ.

— Վարդապե՛տ, վարդապե՛տ... Ճշմարի՛տ Վարդապետ... Հայրենիքիս համար խաղ խաղացի... քեզի մաս տուի խաղէն, մաս տուի Մերեմիին, մաս տուի ինքզինքիս...: Ու հիմա ջախջախուած ու մասերու եմ բաժնուած... Ներեցէք ինձի...: Ես Սաղովոսի աղանդէն եմ բայց կ'իմանամ վարդապետութիւնդ...: Անիկա հողէն բարձր է ու գեղեցիկ՝ երկնքի պէս...: Հողէն բարձր է...: Մեր վարդապետութիւնը մեր հողերուն հետ կ'ելելէջէ...: Ձեմ ուզեր վիճաբանիլ...: Մեր վարդապետութիւնը մեր հողերուն համար է, քուկինդ ազգամիջեան ծիածան է... խաղ մըն ալ ատ է... մաղթող եմ... ներկայի խաղը ձեզի վնաս չտուաւ...: Ահա, իրարմով գոհացած էք...: Եւ ես, ես ուրախ եմ...: Ու հիմակ մըրմունջի նման կ'երգեմ. «Օրհնեա՛լ է ան որ Տիրոջ անունովը կու գայ»...:

Սալպատ իր երկու ձեռքերով բռնեց Եշուայի ձեռքը ու սեղմեց:

Մերեմ կը ժպտէր արցունքներուն մէջէն:

Եուտա բացատրութիւն ուզեց իր ընկերներէն,

Սալպատի խօսքերուն մասին: Անդրէաս ըսաւ անոր.

— Անոր խօսքերը եթէ դահեկան ըլլային, արդէն իւրացուցած կ'ըլլայիր...:

Յովհաննէս ըսաւ.

— Անիկա ոսկի խօսքեր ըսաւ, ու դուն չհասկըցար...: Բայց արդէն ինչ շահ մեզի քու հասկնալէդ...:

Պետրոս ըսաւ.

— Եթէ այդ ոսկի խօսքերն ալ իւրացնէիր, չէ՞ որ կրկին մեզի ձիթապտուղով հաց պիտի կերցնէիր...:

Եռուտա պատասխանեց.

— Անամօթ բաներ կ'ըսէք, այո՛, անամօթ, անպատշաճ եւ ապերախտ...: Դպիրներու եւ փարիսեցիներու նման կը խօսիր...: Վարդապետին իմաց կուտամ...:

Յովհաննէս ըսաւ.

— Մեզի Վարդապետին կը մատնես, վարդապետը ուրիշներու...: Ու ինքզինքդ ալ կը մատնես դժոխքին: Եռուտայի դէմքը բոունցքի ձեւ էր առած:

Աշակերտները զգուանքով հեռացան իրմէ:

Եշուա համբուրեց Սալպատը, համբուրեց Մերեքէմը: Ու ըսաւ իր աշակերտներուն.

— Եկէ՛ք, մէկիկ մէկիկ, ու զիս համբուրեցէք, հաշտութեան երեկոյ է...:

Ու աշակերտները մէկիկ մէկիկ գացին իրենց վարդապետը համբուրելու: Երբ կարգը Եռուտային եկաւ, ըսաւ Եշուա.

— Ո՛չ, ո՛չ սակայն դուն, սիրելի Եռուտա, դուն զիս կը համբուրես աւելի հանդիսաւոր առիթով:

Եռուտայի բոունցքի նմանող դէմքը փշրուած էր:

Եշուա Ձիթենեաց լերան վրայէն սկսաւ դէպի վար քալել: Խուճը շարժեցաւ:

Ու կարծես ձիթենիները կը խոնարհէին խումբին վրայ:

Ձիթենիները իրենց թեւերը կ'երկարէին դէպի Եշուայի ճակատն ու մազերը եւ կը գգուէին:

Եւ բարակ հով մը ձիթենիներու մէջ կ'երգէր. «Օրհնեա՛լ է ան որ Տիրոջ անունովը կու գայ»...:

Ձիթենիի ճիւղ մը ինկաւ Եշուայի աջ ուսին վրայ...:

Չոր ճիւղ մըն էր...:

Չայն վառեցին ու դէպի Բեթանիա ճամբայ ելան:

Բոյրի փողոց բացուեցաւ:

II

Խուճը հասած էր Բեթանիա, Մաքսաւոր Սիմոնի տունը:

Խիստ ուրախ էր Մաքսաւոր Սիմոն Սալպատի հետ ծանօթացած ըլլալով: Հրամայած էր որ ճոխ ըլլալ ճաշասեղանը: Երէներ, հին զինիներ ու առատ պտուղներ: Օրուան ի պատիւ սեղանը զարդարուած էր ձիթենիի ճիւղերով: Հանդէս բերուած էր ոսկեղորուաք քնարներ, համեմուած հին զինիի համար: Երեք հոգի կը սպասարկէին սեղանին, որոնց կ'օգնէր Սիմոն: Բոլորն ալ ծարաւ էին ու անօթի: Գինին անդադար կը հոսէր: Սիմոն աչալուրջ կը սպասարկէր:

Սալպատ խօսեցաւ եւ ըսաւ:

— Մաքսաւոր բարեկամս Սիմոն, ո՞վ քեզի տուաւ այս պատիւը՝ սպասաւորել հարսանիքին...:

Բոլորը Սալպատին նայեցան: Սիմոն շուարած էր: Սալպատ շարունակեց.

— Այսօր հարսանիքի օր է... պէտք է փեսային փեսաւէր մը ընտրել... Մեր բարի Սիմոնը այդ պաշ-

տօնը առեր է, առանց ըլլալու մենէ կարգուած... փեսաւէրը ե՛ս կ'ուզեմ ըլլալ... Կոչնականներուն չէ որ կը հարցնեմ այլ քեզի, Սիմոն, կուտա՞ս ինծի այդ պաշտօնը...

— Տէ՛ր, դուն իմ պետս ես... ու ամէնուս պետը եշուան է... Եթէ օրը հարսանիքի օր ըլլար, ձեզի կուտայի սպասաւորելու պատիւը... սակայն, պարզ ճաշի սեղանի մը վրայ ու ան ալ իմ տանս մէջ չեմ ուզեր որ ծառայէք...

Սալպատ ըսաւ.

— Այսօր հարսանիքի օր է ու տանուտէրը բանէ լուր չունի...

Ու Սալպատ ոտքի ելաւ, առաւ գինիի փարչը եւ իւրաքանչիւրին քնարին մէջ լեցուց:

Գնար մըն ալ իրեն լեցուց ու ըսաւ.

— Ռապպի, դո՛ւն ես փեսան եւ ես քու բարեկամդ եմ...

Մերեւէմ ըսաւ.

— Ու ե՛ս եմ հարսը ու դուն իմ բարեկամս ես... Սալպատ ըսաւ Սիմոնին.

— Ա.փ մը ցորեն բեր...

Եուտա բռնեց Սիմոնին քղանցքէն ու կամաց մը ըսաւ.

— Ու ափ մը արծաթ բեր...

Եուտա դարձաւ կոչնականներուն եւ ըսաւ.

— Ուխտին գիրը կարդացէ՛ք...

— Դաշնագիրը լսենք, ըսաւ Թովմաս...

— Գինի խմեցէք, պատուիրեց Սալպատ:

Սիմոն ափ մը ցորեն տուաւ Սալպատի: Այս վերջինը ձիթենիի տերեւներ խառնեց ցորենին ու թափեց զանոնք եշուային եւ Մերեւէմին վրայ:

— Եհո՛վէ, պոռացին քանի մը աշակերտներ...

— Սիմոն, դուն իմ հայրս ես, ըսաւ Մերեւէմ...

— Հայրը Աստուած է, ըսաւ Սիմոն լրջութիւնով...

— Շուտ լրացուցէք այս հարսանիքը, քանզի բոտորս ալ այրի ենք, ըսաւ Եշուա...

— Նուագը թող ծայր ու վերջ տայ հարսանիքին, ըսաւ Սալպատ:

Ու աշակերտներէն Յովհաննէս սրնգահարեց:

Յետոյ պտուղները կերան:

Յետոյ յօրանջեցին:

Սիմոն բոլորին տեղ տուաւ հանգստանալու:

Ծանր օրուան մը խոնջէնքով բոլորը քնացան:

* *

Եշուա ու Մերեւէմ...

Եշուա երեսի վրայ ինկած էր մահիճին մէջ: Անոր բով նստած էր Մերեւէմ ու կ'երգէր.

— Ցորեկը իմաստութեանն է իսկ գիշերը խենթութեան... Ցերեկուան սոխակը դուն ես, գիշերայինը ես... Արեւը ա՛լ չի տեսներ մեզ ու լուսինը հետաքրքիր է... Աստղերը մօտեցած են մեզի... Բերնիս վրայ աստղեր կան, քաղէ զանոնք ու պահէ հոգիիդ մէջ...

Եշուա լուռ էր...

Մերեւէմ փափկօրէն գգուեց Եշուայի ականջը, յետոյ փայփայեց անոր ըլթակը եւ մագերուն արմատները շոյեց ու սանտրեց վարսերը իր մատներով: Իր ափը քսեց Եշուայի ծոծրակին:

Կր հանգէր Եշուա...

Մերեւէմ ձեռքաւ ու շրթները մօտեցուց Եշուայի ականջին ու ըսաւ:

— Անոյշ տենդէն բռնուած եմ: Եշուա ահա մարմինս կը վառի... Օշարակներու մէջ պահուած լեզուս անգամ՝ բոցի նման ջերմ է... ահա տե՛ս...

Ու Մերեքն իր լեզուն հանեց ու Նշուայի ականջին մէջ պտտցուց.

Նշուա ցնցուեցաւ ու ձեռքովը փակեց իր ականջը Մերեքն խօսեցաւ.

— Կը տեսնե՞ս, կը տեսնե՞ս... ինչպէս կը վառի մարմինս... բոցերուս մէջ եկո՛ւր. Եկո՛ւր, հալէ՛, հուրերուս մէջ... Զիթենիի նման կը ճարճատիմ... Թեւերդ վրաս բեր որ մարի հրդեհս...

Նշուա նստաւ ու նայեցաւ Մերեքնի:

Մերեքն բռնեց զայն անոր մազերէն, երկու ձեռքերով, ու աչքերը անոր աչքերուն դէմ երգեց.

— Նշուա, կը խեղդուիմ... սիրոյ եփած մեղրը կը յորդի սրտէս, երակներէս, բերնէս, աչքերէս ու բոլոր կողմերէս... Կը մեռնի՛մ Նշուա, եթէ չճաշակես իմ մեղրս ու մեղրախորիսխս...

Նշուա հանգչեցուց իր գլուխը Մերեքնի ուսին վրայ: Մերեքն իր աջ ձեռքով բռնեց անոր զագաթի մազերէն փունջ մը ու ձախ ձեռքով բռնեց անոր կզակը ու իր խենթեցնող շրթունքները դրաւ Նշուային շրթունքներուն վրայ, արքեցութեան թոյնը հոսեցնելու: Ու թոյնը կաթիլ կաթիլ ինկաւ Նշուայի կոնակը ու մարմնէն: Նշուա այդքան քաղցրութեան ներքեւ ուժաքամ կ'ըլլար, կը ցնցուէր, կը նահանջէր: Մերեքն ամենագեղ զագանի նման էր: Վարա՛ր...

Նշուա նայեցաւ Մերեքնի աչքերուն: Տեսաւ չա՛ր, չա՛ր քաղցրութիւն մը եւ ուժգին նուաղումներ...

Մերեքն ինքզինքէն ձեռքազատուած էր: Կրքի կրակը այրած էր իր մէջ ամէն սանձ: Ան իր հոգին գտած էր.

— Ինձի ըսին թէ դուն Սէր ես, կը սիրես ու կ'ուզես որ սիրեն... դուն կը քարոզես «Սիրեցէք միմեանց», դուն կ'աւետես սիրոյ թագաւորութիւն, դուն պոռնիկ-

ները կը սրբացնես... Սո՛ւտ ես դուն, սո՛ւտ, դուն ինձի սիրով կը հարուածես, դուն կը վառես մարմինս, դուն մեղրի մէջ խեղդամահ կ'ընես զիս, դուն վարդերով ու շուշաններով շնչահեղձ կ'ընես զիս, դուն առատ կուտաս, այնքան առատ. որ կարելի չըլլայ ճաշակել, դուն աղբիւրդ կը փակես ու մահը կը թողուս ինձի... Դուն Աստուծոյ որդի ես ու հրաշքներ կ'ընես... Ահա հրաշքդ որ աստուածավայել չէ... Օ՛, կ'այրի՛մ, կ'այրի՛մ... Այս հրդեհին մեղքը քու վիզդ պիտի ըլլայ... Ես դպիրներէն ու փարիսեցիներէն այսպիսի չարիք չեմ տեսած... Անոնք խեղճ են չարութեան մէջ... դուն քաղցր ու հեզ ես, բայց չարութիւնդ ահաւոր է... ահաւո՛ր... Եկո՛ւր, եկո՛ւր, այս չարիքը բարեփոխէ... այս հրդեհը ջահշինէ... այս գիշեր վարդապետութեանդ եկուր... Ես եմ քու վարդապետութիւնդ քանզի ե՛ս եմ Սէրը...

— Մերեքն՛մ...

— Օ՛, ո՛վ իմ զեղեցիկ Նշուաս, եղի՛ր առատածեռն քու զգուանքներովդ... Ի՛նչ զեղեցիկ ես դուն, ո՛վ իմ եղ այր փեսաս, ահա քու զեղեցկութիւնդ աւելի զօրեղ է քան քու ճշմարտութիւնդ...

— Մերեքն՛մ...

— Ներէ՛ ինձի, թագաւորս, իմ յանցանքս քու զօրութենէդ է, իմ հայհոյութիւնս քու զօրքիդ մեծութենէն է... Օ՛, ի՛նչ տարօրինակ ես դուն... բոլոր քեզ չսիրողներուն հետ ազնիւ ես ու մինակ ինձի հանդէպ անզգայ, քեզ ամէնէն աւելի սիրողին հանդէպ... Այսպէ՛ս էիր դուն Քուզայի կնոջ ու Լագարէի քոյրերուն...

— Մերեքն՛մ, Մերեքն՛մ...

— Մի՛, մի՛ վրդովուիր, ա՛լ չեմ ըսեր, ոչ ոքի, ոչ իսկ ինքզինքիս... սոսկալի է... սոսկալի... շատ սոսկալի... Եկո՛ւր, ո՛վ իմ զեղեցիկս, հիմա սիրոյ համը իր աստիճանը գտած է... Անոյ՛ը փրփուրին հասաւ եւ

պտուղը արիւնի գոյնին... Բաղենք ու առաջանանք դրախտին մէջ...

— Մերեւէմ, բաւական է...

— Այ՛ո, բաւական է... ինչքան յոգնած եմ... սիրոյ խոնջէնքը կ'ուզեմ հանգստանալու համար... Ու գուցէ դուն չես անուշցած դեռ ինծի համար... Ըսէ՛, կ'ուզե՞ս որ մերկանամ... Կ'ուզես տեսնել բոցերու սպիտակութիւնը... Կ'ուզե՞ս որ պարեմ գորգերու վրայ... օծի պէս սողամ ծաղիկներու մէջ... գալարեմ մարմինս նայուածքիդ տակ... Ու երգեմ քեզի համար... Ու խմեմ քեզի համար... արբեցութեամբ խենթենամ բոլորովին... Մեղքին բոլոր շղարշները բանամ... Հոգիս մարմինիս վրայ քեզի ցոյց տամ... Ըսէ՛, խօսէ՛, մեղքքիր կամ անդադար ապտակէ՛ զիս...

— Մերեւէմ, լսէ՛ զիս ու հանդարտէ՛...

— Օ՛, ո՛չ, օ՛, ո՛չ... հիմա զիշե՛ր է եւ քու իմաստուն քարոզներուդ պահը չէ... վաղը հեզ ու մանկահոգի աղջկան մը պէս ականջ կու տամ քու առականերուդ... «Ամէն բանի համար ժամանակ»... Աս ըսողն ալ իմաստուն էր, եւ դուն անոր արիւնէն էիր երէկ զիշեր... Ի՞նչ կ'ուզես... Նարդո՞ս, Նարդո՞ս թափեմ ոտքերուդ վրայ... Դարձեալ հեռուներէ՞ն գամ... Կրկի՞ն պոռնկանամ Մակտայայի մէջ... Մարդերը եւ աստուածները իրա՞ր անցնեմ... Ո՛չ: Ես աշխարհը տակնուվրայ ըրի եւ որսս գտայ... հիմա քեզի հետ կ'ելլենք որսի, վարդապետութեանդ ուղկանին մէջ առնելու մարդերը... Ես կ'օգնեմ քեզի... Այս զիշեր ուղկանիս մէջ եկուր... ծովը բռնկած է... իրարու ուղկանի մէջ իյնանք ու աշխարհի հետ մեր կապերը փրցնենք... Ընկղմինք, ընկղմինք... իրար այնքան խառնենք մեր ուղկանները, որ դեւերն անգամ չկարենան քակել մեզ...

— Մերեւէմ, դուն երէկ ոտքերուս վրայ Նարդոս

թափեցիր, առջեւ բաժակ մը գոհար եւ շրթներուս վրայ դրիր քու մարմնոյդ պտուղը՝ համբոյր... Ու քու գեղեցիկ մարմինդ դրիր թեւերուս վրայ մեծագին զոհի մը նման... Ես քեզ օրհնեցի... Ես գոհացայ քեզմով ու պարտական եմ քեզի արքայութենէն... Բայց ինչքան դիւրաբորբոք ես դուն... Բոլոր կամուրջները կրակի կու տաս... բոլոր կապերը կը բռնկցնես... դուն կրակի ալեկոծութիւն, դուն գեղեցկութեան փոթորիկ, դուն սատանայի հրաշք... Հանդարտէ՛, հանդարտէ՛... Դուն վարդապետութեանս մէջ աղէտ ես... Դուն կրնաս կործանել զիս... Դուն քայլերուս առջեւ պարիսպի պէս ես, թոյլէքիս առջեւ աշտարակ ես ու կամքիս առջեւ հեշտութեան բերդ ու բանտ ես... Ժողովուրդները փրկել քեզի հետ կամ շատ դիւրին է կամ անհնար... Դուն կրքի հեղեղ ես, մինչդեռ ես սիրոյ ակն եմ... Ու ինչ որ պիտի տանք մարդերուն՝ պիտի չըլլայ անխառն... Հանդարտէ՛. այսօր Ձեթենեաց օր է եւ ոչ օր Նարդոսի... Օրերը իրենց համը եւ բոյրը ունին... քու բոլոր օրերդ միաբոյր են... Ու կը քաշես զիս քու բոյրի զգայնութեանդ... Թո՛ղ քու կամքդ ըլլայ... Ձիթենին Նարդոսի մէջ կը թաթխես... Այդպէս թող ըլլայ... Այդպէ՛ս, ո՛վ իմ խեղճ քոյրս, գեղեցիկ քոյրս, հարսս, Մերեւէ՛մ, Մերեւէ՛մ, Մերեւէ՛մ...

Մերեւէմ գետինը ծունկի եկած էր ու զլուխի մահիճին վրայ կ'արտասուէր հեկեկալով: Եշուա իջաւ, գրկեց Մերեւէմը ու ոտքի հանեց: Համբուրեց զայն անոր այտերէն ու շրթունքներէն եւ իր բերանը անոր արցունքներուն համը առաւ: Մերեւէմի արտասունքները խոշոր ակատներու նման էին, Աքատէս գետին խոշոր ակատներուն նման: Այդ ակատները մանրացոյց հայելիներու նման էին: Եշուա այդ ակատներու երակներուն եւ ամպերուն մէջ ինքզինքը պզտիկ տեսաւ:

Մերեւէմ աւելի էր գեղեցկացած իր արտասուքներով: Իր հանդերձները ինկան գետին: Ու իր մարմնոյն լուսեղէն սիւնը բացաւ աչքերը գիշերային խաւարին: Իր արտասուքները դեռ կը հոսէին ու կ'իջնէին իր այտերէն, վիզէն վար, մինչեւ իր կաթի ու մեղրի գանձերուն՝ ստինքներուն միջեւ: Հելլէնական արձանի իր կատարելութիւնը Եշուայի աչքերը գինովցուց: Մերեւէմ դեռ կ'արտասուէր յամր ու լուռ քաղցրութիւնով: Իր ամբողջ մարմինով կ'ուզէր մտնել Եշուայի աչքերէն ներս: Անոր թուեցաւ, թէ դեռ աշխարհի վրայ ոչ մէկ զոյգ կամ ամուլ չէ կրցած վայելի սէրը — Բանգի մարդկային զգացումը անհուն է բայց մարմինները անյարմար կատարեալ վայելքի համար: Ան կ'ուզէր որ իր մարմնոյն բոլոր մասերը, Եշուայի մարմնոյն բոլոր մասերուն հպին, խառնուին եւ հեշտութիւնը ծծեն իր բոլոր կողմերը: Ոչ մէկ մաս անմասն մնայ իր մարմինէն: Իր երեւակայութիւնը դարձուց, շարժեց, փոխեց եւ յուսահատ բռնեց Եշուայի ձեռքերը.

— Եշուա՛, ի՛մ Եշուաս...

— Մերեւէ՛մ...

Բռնեց Եշուայի ձեռքերը եւ դրաւ իր ստինքներուն վրայ: Եւ առանց իր ձեռքերը հեռացնելու Եշուայի ձեռքերուն վրայէն, անոր շփել տուաւ իր ամբողջ կուրծքը: Յետոյ պոռաց, հառաչեց, հեւաց...

Ու խորունկ, խորունկ քնացաւ...

*
*
*

Ու զգիշեր էր:

Գեղեցիկ ուրուականի նման կերպարանք մը կը շրջէր տան մը մէջ, սենեակէ սենեակ:

Ան մտաւ սենեակէ մը ներս, ուր կը քնանային չորս

հոգի: (Սիմոն-Պետրոսը, անոր եղբայր՝ Անդրէասը, Զեբեդեան Եագուպը, անոր եղբայր՝ Յովհաննէսը):

Գեղեցիկ ուրուականի նման կերպարանքը անմիջապէս զանազանեց զանոնք:

Պետրոս շարժումներ կ'ընէր իր քունին մէջ: Անդրէաս երազ կը տեսնէր ու անհանգիստ էր: Զեբեդեան Եագուպը իր վրան բացած էր: Յովհաննէս կը հառաչէր:

Սպիտակ կերպարանքը մօտեցաւ անոնց: Չորսն ալ խոով քունի մէջ էին: Ծածկեց Զեբեդեանին ուսը եւ համբուրեց Յովհաննէսը: Այս վերջինը ցնցուեցաւ եւ ուժգին հառաչեց ու խօսեցաւ... խօսեցաւ բառ մը...

— Մերեւէ՛մ...

Սպիտակ կերպարանքը սոսկաց: Նահանջեց մի քայլ: Ականջին հասաւ սակայն ուրիշ բառ մը եւ յետոյ ուրիշ մը.

— Մերեւէ՛մ... գեղեցիկ, ցանկալի, թագուհի, թագուհիս... ուժեղ, ուժեղ, ուժեղ...

Սպիտակ կերպարանքը փախաւ վշտի ու ցաւի մէջ: Ան մտաւ երկրորդ սենեակէ մը ներս: Սյնտեղ կը քնանային չորս հոգի: (Լէքէոս, Պարթուրմէոս, Փիլիպոս եւ Մատթէոս):

Լէքէոս կը զառանցէր: Պարթուրմէոս կից կու տար Փիլիպոսի եւ Փիլիպոս սաստիկ կը խոկար: Մատթէոս պառկած էր կոնակի վրայ, բաց բերանով: Խուլ ու դժժոխային բան մը կար այս սենեակին մէջ: Չորս քնացողներն ալ անհանգիստ էին: Յանկարծ չորսն ալ խօսիլ սկսան եւ ահաւոր բաներ ըսին...

— Ինձի ալ եկուր...

— Համբո՛յր...

— Բե՛ր մարմինդ...

— Մե՛ծ քաղցրութիւն...

Փախաւ սպիտակ կերպարանքը: Երրորդ սենեա-

կէն ներս վարանեցաւ մտնել: ականջ դրաւ, սպասեց: Մտաւ Վերջապէս: Երեք հոգի կը քնանային: (Թովմասը, Աւփեանը եւ Կանանացի Սիմոնը):

Ո՛չ, ձայն չկար: Երեքն ալ խիստ խոնջ մարդերու պէս խորունկ կը քնանային: Խաղաղութիւն էր: Բայց նման էր փոթորիկի յաջորդող խաղաղութեան: Այս սենեակէն ալ անցած էր մրրիկը:

Սակայն ո՞ւր էր ետուան...

Կերպարանքը կը վերադառնար, երբ միջանցքին խորը, իր սենեակը հասաւ, յանկարծ իր ոտքերը զարնուեցան մարդկային մարմինի մը: Ետ քաշուեցաւ...

Ետուան էր...

Շան նման կը քնանար, իր տիրոջ սենեակին դրան առաջ: Շան նման... Շնութիւնը կատարեալ էր...

Եշուայի աչքին առջեւ պատկերացաւ ձիթենի մը:

Ձիթենիին վրայ նստած էր Մերեէմ: Ծառաբունին շուրջը իր աշակերտները: Մեղքի խմբանկար:

Եշուա քնաւ չքնացաւ այդ գիշեր...

* * *

Առաւօտուն Մերեէմ ճամբայ ելած էր Սալպատի հետ դէպի Երուսալէմ, մաքսաւորներու պետին քնկարանը: Ասիկա Եշուայի փափաքն էր: Եշուա իր աշակերտներուն հետ ճամբայ ելաւ դէպի Ձիթենեաց լեռը:

Եշուա առջեւէն կը քալէր: Աշակերտները կը հետեւէին իրեն խօսակցելով:

Եշուա լուռ էր ու խոտովուած:

Երբեմն ետեւ կը նայէր ու դարձեալ կը շարունակէր ճամբան, աչքերը երկնքին: Երբեմն իրեն կը թուէր, թէ կորսնցուցած է իր աշակերտները. սակայն, տես-

նելով անոնց յարգանքն ու հեզութիւնը իր հոգիին աւերակները կը նորոգուէին: Կը դատէր ու կը դատապարտէր ինքզինքը: Յանուն ճշմարիտ գեղեցկութեան պէտք էր որ ինք չհայէր գեղեցիկին: Կը մտածէր ալ թէ մայր մը ունեցողը, կին մըն ալ կ'ունենայ: Ինք Որդի էր բայց եղած էր որդի Մարդոյ: Կը խուսափէր գայթակղութենէ: Ուժեղ խօսքեր ընելու պահանջ կը զգար: Կ'ուզէր այդ օր խօսիլ իր աշակերտներուն, շատ խօսիլ, միայն իր աշակերտներուն, այն աշակերտներուն, որոնք գիշերը անհանգիստ քուն մը ունէին, որոնք երազանքով Մերեէմի հետ պառկած էին...

Հասան վերջապէս Ձիթենեաց լեռը: Եշուա նստաւ ծառի մը շուքին, բոլորուած իր աշակերտներով: Երուսալէմը, առասպելական սկուտեղի նման, իրենց աչքերուն առջեւն էր: Ու նաեւ Տաճարը որ կը պսպղար, բարձունքին վրայ, արեւուն տակ:

Պահ մը բոլորովին աչքերը յարեցան տաճարին:

Յովհաննէս խօսեցաւ ու ըսաւ.

— Ի՛նչ գեղեցիկ է տաճարը...

Մատթէոս ըսաւ.

— Ո՛վ գիտէ քանի քանի հազարներով արծաթ ու դէնար ծախուած է անոր շինութեան համար:

Ետուա ըսաւ.

— Աշխարհի մեծագոյն գանձն է ան, որուն մէջ հազար գանձեր կան...

Պետրոս ըսաւ Ետուայի.

— Օր մը անոր գանձապահը կը դառնաս... Դուն գանձը կը պահես ու գանձն ալ քեզի կը պահէ...

Լէքէոս ըսաւ:

— Ի՛նչ շէնք, ի՛նչ շէնք...

— Հապա բարե՞րը...

— Այո՛, քարերը...

— Քարերը...

Եշուա խօսեցաւ ու ըսաւ անոնց.

— Կը տեսնէ՞ք այդ բոլորը... Ճշմարիտ կ'ըսեմ ձեզի որ քար քարի վրայ պիտի չմնայ...

Պետրոս ըսաւ.

— Ըսէ՛ մեզի, վարդապետ, ե՞րբ պիտի ըլլայ այդ բանը...

Յովհաննէս ըսաւ.

— Քու գալստեանդ եւ աշխարհի կատարածի վերջին նշանը ի՞նչ պիտի ըլլայ.

Պատասխանեց Եշուա եւ ըսաւ անոնց.

— Զգո՛յ՛՛... զգո՛յ՛՛ չ՛ չ՛ ըլլայ որ մէկը խաբէ ձեզի՝ Վասն զի պիտի գան շատեր իմ անունովս ու ըսեն թէ. «Ես եմ Եշուան», ու շատեր պիտի մոլորեցնեն: Եւ պիտի լսէք պատերազմներ ու պատերազմներու լուրեր: Զգո՛յ՛՛... զգո՛յ՛՛ որ չխռովիք, քանզի այդ բաները պէտք է որ ըլլան, բայց դեռ չէ վերջը: Քանզի ազգ ազգի վրայ պիտի ելլէ, ու թագաւորութիւն թագաւորութեան վրայ, եւ տեղ տեղ սովեր, մահտարածամեր ու երկրաշարժներ պիտի ըլլան: Բայց այս բոլորը սկիզբն են ցաւոց: Այն ժամանակ պիտի մատնեն ձեզ նեղութեան ու ձեզ պիտի սպաննեն եւ ատելի պիտի ըլլաք, իմ անունիս համար, բոլոր ազգերուն առջեւ: Եւ այն ժամանակ պիտի գայթակղին շատերը ու պիտի մատնեն մէկգմէկ ու պիտի ատեն մէկգմէկ: Եւ պիտի ելլեն բազմաթիւ սուտ մարգարէներ ու բազմութիւններ պիտի մոլորեցնեն: Եւ անօրէնութիւնը շատնալուն համար՝ պիտի պաղի շատերուն սէրը: Բայց ո՛վ որ մինչեւ վերջը համբերէ, այո՛, ո՛վ որ համբերէ, անիկա պիտի ապրի: Եւ արքայութեան այս աւետարանը պիտի քարոզուի բովանդակ աշխարհի մէջ, ըլլալու համար վկայութիւն բոլոր ազգերուն:

Եւ այն ժամանակ երբոր մէկը ձեզի ըսէ թէ. «Ահա այստեղ է Եշուան, կամ այնտեղ է», մի՛, մի՛ հաւատաք: Ուստի եթէ ձեզի ըսեն թէ «Ահա անապատին մէջն է, մի՛ ելլէք, կամ թէ «Ահա ներքին սենեակներուն մէջն է», մի՛ հաւատաք:

Թ՛գնի՛ն առակ մը սորվեցէք: Երբ կը կակուղնան անոր ոստերը եւ կը ցցուին անոր տերեւները, գիտցէք թէ մօտ է ամառը: Նոյնպէս ալ դուք երբ տեսնէք այս բոլոր բաները, գիտցէք որ մօտ է դռներուն բովը: Ճշմարիտ կ'ըսեմ ձեզի որ այս ազգը պիտի չանցնի մինչեւ որ այս ամէն բաները ըլլան:

Իսկ այն օրուան ու այն ժամուն համար ո՛չ ոք չէր գիտեր, ո՛չ իսկ երկնքի հրեշտակները, հապա միմիայն Հայրս:

Երկինք ու երկիր պիտի անցնին բայց պիտի չանցնին իմ խօսքերս:

Պատմեմ առակ մը ձեզի: Այն օրուան ժամանակները երկնքի թագաւորութիւնը պիտի նմանի տասը կոյսերու, որոնք առնելով իրենց լապտերները՝ ելան փեսան դիմաւորելու: Անոնցմէ հինգը իմաստուն, եւ հինգը յիմար: Յիմարները առին իրենց լապտերները բայց իւր չափին հետերնին: Իմաստունները սակայն իրենց լապտերներուն հետ առին նաեւ աման մը իւր: Ու երբ ուշացաւ փեսան՝ ամէնն ալ թմրեցան ու քընացան: Եւ կէս գիշերին ծայն մը ելաւ: Փեսան է որ կու գայ, դիմաւորելու ելէք զանիկա: Այն ժամանակ բոլոր կոյսերը ելան ու շտկեցին իրենց լապտերները: Եւ ըսին յիմարները իմաստուններուն. «Տուէ՛ք մեզի եւ ըսին յիմարները իմաստունները եւ ըսին. «Եթէ ձեզի տանք, ոչ ձեզի կը բաւէ եւ ոչ մեզի. ուստի վաճառողներուն գացէք ու գնեցէք ձեզի համար»:

անոնք գացին գնելու: Երբ անոնք գացին գնելու՝ Յանկարծ եկաւ փեսան, ու պատրաստ եղողները անոր հետ մտան հարսանիք, եւ դուռը գոցուեցաւ: Եկան միւս կոյսերը եւ ըսին. «Տէ՛ր, Տէ՛ր, բաց դուռը մեզի»:
Փեսան պատասխան տուաւ ու ըսաւ. «Ճշմարիտ կ'ըսեմ ձեզի եւ ես չեմ ճանչնար ձեզի»: Ուրեմն՝ արթո՛ւն, արթո՛ւն, կեցէք քանզի ո՛չ օրը գիտէք, եւ ո՛չ ժամը:

Ու Եշուա ոտքի ելաւ: Ձիթենեաց լեռնէն սկսան իջնել: Բաւական քալելէ վերջ Եշուա կանգնեցաւ ու ըսաւ.

— Գիտէ՞ք որ վաղը միւս օր Չատիկ է:

Եւ աշակերտներէն ոմանք ըսին.

— Ո՞ւր կ'ուզես որ քեզի պատրաստենք, գատիկը ուտելու համար:

— Գացէք Երուսալէմ, Սալպատի տունը եւ ըսէ՛ք անոր «Վարդապետը կ'ըսէ որ աշակերտներուս հետ միասին՝ քու քովդ պիտի ընեմ Չատիկը»:

Քանի մը հոգի ճամբայ ելան դէպի Սալպատի տունը:

Միւսներն ալ գացին գնումներ ընելու:

Եշուա մինակ մնաց: Նստաւ ծառի մը շուքին ներքեւ ու գլուխը կախեց:

* * *

Աշակերտները երբ քաղաք մտան, տեսան ամբոխ մը, որ ահագին ժխոր կը հանէր: Մօտեցան: Դպիրներն ու փարիսեցիները հրէուհի մը բռնած էին, մեղքը գործած պահուն: Ու կը թքնէին, կը հայհոյէին, կը քաշկուտէին: Երբ որ հասան Եշուայի աշակերտները ըսին՝

— Ո՞ւր է Ռապպին...

Դպիրները թակարդի մէջ ձգել կ'ուզէին Եշուան: Ու երբ իմացան Վարդապետին Ձիթենեաց լեռան ստորոտը, Աղքատներու Բարին մօտերը ըլլալը, քաշկուտեցին կինը իրենց հետ, Եշուայի քով երթալու համար:

Երբ որ հասան Եշուային՝ շնութեան մէջ բռնուած կինը հրեցին ու կայնեցուցին Վարդապետին առաջ: Իրենք բոլորուեցան ու ըսին.

— Վարդապետ, այս կինը շնութեան մէջ՝ մեղքը գործած պահուն բռնուեցաւ: Եւ օրէնքին մէջ Մովսէս պատուիրեց մեզի այսպիսիները քարկոծել: Դուն ի՞նչ կ'ըսես...

Եշուա ծոց գլուխը: Հանճարեղ էր թակարդը: Եշուա լոց: Հարկ էր կամ Մովսէսի օրէնքը քննադատել կամ զոհել իր վարդապետութեան սկզբունքը: Եշուա կը քրտնէր: Ժողովուրդը անհամբեր էր: Եշուա հանճարեղ հնարամտութեան մը որսորդութիւնը կ'ընէր: Մատովը կը գրէր գետնին վրայ:

Ժողովուրդը կրկին խօսեցաւ.

— Վարդապետ, ըսէ՛ մեզի. իբրեւ ճշմարիտ Մովսիսականներ հարկ է որ հնազանդինք օրէնքին եւ այս կինը քարկոծենք, այնպէս չէ՞...

Եշուա միշտ մատովը կը գրէր գետնին վրայ: Ու գծեց ալ: Չուկ մը: Ու յետոյ մատը ոյժով մը հողին մէջ խոթեց Պեղեց: հողը: Լո՛յս մը որ ժայթքեց... Տընցում մը: Հանդարտեցաւ: Եշուա յամբարար վեր առաւ գլուխը, նայեցաւ ու ըսաւ.

— Ձեր մէջ անմեղ եղողը՝ թող առաջին քարը նետէ այս կնոջ վրայ...

Ու կրկին ծոց գլուխը եւ սկսաւ գրել, գետնին վրայ:

Ու անոնք բռնուած իրենց խղճատանքին թակար-

դին մէջ, մէկիկ մէկիկ հեռացան: Ու մինակ մնաց Եշուա: Ու կինը իր առջեւ կանգնած էր: Կանգնած էր ան մագերը արծակուած, կուրծքը բաց, հագուստները պատառատուն եւ ոտքերը մերկ:

Եշուա վեր առաւ իր հանճարեղ եւ զմայելի գլուխը եւ իր բարի աչքերը բացաւ: Ու կնոջմէ զատ մէկը չտեսնելով՝ ըսաւ անոր.

— Կի՛ն, ո՞ւր եմ անոնք, որ քեզ կը դատապարտէին: Բնաւ մէկը քեզ չդատապարտե՞ց:

Եւ կինը ըսաւ.

— Ոչ ոք, Տէր իմ:

Ու Եշուա ըսաւ անոր.

— Ես ալ չեմ դատապարտեր. գնա ու ասկից վերջը մեղք մի՛ գործեր:

Կինը չհեռացաւ: Ան յուզումով կը նայէր Եշուային: Կարծես իր եղբայրը գտած ըլլար: Եշուա դարձեալ կախած էր գլուխը: Կինը հեռացաւ: Քանի մը անգամ ան ետեւ դարձաւ, նայեցաւ Եշուային ու լացաւ:

Եշուայի կը թուէր թէ Մերեքէմն էր որ բերուած էր իր առջեւ:

* * *

Գիշեր էր:

Եուտա դուրս կ'ելլէր քահանայապետին Կայիափայի մօտէն: Գաւիթին մէջ հանդիպեցաւ սաղուկեցիի մը, որ փողոց չէր բանար իր առջեւ: Եուտա առաջ շարժեցաւ, ձախ շարժեցաւ, բայց անօգուտ՝ որովհետեւ սաղուկեցին միշտ խափանեց անոր համբան:

Եուտա ըսաւ.

— Գինով կ'երեւիս, բարեկամ...

— Ո՛չ կարծածիդ չափ: Կ'ուզեմ սակայն զինովնալ այս գիշեր: Կ'ընկերանա՞ս ինձի:

— Բայց ես քեզ չեմ ճանչնար...

— Ես քեզ կը ճանչնամ ու շուտով կը ծանօթացնեմ ինքզինքս... Դուն Եուտան ես, այնպէս չէ՞, Կարիովթ քաղաքէն, Եշուայի աշակերտներէն, կարեւոր աշակերտներէն...

— Յետո՞յ...

— Յետոյ որ ես ալ սաղուկեցի եմ, ժողովին անդամներէն ու դաւանակիցներու հետ միեւնոյն համակրական զգացումները ունիմ քեզի հանդէպ... Ելլենք ու խօսինք...

— Սալպատը ձեր մէջէն է, այնպէս չէ՞...

— Օ՛, կը ճանչնա՞ս Սալպատը... Անիկա քեզի միայն հաւնած է Եշուայի աշակերտներուն մէջէն, եւ քեզ միայն կ'ընդունի իբրեւ ճշմարիտ հրէայ...

— Իրաւունք ունի: Ես ճշմարիտ հրէայ եմ:

— Եւ քեզ համար զրկած է քսակ մը, որուն մէջ պիտի գտնես երեսուն սիկղ անպակաս արծաթ: Մենք թէեւ պաշտօնի վրայ չենք եւ սակայն ահա կը վճարենք քեզ նոյնքան որքան որ փարիսեցիները... Վաղը միւս օր կ'ընդունիս նաեւ նոյնքան արծաթ՝ Եսսինեաններէն, նոյնքան Հերովդիանոսեաններէն, նոյնքան կառավարիչ-կուսակալէն, եւ երեք անգամ նոյնքան զանազան մեծատուններէ... Ընդամէնը եօթն անգամ երեսուն սիկղ արծաթ... Եթէ քիչ մը արծաթ ալ դուն ունիս խնայած՝ ահա շինուած է կեանքդ... Եկ'ուր, ուրեմն խմենք այս գիշեր... Բայց նախ ստացիր սա քսակը...

Եուտա առաջին անգամ ըլլալով հրաշք կը տեսնէր:

Եուտա իր ծոցին մէջ ունէր Մերեքէմի գոհարները եւ աւելի քան հարիւր երեսուն արծաթ:

Երջանիկ էր եւ ունէր խմելու պահանջ: Խուտա-
փեցաւ սակայն հրաւէրը ընդունելէ ու ըսաւ.

— Ես զինի չեմ գործածեր:

— Բայց կը խմէիր Վարդապետիդ հետ...

— Վերջերս դադարած եմ խմելէ...

— Հիմա դրամ կը խմես, կ'երեւի...

— Օ՛, ո՛չ, ես աղքատներուն կը բաժնեմ...

— Այդ մէկը լաւ է... պէտք է ամէն բան աղքատ-
ներուն բաժնել... Գու Վարդապետդ ալ կը բաժնես հո-
գիով աղքատներուն...

— Ի՞նչ ըսել կ'ուզես...

— Օ՛, ոչինչ, սիրելի Եուտա, այդ Ռապպին հարկ
է որ բաժնուի իր վարդապետութենէն, ապա թէ ոչ
բաժնելու է զինքը... Դուն լաւ կ'ընես... Դուն զնա-
հատուած ես մեր մէջ... Դուն արծաթ ունենալու ար-
ժանի հրէայ ես... Օ՛, եթէ մեր մէջ ըլլաս, դիրքի ու
պատիւի կը հասնիս... Շատ համեստ մարդ ես... Գացեր
ես բոպիկ Վարդապետի մը վտանգաւոր վարդապետու-
թեան կը հետեւիս... հիմա սակայն փրկուած ես... Եհո-
վան թող քեզ պահէ... Եկո՛ւր, խմենք քիչ մը...

— Ո՛ւր...

— Ո՛ւր... Ո՛ւր որ կ'ուզես...

— Գալէ՛ ինձի հետ, ըսաւ Եուտա:

Անոնք բաւական երկար քալեցին: Երբ Պանրագոր-
ծաց ձորին գոհիները հասան՝ Եուտա կանգ առաւ
փոքրիկ լուսամուտի մը առաջ ու պոռաց.

— Յեփթայէ, Յեփթայէ...

Հողին տակէն ձայն մը ելաւ.

— Ո՞վ է ան...

— Ե՛ս եմ, Եուտան...

— Ո՞ր Եուտան ես դուն...

— Կարիովթի Եուտան...

— Ա՛... դուն ես, անիծուած, բարի եկար...

— Բա՛ց...

— Համբերէ՛, համբերէ՛...

Եուտա ըսաւ սադուկեցիին.

— Խենթ է, մեղաւոր է ու կոպիտ, բայց քաշուած
ըմպելատուն ունի, լաւ զինի եւ հաճոյքներ...

— Մեզի պէտք եղածն ալ ատ է...

Փոքր դուռ մը բացուեցաւ ու երեւցաւ ձերունի
մը, ձեռքը իւղի լապտերով:

Ա՛ ընկե՛ր ալ ունիս... Նե՛րս մտէք... լաւ զիշեր
եկաք... Նոր աղջիկներ ալ ունիմ... գեղեցիկ են... Ասո-
րիքէն են եկած...

Սանդուխէ մը իջան:

Սեղանի մը երկու քովերը պառկեցան Եուտան եւ
սադուկեցին: Յեփթայէի աղջիկներէն մին անոնց հար-
ցուց.

— Ո՞րքան պիտի խմէք...

— Մեր կոկորդին վերէն մինչեւ մեր ստամոքսին
վարին չափ, ըսաւ սադուկեցիին...

— Փարչ մը բեր, — ըսաւ Եուտա...

— Առ փարչին արժէքը, — ըսաւ սադուկեցիին...

— Բայց ո՞ր զինիէն...

— Ենգադդի...

Սադուկեցիին առաւ փարչը ու լեցուց Եուտային
համար: Եուտա մէկ ումպով ըմպեց մինչեւ յատակը ու
ըսաւ.

— Խօսէ՛, հիմակ... Անպատճառ բան մը ունիս ը-
սելիք...

— Այո՛, առաջարկ մը... լաւ առաջարկ մը... Խմե՛նք
սակայն մէյմէկ հատ եւս... է՛, Տալիթա, Եային բեր,
Եային...

— Եհֆար ըլլայ, — ապսպրեց Եուտա:

Աղջիկը մօտեցաւ ու հարցուց

— Ո՞ր Շեֆարէն:

— Քելլոնի...

Յեփթայէ վրայ հասաւ.

— Ունեցածս Եսքոլի աննման շեֆար է... Մէկ բաժակ խմեցէք համտեսելու համար...

— Լա՛ւ ըսաւ Եուտա:

Բաժակ մը Եսքոլի զօրաւոր ու համեմուած գինիէն բերաւ աղջիկը.

— Գինին երիկամունքը կ'ուրախացնէ, — ըսաւ սադուկեցին:

Եուտա հաւանութիւն չյայտնեց:

— Արծաթը աւելի կ'ուրախացնէ երիկամունքը, այնպէս չէ՞, ըսաւ սադուկեցին:

Եուտա փափաքեցաւ մերժել բայց չկրցաւ: Սադուկեցին շարունակեց խօսիլ.

— Ազնիւ Եուտա, արծաթը կ'ուրախացնէ երիկամունքը քեզ նման մարդու մը... քանզի դուն նոր կը սկսիս շահիլ... Ինձ համար միեւնոյնը չէ .. Ես ալ ժամանակին շատ ուրախացայ, երբ նոր սկսայ շահիլ... Երբ հարիւր արծաթի տէր եղայ, երիկամունքիս մէջ միշտ ժպիտ մը կար... երբ հինգ հարիւր արծաթի տէր եղայ, կարծես պիտի պայթէր երիկամունքս ծիծաղէն... Յետոյ ունեցայ հազարներ... Երիկամունքը յոգնեցաւ զուարթանալէ, անզգայացաւ ու հիմակ տխուր է ան... Հարկ է խմել ուրախանալու համար... Կը տեսնես, որ գինին աւելի յաւիտենական ազդեցութիւն ունի քան արծաթը:

— Երիկամունքը բազմապահանջ է, ըսաւ Եուտա, իմ ամբողջ ունեցածս բաւական չէ մէկ գիշեր ուրախացնելու իմ երիկամունքս...

— Կ'ուզէի գիտնալ թէ ի՞նչ բանով կ'ուզէիր ուրախացնել երիկամունքը...

— Բայց նախ առաջարկ մը ունէիր...

— Այո՛, սիրելի Եուտա. առաջարկ մը... Մեր ժողովին որոշումն է... Քառասունը հինգ արծաթ կըստանաս երեք շաբաթը մէկ անգամ,

— Ի՞նչ պիտի ընեմ...

— Պիտի թափառիս... Գիտես թափառիլ չէ՞... պիտի քարոզես... գիտես համոզել չէ՞... Անձ պիտի շահեցնես մեզի ու դրամ պիտի շահեցնես քեզի... Սադուկոսի պիտի նուիրուիս... Ո՛չ վտանգ կայ, ո՛չ յոգնութիւն... Ամէն տեղ պիտի պատուասիրուիս... Այս է մեր ժողովին փափաքը...

— Ինչո՞ւ ինձի այդ առաջարկը...

— Մեր հարուստները զբաղած են, մեր աղքատները անկարող են... Փորձառու մարդու, խելացի մարդու պէտք կայ... քու անունդ առաջարկեց Սալպատը...

— Այդ մարդը քիթ ունի եղբր...

— Օ՛, Սալպատը քաջ քիթ ունի, բայց, զգո՛յ՛, ունի նաեւ ակռայ... Չելես Սադուկոսի վարդապետութեան խառնես Եշուայէն մնացած ջուր...

— Բայց Սալպատ բարեկամացած էր Եշուայի հետ...

— Մօտեցի՛ր...: Կեղծիք էր...

— Կ'ըմբռնեմ...

— Համաձայն ենք...

— Չերի՛նն եմ...

— Եսքոլի շեֆար բեր, — պոռաց սադուկեցին:

Եուտայի ծաղկաւէտ դէմքին իւրաքանչիւր փոսը լիցուած էր ժպիտներով: Խմեցին, Սադուկեցին ըսաւ.

— Այս խնդիրը լրացած է: Այս գիշեր քեզի հետ կը զբօսնունք այս յարկին տակ...

— Դուք սաղուկեցիներդ, շատ առատածեռն էք, — ըսաւ Եուտա, գիշերուան ամբողջ ծախսը սաղուկեցիին վրայ դնելով:

— Դուք մի՛ ըսեր այլես, ըսէ մենք: Այո՛, իմ վրայ է ծախսը...

Ու անոնք դարձեալ խմեցին: Եուտա հառաչեց: Դուն ցաւ մը ունիս, սիրելի Եուտա, ցաւ մը ունիս դուն...

— Այո՛ ունիմ, ցաւ մը ունիմ...

— Պիտի ըսես այդ ցաւը ինձի...

— Կը խոստանամ օր մը ըսել...

— Ո՛չ, այս գիշեր... Ու թերեւս վաղը դարմանը գտած կ'ըլլամ...

— Իմ ցաւիս բժշկութիւնը կը հաւատամ որ Սաղուկեցիէ մը գայ... օրինակ Սալպատոր կրնայ թերեւս...

— Ըսէ՛, ուրեմն...

— Օ՛, ո՛չ այս գիշեր...

— Ըսէ՛, սիրելի Եուտա...

— Ո՛չ...

— Գոնէ մէկ բառով... Մանրամասնութիւն չեմ ուզեր...

Եուտա հրէշային դէմք առաւ: Ծոնցաւ դէպի սաղուկեցիին ու ցած եւ զօրաւոր ձայնով մը ըսաւ.

— Կը սիրե՛մ...

Ու անմիջապէս փոխանակ բաժակին՝ փարչը առաւ ու պարպեց եւ յետոյ պոռաց.

— Եայի՛ն, եայի՛ն, շան աղջիկ, խոզի ծնունդ, եայի՛ն բեր, շեֆար բեր, շրթունքներուդ շեֆարէն...

Եուտա զինովցած էր:

Աղջիկը փարչ մը զինի եւս բերաւ:

Սաղուկեցիին լեցուց բաժակները ու ըսաւ Եուտային.

— Ազնիւ Եուտա, կ'երդնում Սաղուկոսի վրայ որքեզ պիտի փրկեմ այդ տառապանքէն... Եուտա խենթեցաւ.

— Իրա՞ւ...

— Հարստութեանս կէսը կը ծախեմ բարեկամիս կամքը ընելու համար...

— Ո՞վ որ ալ ըլլայ սիրածս...

— Եթէ նոյնիսկ իշխանի աղջիկ ըլլայ...

— Սաղուկեցիի խօսք...

— Վճռուած է...

— Իրա՞ւ... իրա՞ւ... Օ՛, ի՛նչ ազնիւ ես... բայց անունդ տուր ինձի...

— Անունս՝ Մերարի...

— Բարի ու քաջ ես դուն, քաջ ու բարի...

Ու Եուտա համբուրեց զայն, սեղանին վրայ երկարելով...

— Այս համբոյրը եւ վաղը գիշերուան վարդապետին տալիք համբոյրդ քեզ պիտի առաջնորդեն երրորդ համբոյրի մը, որ կարծեմ քաղցրագոյնն է...

— Օ՛, օ՛, բացազանչեց Եուտա, երջանկութենէ տուայտելով:

— Աղջիկներդ բեր, ըսաւ սաղուկեցիին Յեփթայէլին:

— Ո՛չ այստեղ, ներսը, ներսը, ըսաւ Յեփթայէլ:

Եուտա զգաց որ իր երիկամունքը սկսած է ուրախանալ ու խայտալ: Երկուքն ալ ներս անցան: Եուտա ցնցուեցաւ: Երկու հոգի եւս ցնցուեցան ներսը: Եուտա ըսաւ.

— Դուք ի՛նչ գործ ունիք, այստեղ...

Ու անոնք պատասխան տուին եւ ըսին.

— Հապա, դուն ի՛նչ գործ ունիս...

Ու այդ երկու մարդերը դուրս ելան:

Դուրս ելլողներէն մէկը անգուսպ մէկը կ'երեւէր ու իր ընկերոջը ըսաւ բարձրածայն.

— Եուտան այստեղ եկած է, որպէս զի արծաթ բաժնէ աղքատներուն...

Անոր ընկերը ըսաւ, նոյնպէս բարձրածայն.

— Ան արծաթը ինքզինքին կը բաժնէ, որովհետեւ ամէն կերպով ամէնէն աղքատը ինքն է...

Եուտա բռնկեցաւ.

— Հապա դուք ի՞նչ բաժնել եկած էք... Սէ՞ր կը բաշխէք...

— Ստորի՛ն, ստորի՛ն, պողացին երկու մարդերը ու յարձակեցան:

— Սաղուկեցին մէջ նետուեցաւ ու երկու մարդերը իր թեւերով գրկելով հեռացուց եւ խօսք մը ըսաւ անոնց ականջին: Երկու մարդերը հեռացան անշշուկ:

Սաղուկեցին մօտեցաւ հրէային: Յեփթայէլը վրայ հասած էր: Եուտա կը հեւար: Սաղուկեցին ըսաւ Յեփթայէլին.

— Ըսէ՛, վարպետ, այս մարդիկը, որ մեկնեցան, կը ճանչնաս...

— Կը ճանչնամ որքան որ դուք կը ճանչնաք... Սխալ ըսի... Թերեւս դուք աւելի կը ճանչնաք... Ես առաջին անգամն է կը տեսնեմ զիրենք...

— Լաւ, ուրեմն զնա...

— Աղջիկները կամ վերակացուն տեսա՞ք...

— Ո՛չ, դեռ ո՛չ... զնա ու մեզի գինի ղրկէ... Յետոյ կը կանչեմ քեզ...

Յեփթայէլ հեռացաւ:

Սաղուկեցի՛ Մերարի մօտեցաւ Եուտայի ու ըսաւ.

— Կը տեսնե՞ս սիրոյ թագաւորին զինուորները...

— Ես բան չունիմ ըսելիք... մարդը միշտ մարդ է... Թո՛ղ զիս չմեղադրեն... մարդը միշտ մարդ է...

Թագաւորն ալ մարդ է, զինուորն ալ մարդ է... մարդը մարդ է... մարդը անասուն է...

— Այդպէս է... մարդը մարդկութենէ վեր չկրնար ելլել, բայց ղիւրաւ կրնայ իջնել մարդկութենէ վար... Այդպէս է...

— Կիրքը թագաւոր է մարդուն մէջ... Կիրքը օծ է... Ան ծուարած կը քնանայ մեր տոպրակին մէջ... Երբ արթննայ սոսկալի է... սոսկալի է... սոսկալի...

— Գիտե՞ս մեկնողներուն անունները...

— Մէկուն անունը յիմար, միւսը անխելք... Ի՞նչ հարկ անունի... Բոլորն ալ նոյնն են...

— Ռապալին ի՞նչպէս է...

— Բարձր մարդ է ան... ճշմարտութիւնը...

— Մարդկութենէ բա՞րձր...

Եուտա կանգ առաւ:

— Եուտա, խօսէ՛...

— Եօթը օր առաջ եթէ այդ հարցումը ընէիր կըրնայի ըսել գրեթէ մարդկութենէ բարձր է...

— Իսկ հիմա՞կ...

— Մարդ մըն ալ ան է... բայց դարձեալ հարկ է ըսել, թէ բարձր մարդ է...

— Շա՞տ խելացի...

— Հանճարեղ մարդ է...

— Ու միամիտ, չէ՞...

— Այո՛, ու միամիտ...

— Յեփթայէ, Յեփթայէ, մոռցար զինին, պողաց

Մերարին:

— Ի՛նչ վերջ աղջիկը գինի բերաւ: Խմեցին: Եուտայի աչքերը յիմարացած էին: Մերարի ըսաւ.

— Վաղը գիշեր քեզի հետ պիտի ըլլամ, Եուտա...

— Լաւ կ'ըլլայ...

— Ինչո՞ւ գիշեր որոշեցիք...

- Որպէսզի անաղմուկ կատարուի ամէն բան...
- Ո՞ւր պիտի ըլլայ...
- Վաղը երեկոյ Սալպատի տան վերնատունին մէջ Զատիկը պիտի ուտենք... ճաշէն վերջ կրնամ գիտնալ...
- Իսկ գիշերը գործը աւարտելէն վերջ կրկին միասին ըլլանք...
- Լաւ կ'ըլլայ...
- Ըսէ՛ շատ լաւ կ'ըլլայ...
- Շատ լաւ...
- Եուտա, ըսէ ինծի նաեւ թէ ո՞վ կը սիրես...
- Օ՛, Մերարի...
- Ըսէ՛ Եուտա...
- Մերարի, բարեկամա...
- Շատ համակրեցայ քեզի, սիրելի Եուտա... քեզ առի մեռած մէկ բարեկամիս տեղը... ան իմ սիրելիս ու մտերիմս էր... Դուն անոր նման ես ներքինով... Առաւելութիւն մըն ալ ունիս... հրէայ ես... Մինչ իմ բարեկամս բարբարոս էր... Ան ալ քեզի նման սիրոյ եւ արիւնի մարդ էր...
- Մարդ հրէայ ըլլայ կամ բարբարոս՝ կրքի թագաւորութեան գերին է... Մարդը մարդ է... Մարդը բռնուած է կրքի անոյշ կրակներէն... Օ՛, Մերարի, Մերարի... Կը սիրե՛մ...
- Ո՞վ, ո՞վ...
- Ո՞վ կարելի է սիրել... Երուսաղէմի աղջիկնե՞րը, թէ՞ Յեփթայէլի պոռնիկները... Մերե՛մը կը սիրեմ...
- Մերե՛մը...
- Մերե՛մը... Գինի քեր, գինի, գինի, գինի...
- Վաղը գիշեր ուշ ժամանակ կ'ունենաս զայն... Իսկ այս գիշեր... Եուտա, այս գիշեր Յեփթայէլի պոռնիկներէն մէկով գոհացիր... Առ Պոռնիկ մը ու Մերե՛մը

երեւակայէ... Երեւակայութիւնդ վաղը գիշեր իրականութիւն է... անպայման... է՛, Յեփթայէ՛, Յեփթայէ՛...

Եուտա ալ սկսաւ պոռալ.

— Յեփթայէ՛, Յեփթայէ՛, թագաւոր Իսրայէլի...

* * *

Սալպատի տան մէջ էր Մերե՛մ:

Գիշերը Եշուան այնտեղ էր:

Ճաշէն վերջ Մերե՛մ ու Եշուա մեկուսացան:

Տխուր էին երկուքն ալ միեւնոյն անձանօթ պատճառով: Տխրութիւնը սեւ քողի նման կախուած էր անոնց սպիտակ դէմքերուն վրայ:

Ոսկեսնեակն էին, պատշգամի մէջ: Շէնքը բարձունքի վրայ էր: Այդ գիշեր լուսին կար: Երկնքի այնքան մօտիկ էին: Ու լուսութիւն էր: Երուսաղէմը կը քնանար: Քաղաքը հրէշային ուղտի մը կը նմանէր: Անապատին մէջ չոքած ուղտի նման էր: Այդ ուղտին վրան էին Մերե՛մ ու Եշուա: Պիտի արթննար ուղտը եւ պիտի վազէր անապատներու մէջ, հեռաստաններու մէջ, անդունդներու մէջ...

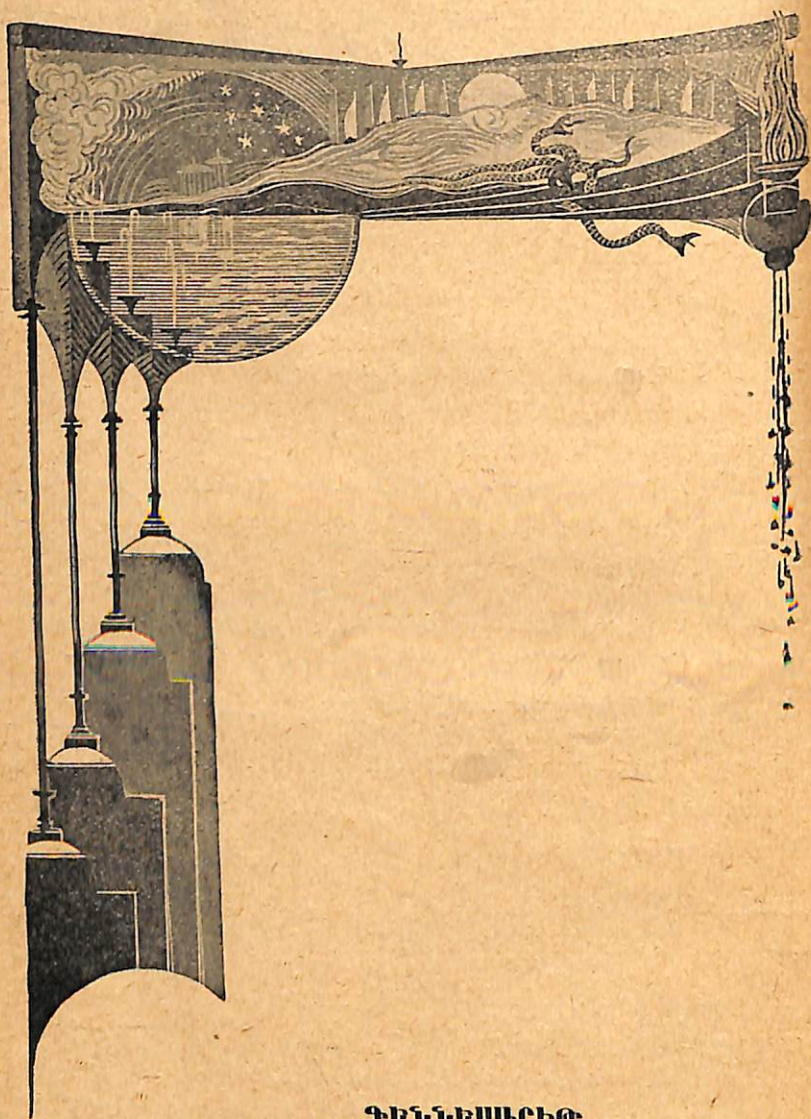
Չար երագ մը կար գիշերին մէջ ու Երուսաղէմի վրայ, չա՛ր, չա՛ր...

Ու տխուր երազանքներ Եշուայի եւ Մերե՛մի մէջ, տխո՛ւր, տխո՛ւր...

Սուգ էր...

Մերե՛մ կ'ուզէր սիրով արքենալ քանզի տխուր էր եւ քանզի կ'ուզէր վանել ամպերը...

Եշուայի կը թուէր թէ ինք մեռած է, բոլորովին մեռած է, մեռած է, մեռած է... Մեռել է... դիակ... Թուեցաւ իրեն, թէ զինքը մեռցուցած է, առանց արիւնի,

ԳՆԵՆՆՍԱՐԷԹ

Մերեւէմ է որ մեռցուցած է զինք... Թուեցաւ նաեւ թէ
Մերեւէմն է որ պիտի կրնայ յարուցանել զինք...

Խորապէս զգաց, թէ ոչ կրնայ ապրիլ, ոչ կրնայ
մեռնիլ անՄերեւէմ:

Ու կրկին թուեցաւ իրեն թէ ինք մեռած է:

Պատշգամին մէջ անոնք երկու լուսասիւներու պէս
իրար խառնուեցան:

Անոնց գլուխները կը պարէին յամբօրէն: Շուրթ
առ շուրթ կը խմէին իրարու մարմին, մարմիններու
ամբողջ քաղցրութիւնը: Անոնց ձեռքերը լեցուն էին
հեշտութիւնով: Եշուա ունեցաւ նուազում: Կը թուէր
թէ մեռած է: Մերեւէմ դրաւ զայն մահիճին վրայ: Եշուա
կը հառաչէր խորունկ ու տաք: Ծնչահեղձ կ'ըլլար: Մար-
մինը պզղ քրտինքով ծածկուած էր: Մերեւէմ ջուր
սրսկեց Եշուայի նախտին, մազերուն եւ ձեռքերուն:
Ջուր, ջուր...

Եշուա խունկի նման էր գոյնով...

Եշուա սթափեցաւ, հետզհետէ սկսաւ կանոնաւո-
րապէս շնչել: Թեթեւցած էր ու քաղցրացած: Երկու
կաթիլ արցունք իր աչքերուն մէջ:

Մերեւէմ հրեշալի նման էր:

Անոնք իրար նայեցան ու արտասուելով ու հեկե-
կալով զիրար գրկեցին: Սղէտի մը առջեւ էին: Զօրա-
ւոր նախազգացում մըն էր: Անոնց բերանները ծան-
րացած էին: Կարծես ըլլային համբեր:

Լսելի էր երկու բառ միայն: Երկու բառ... համակ
հոգի եւ համակ բացատրութիւն...

— Եշուա. ի՛մ Եշուաս...

— Մերեւէմ, Մերեւէմ, Մերեւէմ... Մերեւէմ, Մերեւէմ...

Մերեւէմ... Մերեւէմ...

— Եշուա...

Մերեւէմ...

Եւ յամրաբար քացուեցան անոնց շրթունքները եւ լեզուները սոխակացան գիշերին մէջ.

— Ի՛նչ, ի՛նչ գեղեցիկ ես դուն, ո՛վ իմ թագուհիս, բարի թագուհիս, քու հոգիդ քու մարմինիդ մէջ շուշանի նման է, քու մարմինդ քու հոգիիդ վրայ մեծ շուշանի նման է... դուն շուշանաշուշան, դուն հրաշածաղիկ, դուն ամէնէն գեղեցիկն ես շուշաններուն... Եկուր իմ շուշանս, ես ձիթենի եմ, իմ ճիւղերուն մէջ եկո՛ւր եկո՛ւր գեղեցիկս, քաղցրութեան աննման անօթս, եկո՛ւր, եկո՛ւր...

— Դուն ձիթենի ես ու ես նարդոս եմ...

— Նարդո՛ս...

— Ձիթենի՛...

— Հա՛ց ու գինի՛...

— Ու դեռ այնքան սեւ ծաղիկներ...

— Դեղին վարդեր, կրակներու վրայ...

— Կրակներու վրայ ձիթենիի տերեւներ...

— Չոր տերեւներ ձիթենիի...

— Սրբութեան բոյր...

— Բոյրի սաղմոս...

— Նոր մատեան...

— Երգ-երգոց...

— Մեծ սիրերգ...

— Երգ երգոցը յոյզ է եւ երեւակայութիւն...

— Նոր երգ...

— Երեւակայութեան իրականութիւնն ենք մենք...

— Օրօ՞ր է թէ քայլերգ...

— Տեսիլ ենք մենք...

— Կը քնանա՞ն թէ կը քալեն...

— Կեանք է... երազ է... եթէ ցերեկ է կը քալեն, եթէ գիշեր է կը քնանան...

— Մենք ի՞նչ կ'ընենք... Կը քալե՞նք թէ կը քնանանք...

— Մենք կա՞նք թէ չկա՞նք...

— Այո՛, մենք մեռել ենք...

— Ե՞րբ... ինչո՞ւ... որո՞ւ համար...

— Մարդկութեան համար...

— Սուտ է մարդկութիւնը... Մենք մեռանք մեզի համար...

— Ի՞նչպէս մեռանք...

— Մեզ խաչեցին...

— Էլի, էլի...

— Մեզ խաչեցին դէմ դիմաց... Մենք չմեռանք... յետոյ մեզ խաչեցին իրարու վրայ... պիտի համբառնանք...

— Էլի, էլի... Ի՛նչ գիշեր է...

— Օ՛, որքան տաք է... մութ է բայց արեւ կայ կարծես, այնքան տաք է...

Սաքաք թէնի...

— Ինչո՞ւ դուրս հանեցիր քենէ հոգիդ... Ահա ես զայն կը տեսնեմ իմ վրաս... Օ՛, տխուր է... Ա՛ն, ա՛ն, հոգիդ, պահէ զայն մարմինիդ մէջ...

— Մարմինս տկար է...

— Մարմինդ գեղեցիկ է... պէ՛տք է հոգիդ անոր...

— Մարմինս տկար է ու հոգիս ուժեղ...

— Մարմինդ տկար է ու կը թռի առանց հոգիիդ...

— Հոգիս յօժար է թռչելու...

— Մի՛ մի՛, թոյլ տար որ թռչի... իր բոյնին մէջ պահէ... հոգին թռչուն մըն է, խենդ թռչուն, որ երբ անգամ մը թռչի...

— Որ երբ անգամ մը թռչի... ահա կը թռչի...

— Ա՛լ չի դառնար... ա՛լ չի դառնար...

— Ան կը բարձրանայ, անձրեւի պէս կ'ըլլայ ու կը թափի բոլորին վրայ, բոլորին...

— Ես չեմ ուզեր որ ան թափի... Թո՛ղ ան հոսի իմ մէջս...

— Քանզի դուն ալ ինծի ես նման... քու ալ հոգիդ նախրի մէջ է...

— Առ իմ հոգիս ու թոյլ մի տար որ թափառի ունայնին մէջ...

— Ի՞նչպէս առնեմ ես քու հոգիդ...

— Ահա շրթունքներուս վրայ է ան... շնչէ զիս, հոտոտէ զիս, համբուրէ՛ ու խմէ հոգիս... Անիկա կաթիլ մը գինի է... մէկ կաթիլ... ազնուագոյն զինի... նաշակէ եւ տես, զի քաղցր է...

Համբո՛յր...

Ու լուռ լինեն, լուռ լինեն, լուռ լինեն:

* * *

Եշուան կանգնած էր բարձունքի վրայ, պարապին մէջ:

Կը վազէր անոր նակատէն քրտինք ու արիւն: Ու պատռած էր անոր կողը: Անոր աչքերուն կապոյտը կը թռչէր դէպի անյայտ:

Անոր սրբագեղ գլուխը խոնարհած էր քաղցրութեամբ, դէպի աշխարհ:

Անոր ոտքերուն տակ ամբոխ կար ու աղմուկ:

Ան այնտեղ չէր սակայն:

Իր անցեալը իր առջեւէն կը վազէր: Ու մանաւանդ իր վերջին օրերու կեանքը:

Ահա համբոյրը Յուդայի:

Հարցաքննութիւն ու չարչարանք:

Կայեափա ու Պիլատոս:

Յետոյ ամէն բան մթնեց:

Իր աչքերը վարժուեցան մութին: Խաւարին մէջ տեսաւ պարտէզ: Անթիւ ծառերը: Մէջտեղը համբայ ձիթենի: Որոտում: Կայծակներ: Իրերայաջորդ պայթումներ: Կայծակներ: Ամպերը վար կը վազեն: Հովերը կը կոխեն ամէն բանի վրայ: Ամէն ինչ կը սասանի: Սոսկում է:

Հնամեայ ձիթենին նման է եղէզի: Ահեղ կայծակ մը ահա որ օղը այրելով կ'իյնայ պարտէզին մէջ ու օձի նման կը խաղայ: Կայծակին լոյսով կը տեսնուի ձիթենին վրայ մի կին. — Մերեքէմը:

Ձիթենիին ճիւղերէն երկու ձեռքերով կախուած են առաքեալները, մե՛րկ, ու կը նային Մերեքէմին: Ծառը կ'օրօրի: Մերեքէմ կը ժպտի: Առաքեալները անդադար կը նային Մերեքէմին: Մթութիւն:

Երկրորդ մեծ կայծակ մը ահա որ հրեղէն վիշապի նման ահաւոր սուրոցով կու գայ ձիթենիին վրայ ու կը պատռէ անոր բունը: Ծառը կը բռնկի: Մերեքէմ ու առաքեալներ բոցերուն մէջ: Ու հեռուներէն, ամէն կողմէ, քեալներ բոցերուն մէջ: Ու հեռուներէն, ամէն կողմէ, ահա բազմութիւններ կու գան ու ինքզինքնին կը նետեն հրդեհին մէջ: Ահաւոր խարոյկահանդէս: Ծառը կը նարճատի ու մարդիկ կը գննճերին: Յանկարծ անձրեւ մը կ'իջնէ: Ամենայն ինչ վերջացած է: Ծառէն կը մնայ բունը եւ խանձած ճիւղ մը:

Մէկ քանի հոգի կ'երեւին: Ճիւղէն մէկը կը կախեն: Մարդը կը ճօճի ու կ'աւանդէ հոգին: Յետոյ ծառը կը կտրեն բունէն ու դիակին հետ կը նետեն ջուրին մէջ: Ձիթենին լաստի նման կ'երթայ ջուրերուն վրայէն:

Ու յանկարծ ձիթենիին արմատին վրայ կ'երեւի Մերեքէմը, ողջ է, ծիծաղուն: Անոր շրթունքներէն, ձիծերէն ու պորտէն կը հոսի նարդոս: Ինք նարդոսի շատրուան: Հրեշտակներ կ'իջնեն ու կը լուան անոր

ուտքերը: Ժողովուրդներ կու գան ու կ'երկրպագեն անոր: Անիկա թագուհի է ու կը բաշխէ հաց ու զինի եւ կ'ըսէ.

— Առէ՛ք, կերէք, ա՛յս է մարմին իմ... ա՛յս է արիւն իմ... արբէք ի սմանէ ամենեքեան... ի սմանէ ամենեքեան... ամենեքեան... արբէ՛ք:

Ու անիկա կ'ըսէ դեռ.

— Սիրեցէք միմեանց, համբուրուեցէք: Սիրեցէք միմիանց ինչպէս սիրեց զիս Եշուան: Անոր սէըն ու վարդապետութիւնը արդար էր ու հոտաւէտ, նման Նարդոսի:

Ու ժողովուրդները կ'երգեն.

— Ալէլուեա... «Ողջոյն քեզ Մարիամ...»

Մերեցէ՛մ կը կրկնէ իր երգը.

— Սիրեցէ՛ք միմիանց...

Ու երկու սեռէ հասարակութիւնը կ'սկսի հեշտութեան շարժումները բանալ, խոտերուն վրայ:

— Ալէլուեա՛...

— Փառք ի բարձունս...

Եշուա կը զգայ ցաւ ու վիշտ: Կ'աղաղակէ...

— Էլի, էլի...

Ու դարձեալ մթութիւն:

— «Քրիստոս պատարագեալ»:

Եւ այս անգամ իր աչքերուն տեսանելի կ'ըլլան զիրար հալածող պատկերներ: Արագ, արագ՝ աւելի բան սրտի մը տրոփիլ:

Կը տեսնուի ցեխակոյտ մը, հսկայ ճահիճ: Մի բանի լուտասներ: Յեխերուն մէջ բերբաւոր մարդիկ:

Մութուրոյս:

— «Հաւատամք ի մի Աստուած»:

Ահա առաքեալ մը եւ իր առջեւ բազմութիւն: Եշուա կը լսէ իր անունը:

Քարայր մը եւ աղօթողներ: Իր անունը:

Պսպղուն տաճար ու իր անունը:

— «Հայր մեր որ յերկինս ես սուրբ եղիցի անուն քո...»

Պատերազմ, զինուորներ, զօրականներ, զէն ու զրահ, զահանդանք ու ոճիր եւ իր անունը.

— Յիսուս Քրիստոս... Յիսուս Քրիստոս... Յիսուս Քրիստոս... Յիսուս Քրիստոս...

Մէկ պատկերը կ'պատակէ միւս պատկերը:

Եշուա կը տեսնէ սուրբեր, դրամներ, վահաններ, ճարպոտ կուրծքեր, որոնց բոլորին վրայ իր պատկերը:

Կը տեսնէ ճամբաներ, տաճարներ, մենաստաններ, զիւղեր, քաղաքներ՝ զարդարուած խաչերով: Հեթանոս տեսարաններ, ծածկուած իր վարդապետութիւնով:

Ու յանկարծ՝

Խաչ մը: — Վրան առաքեալ —: Երկրորդ խաչ: — Վրան նահատակ —: Երրորդ խաչ: — Մարտիրոս —: Չորրորդ խաչ: Հինգերորդ, վեցերորդ, եօթներորդ: Խաչ, խաչ, խաչ: Խաչ, խաչող, խաչեցեալ: Խաչեր որ կը դառնան, կը պարեն: Խաչեր որ իրար կը հալածեն, իրար կը վռնտեն, իրարու վրայ կը կործանին:

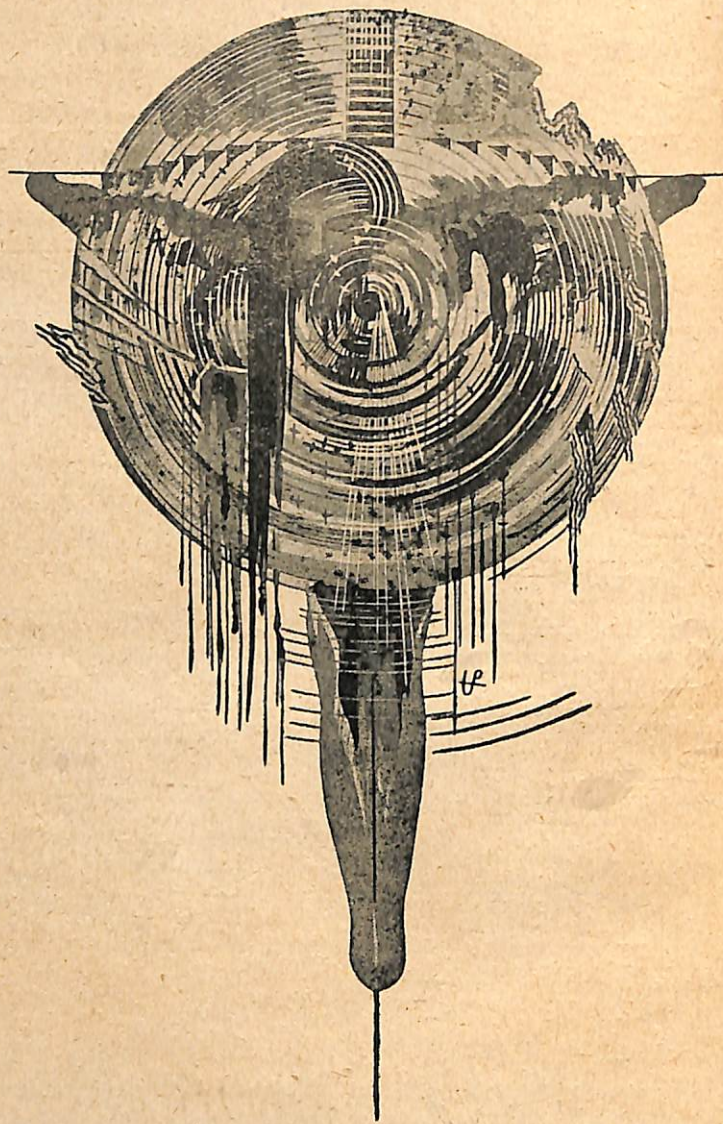
Խաչե՛ր, խաչե՛ր, խաչե՛ր...

Ահա երկու ազգութիւն, զինուած խաչերով: Իրար կը սպաննեն: Երկուքն ալ կը խօսին Եշուայի անունով.

— Յանուն Յիսուսի Քրիստոսի... Յիսուսի Քրիստոսի... Քրիստոսի...

— Յանուն Միածին Որդւոյ... Փրկչի... Քրիստոսի...

Եշուա կը զգայ ցաւ ու վիշտ: Կ'արձակէ անհնարին ճիշը.

ԽՍ.ՉԵԼՈՒԹՈՒՆ

— Է՛լի. Է՛լի...

Ահա կը տեսնէ՛ Մերեքէմը, բազմաթիւ Մերեքէմներ, անթիւ Սալպատներ, խուռնամբոխ եռտաներ ու Կայեափաներ, Պիլատոսներ, Փարիսեցիներ:

Կը տեսնէ՛ աշխարհը որ կ'ընթանայ միեւնոյն համբէն, հին հանապարհէն, նոր անունով սրբացուցած ամէն հեթանոսութիւն, անաստուածութիւն:

Ու ձայներ որ կ'աղաղակեն.

— Միրեցէ՛ք միմիանց...

Ու մարդիկ սիրով կ'ուտեն զերար:

Մթութիւն: կ'իյնայ կայծակ: Հեռուէն ձայներ: Որոտումներու տակ կը լսուին Եշուային խօսքերը, որոնք կը կրկնուին ու կը կրկնուին.

— Հայր մեր որ յերկինս ես սուրբ եղիցի անուն քո...

— Սուրբ եղիցի անուն քո...

— Եղիցի կամք քո...

— Թող մեզ զպարտիս մեր որպէս եւ մեք թողումք մերոց պարտապանաց...

— Թողումք մերոց պարտապանաց...

— Ձի քո է արքայութիւն եւ զօրութիւն եւ

փառք...

— Ամէն... Ամէն... Ամէն...

— Յաւիտեանս յաւիտենից ամէն...

— Բարի, բարի, բարի արարէք...

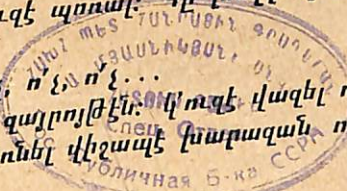
— Բարի արարէք ատելեաց ձերոց...

— Բարի, բարի, բարի...

Եշուա կ'ուզէ պոռաբ: Կը խեղդուի ձայնը: կ'ուզէ պոռալ.

— Ո՛հ, ո՛հ, ո՛հ, ո՛հ...

Կը դողայ զայրոյթէն: Կ'ուզէ վազել ու մտնել ամբոխին մէջ: Առնել վիշապէ խարազան ու զայն շղե-

ցնել բոլորին վրայ: Քանդել ու տապալել: Կրկին քա-
րոզել, դարձնալ քալել, նորէն ու նորէն յոգնիլ ու
չարչարուիլ:

Կ'ուզէր... Կ'ուզէր...

Անկարելի եղաւ շարժել իր թեւերն ու ոտքերը:

Պատկերները չքացած էին:

Նայեցաւ ինքզինքին ու տեսաւ որ՝

Խաչուած էր:

 Ծանօթ. — Հատորին սկիզբը դրուած հեղինակին ու
մատենագարին լուսանկարիչն է Յ. ՍԷՄԵՐՃԵԱՆ (Ֆէպիւս):

ՀՀ Ազգային գրադարան

NL0363098

50597